Муқәддәс Китап

Тәврат 4-қисим

«Чөл-Баявандики сәпәр»

© Муқәддәс Китап 2012

CC BY-SA 4.0

www.mukeddeskalam.com

«Уйғурчә Муқәддәс тәрҗимиси»

Тәврат 4-қисим

«Чөл-Баявандики сәпәр»

(«Нопус сани» дәпму атилиду)

Кириш сөз

Тәвратниң көп тәрҗимилиридә, мәсилән кона грекчә (LXX-тәрҗимә), инглизчә вә хәнзучә тәрҗимиләрдә мәзкур китап «Нопус сани» дәп атилиду. Сәвәви, китапта Исраил хәлқиниң икки қетимлиқ санақтин өткүзүлүп ройхәткә елинғанлиғи хатирилиниду — биринчи қетимки ройхәт уларниң чөл-баявандин өтидиған сәпәрниң бешида, иккинчи қетимлиғи 38 жилдин кейин, шу сәпәрниң ахирида болди. Амма китапниң асасий темиси шу оттуз сәккиз жил чөл-баявандин өтидиған сәргәрданлиқ сәпәр болғачқа, биз уни «Чөл-Баявандики сәпәр» дәп атидуқ.

Немишкә Исраил хәлқи шундақ узун вақитни чөл-баяванда өткүзгәнду? Тәвраттики «қанун шәрһи»ниң бешида: «**Һорәб теғидин чиқип, Сеир теғиниң йоли билән Қадәш-Барнеаға барғичә җәмий он бир күнлүк йол еди**» дәп хәвәрлинимиз. Әнди Худаниң қутқузуши билән Мисирниң қуллуғидин қутулуп, шу йәрдин чиқип «**сүт вә һәсәл еқип туридиған**» Қанаан зиминиға йетип беришқа он бир күн кетидиған сәпәргә немишкә ахирида оттуз сәккиз жил вақит керәк болди? Мәзкур китап шу соалға җавап бериду.

Дәрвәқә Худаниң әслидики мәхсити Исраилларни Қанаан зиминиға кириштин илгири уларға чөл-баявандики сәпәрниң җапа-мушәққәтлирини тетитиш еди. Сәвәви Тәвратниң бәшинчи қисмида бир қәдәр еник баян қилинған: — «**Дәрвәқә У сени төвән қилип, сени ач қоюп, сән әслидә билмәйдиған, шундақла ата-бовилириң көрүп бақмиған «манна» билән озуқландурған; У саңа инсан пәқәт йемәклик биләнла әмәс, бәлки Пәрвәрдигар Худайиңниң ағзидин чиққан барлиқ сөзлири биләнму яшайдиғанлиғини билдүрүш үчүн шундақ қилди**» («Қан.» 8:3). Һалбуки, Худаниң әслидә шу сәпәргә бекиткән мөһлити пәқәт бир жил икки айчә еди. Бу вақитниң бир қисми Синай теғида муқәддәс қанунни тапшурувелиш, «ибадәт чедири» ясап тикиш вә Лавий-каһинларниң роһий хизмитини башлаш билән өтти («Мисирдин чиқиш» 19-40-бап, «Каһин-лавийлар»). Шу мәзгил өткәндин кейин, гәрчә улар сәпәр җәриянида Худаниң әҗайип вә мөҗизилик тәминләшлирини көп көрүп кәлгән болсиму, Пәрвәрдигар уларни Өзи вәдә қилған Қанаан зимининиң чегарасиға елип кәлгәндә, улар қорқунуч вә ишәшсизлик билән зиминға кириштин баш тартқан. Улар һәтта Худа бизни мошу йәргә өлтүрүш мәхситидә әкәлгән, дәп қақшишип Муса вә Һарунға: «Иккиңларни өлтүрүветимиз!» — дәп тәһдид салди.

Худа уларға тапшурған қанун-түзүм толиму йеңи еди, шуниңдәк У уларниң әл болуп туғулушиниң бешида, уларниң кәм-күтилиригә хелә рәһимдил болуп кәлгән еди. Амма У уларниң Өзигә миннәтдар болуп Өзигә ишинишини үмүт қилған еди. Һалбуки, улар шу ишни қилмиди. Пәрвәрдигар уларға: — «Силәрдин Маңа асийлиқ қилған чоңлар (шу вақитта жигирмә яштин ашқанлар)ниң һәр бири өлүп түгәп, зиминға киришкә

тәйяр болған йеңи бир дәвир кәлгичә чөл-баяванда жүрисиләр» деди. Дәрвәқә Худа уларни шундақ җазалиди. Шу мәзгил оттуз сәккиз жил еди; улар җәмий болуп қириқ жил чөл-баяванда жүрди. Сәпәрниң ахирида асийлиқ қилған илгәрки дәвирдикиләрниң һәр бири өлүп кәткәнлиги иккинчи қетимлиқ ройхәт билән испатланди; шүбһисизки, ройхәткә елишниң мәхсәтлириниң бири Худаниң шу һөкүминиң әмәлгә ашурулғанлиғини испатлаштин ибарәт еди. Шу илгәрки дәвирдикиләрдин пәқәт икки адәм, йәни Каләб вә Йәшуа Худаға садиқ дәп һесапланғачқа, йеңи зиминни көрүшкә муйәссәр болди (Муса Пәйғәмбәр бир қетимлиқла Пәрвәрдигарға ишәнмигини үчүн, хәлиққә савақ болсун дәп, Пәрвәрдигар униңға «зиминға кирмәйсән» дегән еди).

Буниң билән оқурмәнләр бу китапниң Исраил хәлқиниң шүкүрсизлик, ишәшсизлик вә асийлиғиниң тарихи екәнлигини рошән байқайду. «Қошумчә сөз»имиздә биз мошу ишлар үстидә тәпсилийрәк тохтилимиз.

Биринчи ройхәттин шу мәлумки, Мисирдин чиққан чағда хәлиқтин жигирмә яштин ашқан әркәкләрниң сани алтә йүз миңдин көп еди. Шундақла қириқ жилдин кейинки иккинчи ройхәттиму Қанаан зиминға киришкә тәйяр турған әркәкләрниң сани шуниңға йеқин еди. Буниңдин хәлиқниң пүткүл нопус сани, җүмлидин барлиқ бала-җақилири икки миллиондин кам әмәс еди, дәп мөлчәрлисәк хата болмайду. Дәвирдин дәвиргә капирлар мошу санларға қарап, шунчә көп кишиләр шундақ дәһшәтлик җаңгалда, һәтта гүл-гия үнмигән сусиз бир чөл-баяванда қириқ жиллиқ сәпәрдин тирик чиқиш һәргиз мүмкин әмәс, дәп мәсқирә қилип кәлди. Худа хәлиқни һәркүни мөҗизилик йемәклик билән тәминләйтти («Мисирдин чиқиш» 16-бап) вә бир нәччә йәрләрдә уларға карамәт йоллар билән су ата қилди («Мис.» 17:1-7, «Чөл.» 20:1-13). Бундақ қириқ жиллиқ тәминләш пүткүл инсанийәтниң тарихида бәлким әң узун вақитлиқ мөҗизә дәп һесаплиниши керәк; амма биз Худаниң һәқиқәтән асман-зиминни Яратқучи Худа екәнлигигә ишәнсәк, бу ишниң Униң үчүн тәс иш әмәслигигә ишинимиз!

Мәзмун: —

1:1-10:10 Синай теғида — қанунниң әмир-бәлгүлимилири тапшурулиду (19 күн)
Хәлиқ ройхәткә елиниду
Барғаһниң тәртиви вә паклиғи
10:11-12:16 Сәпәрләр — Синай теғидин Қадәшкичә (11 күн)
13:1-20:21 Қадәштә — Қанунниң йәнә бир нәччә әмир-бәлгүлимилири тапшурулиду (вақти намәлум)
Хәлиқниң асийлиғи, Худа җазалирини җакалайду
20:22-21:35-Сәпәрләр — Қадәштин Моабқичә (38 жил)
22:1-36:13 Қанунниң йәнә бир нәччә әмир-бәлгүлимилири тапшурулиду (3 ай)
Хәлиқ иккинчи қетим ройхәткә елиниду
Зиминни бөлүп тәқсимләш тоғрилиқ көрсәтмиләр

Чөл-баявандики сәпәр

Исраил хәлқиниң биринчи қетим ройхәткә елиниши

1 [1] Вә Исраиллар Мисирдин чиққандин кейин иккинчи жили иккинчи айниң биринчи күни Пәрвәрдигар Синай чөлидә, җамаәт чедирида туруп Мусаға мундақ деди: —

[2] Силәр пүткүл Исраил җамаитини қәбилиси, ата җәмәти бойичә санини елип чиқиңлар; адәмләрниң исми асас қилинип, барлиқ әркәкләр тизимлансун. [3] Исраиллар ичидә умумән жигирмә яштин ашқан, җәңгә чиқалайдиғанларни Һарун билән иккиңлар уларниң қошун-қисмилири бойичә санақтин өткүзүңлар. [4] Һәр бир қәбилидин силәргә ярдәмлишидиған бирдин киши болсун; уларниң һәр бири уларниң ата җәмәтиниң беши болиду. [5] Төвәндикиләр силәргә ярдәмлишидиғанларниң исимлиғи: — Рубән қәбилисидин Шидәрниң оғли Әлизур; [6] Шимеон қәбилисидин Зуришаддайниң оғли Шелумийәл; [7] Йәһуда қәбилисидин Амминадабниң оғли Наһшон; [8] Иссакар қәбилисидин Зуарниң оғли Нәтанәл; [9] Зәбулун қәбилисидин Һелонниң оғли Елиаб; [10] Йүсүп әвлатлири ичидә Әфраим қәбилисидин Аммиһудниң оғли Әлишама; Манассәһ қәбилисидин Пидаһзурниң оғли Гамалийәл; [11] Бинямин қәбилисидин Гидеониниң оғли Абидан; [12] Дан қәбилисидин Аммишаддайниң оғли Аһиәзәр; [13] Ашир қәбилисидин Окранниң оғли Пагийәл; [14] Гад қәбилисидин Деуәлниң оғли Әлиасаф; [15] Нафтали қәбилисидин Енанниң оғли Аһира».

[16] Булар җамаәт ичидин чақирилғанлар, йәни ата җәмәт-қәбилилириниң башлиқлири, миңлиған Исраилларниң баш сәрдарлири еди. [17] Шуниң билән Муса билән Һарун исми аталған бу кишиләрни башлап, [18] иккинчи айниң биринчи күни пүткүл җамаәтни жиғди; улар хәлиқниң һәр бириниң қәбилә-нәсәби, ата җәмәти бойичә исмини асас қилип, жигирмә яштин жуқуриларниң һәммисини бир-бирләп тизимлиди. [19] Пәрвәрдигар Мусаға қандақ буйруған болса, Муса Синай чөлидә уларни шундақ санақтин өткүзди.

[20] Исраилниң тунҗа оғли Рубәнниң әвлатлири ата җәмәти, аилиси бойичә, исми асас қилинип, жигирмә яштин ашқан, җәңгә чиқалайдиған әркәкләрниң һәммиси бир-бирләп тизимланди; [21] Рубән қәбилисидин санақтин өткүзүлгәнләр җәмий қириқ алтә миң бәш йүз киши болди.

[22] Шимеонниң әвлатлири ата җәмәти, аилиси бойичә, исми асас қилинип, жигирмә яштин ашқан, җәңгә чиқалайдиған әркәкләрниң һәммиси бир-бирләп тизимланди; [23] Шимеон қәбилисидин санақтин өткүзүлгәнләр җәмий әллик тоққуз миң үч йүз киши болди.

[24] Гадниң әвлатлири ата җәмәти, аилиси бойичә, исми асас қилинип, жигирмә яштин ашқан, җәңгә чиқалайдиғанларниң һәммиси бир-бирләп тизимланди; [25] Гад қәбилисидин санақтин өткүзүлгәнләр җәмий қириқ бәш миң алтә йүз әллик киши болди.

1:1 **«Вә Исраиллар Мисирдин чиққандин кейин»** — «вә» дегән бу сөз «Чөл-баявндики сәпәр» дегән китапниң «Каһин-лавийларниң дәстури» вә «Мисирдин чиқиш» дегән китаплар билән зич бағланғанлиғини көрситиду. «Мисирдин чиқиш» 40-бап, 1- вә 38-айәтни көрүң. Мәзкур китап бу икки китапниң давамидур. **«җамаәт чедири»** — яки «көрүшүш чедири». «җамаәт чедири» дегән сөздә «җамаәт» дегәнлик ибраний тилида «Худа билән учришиш» дегән уқумни билдүриду.

1:2 Мис. 30:12

1:16 **«җамаәт ичидин чақирилған»** — демәк, Худа тәрипидин. Башқа бирхил тәрҗимиси: «җамаәт тәрипидин сайланған».

1:21 **«миң»** — бәзи алимлар ибраний тилидики «миң» дегән сөзни «җәмәт» дәп тәрҗимә қилиду. Лекин ундақ тәрҗимә мәзкур китапниң көп йәрлиригә зит келиши мүмкин.

[26] Йәһуданиң әвлатлири ата җәмәти, аилиси бойичә, исми асас қилинип, жигирмә
яштин ашқан, җәңгә чиқалайдиғанларниң һәммиси бир-бирләп тизимланди;[27] Йәһуда
қәбилисидин санақтин өткүзүлгәнләр җәмий йәтмиш төрт миң алтә йүз киши болди.
[28] Иссакарниң әвлатлири ата җәмәти, аилиси бойичә, исми асас қилинип, жигирмә
яштин ашқан, җәңгә чиқалайдиғанларниң һәммиси бир-бирләп тизимланди;[29] Иссакар
қәбилисидин санақтин өткүзүлгәнләр җәмий әллик төрт миң төрт йүз киши болди.
[30] Зәбулунниң әвлатлири ата җәмәти, аилиси бойичә, исми асас қилинип, жигирмә
яштин ашқан, җәңгә чиқалайдиғанларниң һәммиси бир-бирләп тизимланди;[31] Зәбулун
қәбилисидин санақтин өткүзүлгәнләр җәмий әллик йәттә миң төрт йүз киши болди.
[32] Йүсүпниң әвлатлири: — униң оғли Әфраимниң әвлатлири ата җәмәти, аилиси бой-
ичә, исми асас қилинип, жигирмә яштин ашқан, җәңгә чиқалайдиғанларниң һәммиси
бир-бирләп тизимланди;[33] Әфраим қәбилисидин санақтин өткүзүлгәнләр җәмий қириқ
миң бәш йүз киши болди.
[34] *Йүсүпниң иккинчи оғли* Манассәһниң әвлатлири ата җәмәти, аилиси бойичә, исми асас
қилинип, жигирмә яштин ашқан, җәңгә чиқалайдиғанларниң һәммиси бир-бирләп
тизимланди;[35] Манассәһ қәбилисидин санақтин өткүзүлгәнләр җәмий оттуз икки миң
икки йүз киши болди.
[36] Биняминниң әвлатлири ата җәмәти, аилиси бойичә, исми асас қилинип, жигирмә
яштин ашқан, җәңгә чиқалайдиғанларниң һәммиси бир-бирләп тизимланди;[37] Биня-
мин қәбилисидин санақтин өткүзүлгәнләр җәмий оттуз бәш миң төрт йүз киши болди.
[38] Данниң әвлатлири ата җәмәти, аилиси бойичә, исми асас қилинип, жигирмә яштин
ашқан, җәңгә чиқалайдиғанларниң һәммиси бир-бирләп тизимланди;[39] Дан қәбилиси-
дин санақтин өткүзүлгәнләр җәмий атмиш икки миң йәттә йүз киши болди.
[40] Аширниң әвлатлири ата җәмәти, аилиси бойичә, исми асас қилинип, жигирмә яштин
ашқан, җәңгә чиқалайдиғанларниң һәммиси бир-бирләп тизимланди;[41] Ашир қәбили-
сидин санақтин өткүзүлгәнләр җәмий қириқ бир миң бәш йүз киши болди.
[42] Нафталиниң әвлатлири ата җәмәти, аилиси бойичә, исми асас қилинип, жигирмә
яштин ашқан, җәңгә чиқалайдиғанларниң һәммиси бир-бирләп тизимланди;[43] Нафтали
қәбилисидин санақтин өткүзүлгәнләр җәмий әллик үч миң төрт йүз киши болди.
[44] Жуқириқилар болса санақтин өткүзүлгәнләр болуп, Муса билән Һарун һәм Исра-
илларниң он икки әмри (һәр бири өз ата җәмәтигә вәкил болди) уларни санақтин
өткәзгән.[45] Шундақ қилип, Исраилларниң һәммиси, йәни Исраилда жигирмә яштин
ашқанлардин, җәңгә чиқалайдиғанларниң һәммиси ата җәмәтлири бойичә тизимлан-
ди;[46] Санақтин өткүзүлгәнләр җәмий алтә йүз үч миң бәш йүз әллик киши болди.

Лавийларниң һесапқа киргүзүлмигәнлиги

[47] Бирақ Лавийлар ата җәмәт-қәбилиси бойичә санақниң ичигә киргүзүлмиди.
[48] Чүнки Пәрвәрдигар Мусаға сөз қилип: —[49] «Сән пәқәт Лавий қәбилисинила шу һесапқа
киргүзмигин, уларниң умумий саниниму Исраилларниң қатариға киргүзмигин.[50] Ле-
кин сән Лавийларни *Худаниң* һөкүм-гувалиғи сақлақлиқ чедир вә униң ичидики барлиқ
қача-қуча әсвапларни һәм униңға даир барлиқ нәрсиләрни башқурушқа тайинлиғин;
улар *ибадәт* чедирини вә униң ичидики барлиқ қача-қуча әсвапларни көтириду; ибадәт
чедириниң хизмитини қилғучилар шулар болсун, улар чедирниң төрт әтрапида өз че-

---

1:46 Мис. 38:26

1:49 **«Сән пәқәт Лавий қәбилисинила шу һесапқа киргүзмигин»** — кейин Муса уларни айрим санақтин өткүзүши керәк еди *(26:32)*.

дирлирини тиксун. [51] Чедирни көчүридиған чағда уни Лавийлар сөксун; чедирни тики-
диған чағда уни Лавийлар тиксун; *Лавийларға* ят болған һәр қандақ адәм униңға йеқин-
лашса өлүмгә мәһкүм қилинсун.[52] Исраиллар барғаһ қурғанда һәр адәм өз қисмида,
өзигә хас туғ астиға чедир тиксун. [53] Бирақ *Худаниң* ғәзиви Исраил җамаитиниң үстигә
чүшмәслиги үчүн, Лавийлар Худаниң һөкүм-гувалиғи сақлақлиқ чедирниң төрт әтра-
пиға барғаһ қурсун; Лавийлар Худаниң һөкүм-гувалиғи сақлақлиқ чедирни муһапизәт
қилишқа мәсъул болиду» — дегән еди.
[54] Исраиллар әнә шундақ қилди; Пәрвәрдигар Мусаға қандақ буйруған болса, улар шун-
дақ қилди.

Һәр қайси қәбилиләрниң барғаһ қуруш тәртиви вә орни

2 [1] Пәрвәрдигар Муса билән Һарунға мундақ деди: —
[2] Исраиллар һәр бири өзлириниң туғи астиға, өзлириниң ата җәмәтиниң байриғи
астида чедир тиксун; җамаәт чедириниң төрт әтрапидин сәл жирақрақ барғаһ қурсун.
[3] Күн чиқиш тәрәпкә, шәриқ тәрәпкә қаритип өз туғи астида қошун-қисми бойичә бар-
ғаһ қуридиғини Йәһуда болсун; Йәһудаларниң әмри Амминадабниң оғли Наһшон бол-
сун.[4] Униң қошуни, йәни санақтин өткүзүлгәнләр җәмий йәтмиш төрт миң алтә йүз
киши.[5] Униң йенида барғаһ қуридиғини Иссакар қәбилиси болсун; Иссакарларниң әмри
Зуарниң оғли Нәтанәл болсун.[6] Униң қошуни, йәни санақтин өткүзүлгәнләр җәмий
әллик төрт миң төрт йүз киши.[7] Уларниң йенида йәнә Зәбулун қәбилиси болсун; Зәбу-
лунларниң әмри Һелонниң оғли Елиаб болсун.[8] Униң қошуни, йәни санақтин өткүзүл-
гәнләр җәмий әллик йәттә миң төрт йүз киши.[9] Умумән Йәһуда барғаһиға қарайдиған-
ларниң һәммиси, йәни қошун-қисимлири бойичә санақтин өткүзүлгәнләр җәмий бир
йүз сәксән алтә миң төрт йүз киши; улар алди билән йолға чиқсун.
[10] — Җәнуп тәрәптә, туғ тикләп, қошун тәртиви билән барғаһ қуридиғини Рубән қәби-
лиси болсун; Рубәнларниң әмри Шидеүрниң оғли Әлизур болсун.[11] Униң қошуни, йәни
санақтин өткүзүлгәнләр җәмий қириқ алтә миң бәш йүз киши.[12] Униң йенида барғаһ
қуридиғини Шимеон қәбилиси болсун; Шимеонларниң әмри Зуришаддайниң оғли Ше-
лумийәл болсун.[13] Униң қошуни, йәни санақтин өткүзүлгәнләр җәмий әллик тоққуз
миң үч йүз киши.[14] Уларниң йенида Гад қәбилиси болсун; Гадларниң әмри Деуәлниң
оғли Әлиасаф болсун. [15] Униң қошуни, йәни санақтин өткүзүлгәләр җәмий қириқ бәш
миң алтә йүз әллик киши.[16] Рубән барғаһиға қарайдиғанларниң һәммиси, йәни қошуни
бойичә санақтин өткүзүлгәнләр җәмий бир йүз әллик бир миң төрт йүз әллик киши;
улар иккинчи сәп болуп йолға чиқсун.
[17] Андин җамаәт чедири билән Лавийларниң барғаһи башқа барғаһларниң оттурисида
маңсун; улар қандақ барғаһ қурған болса, шундақ йолға чиқсун; һәр қайсиси өз орнида
өз туғи астида болсун.
[18] — Күн петиш тәрәптә, туғ тикләп, қошун тәртиви билән барғаһ қуридиғини Әфраим
қәбилиси болсун; Әфраимларниң әмри Аммиһудниң оғли Әлишама болсун.[19] Униң қо-
шуни, йәни санақтин өткүзүлгәнләр җәмий қириқ миң бәш йүз киши.[20] Униң йенида
барғаһ қуридиғини Манассәһ қәбилиси болсун; Манассәһләрниң әмри Пидаһзурниң

1:50 **«Худаниң һөкүм-гувалиғи сақлақлиқ чедир»** — «ибадәт чедири»ниң башқа бир нами. «Гувалиқ» яки «һөкүм-гувалиқ» болса Худаниң Исраилға болған түп әмирлирини, шундақла униң Исраил билән болған әһдисини көрситиду; Худаниң муқәддәс маһийити вә характери шу әмирләрдә аян қилинғачқа, «һөкүм-гува» дәпму атилиду.
1:52 **«туғ»** — мошу йәрдә бәлким һәр қәбилиниң өз туғини көрситиду *(2:2ни көрүң)*.
2:14 **«Деуәл»** — яки «Реуәл».

оғли Гамалийәл болсун.[21] Униң қошуни, йәни санақтин өткүзүлгәнләр жәмий оттуз икки миң икки йүз киши.[22] Уларниң йенида Бинямин қәбилиси болсун; Биняминларниң әмри Гидеониниң оғли Абидан болсун.[23] Униң қошуни, йәни санақтин өткүзүлгәнләр жәмий оттуз бәш миң төрт йүз киши.[24] Умумән Әфраим баргаһиға қарайдиғанларниң һәммиси, йәни қошун қисимлири бойичә санақтин өткүзүлгәнләр жәмий бир йүз сәккиз миң бир йүз киши; улар үчинчи сәп болуп йолға чиқсун.

[25] — Шимал тәрәптә, туғ тикләп, қошун тәртиви билән баргаһ қуридиғини Дан қәбилиси болсун. Данларниң әмри Аммишаддайниң оғли Аһиәзәр болсун.[26] Униң қошуни, йәни санақтин өткүзүлгәнләр жәмий атмиш икки миң йәттә йүз киши.[27] Униң йенида баргаһ қуридиғини Ашир қәбилиси болсун; Аширларниң әмри Окранниң оғли Пагийәл болсун.[28] Униң қошуни, йәни санақтин өткүзүлгәнләр жәмий қириқ бир миң бәш йүз киши.[29] Уларниң йенида Нафтали қәбилиси болсун; Нафталиларниң әмри Енанниң оғли аһира болсун.[30] Униң қошуни, йәни санақтин өткүзүлгәнләр жәмий әллик үч миң төрт йүз киши.[31] Дан баргаһиға қарайдиғанларниң һәммиси, йәни қошун-қисимлири бойичә санақтин өткүзүлгәнләр жәмий бир йүз әллик йәттә миң алтә йүз киши; улар өз туғлири астида һәмминиң кәйнидә йолға чиқсун.

[32] Жуқиридикиләр өз ата жәмәти бойичә санақтин өткүзүлгән Исраиллардур; қошун-қисимлири бойичә баргаһларда санақтин өткүзүлгәнләр жәмий алтә йүз үч миң бәш йүз әллик киши болди.[33] Бирақ Лавийларла, Пәрвәрдигарниң Мусаға қилған әмри бойичә, Исраиллар қатарида санақтин өткүзүлмиди.

[34] Исраиллар Пәрвәрдигарниң Мусаға қилған барлиқ әмри бойичә иш тутуп, өзлириниң туғи бойичә баргаһ қуратти; улар өз қәбилиси вә ата жәмәти тәртиви бойичә йолға чиқатти.

Һарунниң әвлатлири

3 [1] Пәрвәрдигар Синай теғида Муса билән сөзләшкән күнләрдә, Һарун билән Мусаниң әвлатлири төвәндикиләрдин ибарәт еди.[2] Һарунниң оғуллириниң исми мундақ: тунжа оғлиниң исми Надаб еди, униң йәнә Абиһу, Әлиазар, Итамар дегән оғуллири бар еди.[3] Һарунниң оғуллириниң исми әнә шундақ еди, улар мәсиһләнгән каһинлар еди; *Муса* уларни каһинлиқ вәзиписини өтәшкә Худаға атап айриған еди.[4] Лекин Надаб билән Абиһу Синай чөлидә ғәйрий бир отни Пәрвәрдигарниң алдиға сунғини түпәйлидин Пәрвәрдигар алдида өлди вә уларниң һеч нәсли қалдурулмиди; Әлиазар билән Итамар өз атиси Һарун алдида каһинлиқ вәзиписини өтиди.

Лавийларниң вәзиписи

[5] Пәрвәрдигар Мусаға сөз қилип: —

[6] Сән Лавий қәбилисини алдиңға кәлтүрүп, уларни каһин Һарунниң хизмитидә болушқа униң алдиға һазир қил.[7] Улар Һарунниң һажити вә пүткүл жамаәтниң һажитидин чиқип жамаәт чедириниң алдида вәзипә өтәп, ибадәт чедириниң хизмитини бежирсун.[8] Улар

2:32 Мис. 38:26; Чөл. 1:46
2:33 Чөл. 1:48, 49
3:1 **«күнләрдә»** — ибраний тилида «күндә».
3:2 Мис. 6:23
3:3 **«Худаға атап айриш»** — бу айәттики «Худаға атап айриш» ибраний тилида «қолға селиш» яки «қолни толдуруш» билән билдүрүлиду. «Мис.» 28:41 вә изаһатини көрүң. Каһинлиқ вәзиписи асасән Худаниң қурбанлиқлирини өз қолиға елиши билән башлинатти.
3:4 Лав. 10:1-7; Чөл. 26:61; 1Тар. 24:2
3:6 Чөл. 16:9; 18:2

йәнә җамаәт чедиридики барлиқ қача-қуча әсвапларни башқуруш билән Исраилларниң
хизмитидә болуп вәзипә өтәп, ибадәт чедириниң ишлирини бежирсун.[9] Сән Лавийлар-
ни Һарун билән униң оғуллириға тәқсимләп бәргин; улар Исраиллар ичидин мәхсус
униңға таллап берилгән.[10] Һарун билән оғуллирини болса сән өзиниң каһинлиқ вәзипи-
сини өтәшкә бекиткин; һәр қандақ ят киши йеқинлашса өлтүрүлсун, — деди.

Лавийларниң таллиниши

[11] Андин Пәрвәрдигар Мусаға мундақ деди: —
[12] — Қара, Мән Исраиллар ичидин Лавийларни таллидим, уларни Исраил ичидә бали-
ятқуниң барлиқ тунҗа мевисиниң орниға, йәни чоң оғуллириниң орниға қоймән,
шуңа Лавийлар Мениң болиду.[13] Чүнки тунҗа оғулларниң һәммиси Мениңкидур; Мән
Мисир зиминида тунҗа туғулғанларниң һәммисини қәтл қилған күнидә Исраиллар-
ниң ичидики тунҗиларниң һәммисини, мәйли адәм болсун яки һайван болсун, муқәд-
дәс һесаплап Мениңки қилған едим. Улар Мениңкидур; Мән Пәрвәрдигардурмән.

Лавийларниң нопусиниң санақтин өткүзүлүши

[14] Андин Пәрвәрдигар Синай чөл-баяванида Мусаға: —
[15] — Сән Лавийларни ата җәмәти, аилиси бойичә санақтин өткүз; барлиқ әркәкләрни,
йәни бир айлиқтин ашқанларниң һәммисини санақтин өткүз, — деди.[16] Шуниң билән
Муса Пәрвәрдигарниң әмри бойичә, өзигә дейилгәндәк Лавийларни санақтин өткүзди.
[17] Лавийниң оғуллириниң исми мундақ: — Гәршон, Коһат, Мәрари.[18] Гәршонниң оғул-
лириниң исми аилилири бойичә Либни вә Шимәй еди.[19] Коһатниң оғуллири аилили-
ри бойичә Амрам, Изһар, Һеброн вә Уззиәл еди.[20] Мәрариниң оғуллири аилилири бой-
ичә Маһли вә Муши еди. Буларниң һәммиси ата җәмәти бойичә Лавийларниң җәмәти
болди.
[21] Гәршондин Либниларниң җәмәти билән Шимәйләрниң җәмәти вуҗудқа кәлди; булар
Гәршонларниң җәмәтлири еди.[22] Барлиқ әрләрниң саниға асасән, бир айлиқтин ашқан-
лириниң санақтин өткүзүлгәнлири җәмий йәттә миң бәш йүз киши болди.[23] Гәршонниң
җәмәти ибадәт чедириниң арқа тәрипидә, йәни ғәрип тәрәптә баргаһ қурди;[24] Гәршон
җәмәтиниң әмри Лаәлниң оғли Әлиасаф еди.[25] Гәршонларниң җамаәт чедиридики вә-
зиписи ибадәт чедириниң өзидики астинқи икки япқуч-пәрдә, униң үстидики йопуқ
вә җамаәт чедириниң ишик пәрдисигә,[26] шундақла һойла әтрапидики пәрдиләр, һойла
дәрвазисиниң пәрдиси (һойла пәрдилири ибадәт чедири билән қурбангаһни чөридәп
туратти) вә һойлида ишлитилидиған мунасивәтлик барлиқ танилларға қараш еди.
[27] Коһаттин Амрамларниң җәмәти, Изһарларниң җәмәти, Һебронларниң җәмәти вә
Уззиәлләрниң җәмәти вуҗудқа кәлди; бу Коһатларниң җәмәтлири еди.[28] Барлиқ әр-
кәкләрниң сани бойичә, бир айлиқтин ашқанлар җәмий сәккиз миң алтә йүз адәм болуп
чиқти; улар муқәддәс җайға қараш вәзиписини өтәйдиған болди.[29] Коһат әвлатлириниң

3:12 **«тунҗа балилар Мениңкидур»** — Худа әслидә Исраилларни Мисирдин қутқузуш йолида Мисирлиқларниң барлиқ тунҗа оғуллирини вә һәтта һайванларниң тунҗа балилириниму өлтүрүвәткән еди. Бирақ Исраиллар «өтүп кетиш һейтиниң қозиси» (*«пасха қоза»*)ниң қенини ишик кешәклиригә сепиши билән, уларниң тунҗа оғуллири вә һайванларниң тунҗа балилири шу ақивәттин қутқузуп қилинған. Худа Исраилларниң тунҗилирини алайитән қутқузған болғачқа, һазир хәлиққә: «тунҗа балилар Мениңкидур» дәйду. Демәк, улар әслидә Худаниң қуллуғида болуши керәк еди, лекин Худа «Мән уларниң орниға Лавийларни қоймән» дәп Өз хизмитигә Лавийларни уларниң орниға қобул қилди (*13-айәтниму көрүң*).

3:12 Мис. 13:2

3:13 Мис. 13:2; 22:29; 34:19; Лав. 27:26; Чөл. 8:16; Луқа 2:22

3:17 Мис. 6:16, 17, 18; Чөл. 26:57; 1Тар. 6:1, 16; 23:6

3:25 **«чедириниң өзидики астинқи икки япқуч-пәрдә»** — ибраний тилида «туралғу өзи вә чедирни» — мәнаси чоқум тәрҗимимиздәк болуши керәк. «Мис.» 25:1-13ни көрүң.

җәмәтлири җамаәт чедириниң җәнуп тәрипидә баргаһ тикти.[30] Коһат җәмәтиниң әмри
Уззиәлниң оғли Әлизафан еди.[31] Уларниң вәзиписи әһдә сандуғи, ширә, чирақдан, икки
қурбангаһ, шуниңдәк муқәддәс җайниң ичидә ишлитидиған қача-қуча, пәрдә вә ибадәт
чедириниң ичидә ишлитидиған барлиқ нәрсиләргә қараш еди.
[32] Лавийларниң әмирлириниң әмри болса каһин Һарунниң оғли Әлиазар еди; у муқәд-
дәсханиға қараш вәзиписини өтәйдиғанлар үстидин назарәт қилидиған болди.
[33] Мәраридин Маһли җәмәти билән Муши җәмәти вуҗудқа кәлди; булар Мәрари-
ниң җәмәтлири болди.[34] Барлиқ әркәкләрниң саниға асасән, бир айлиқтин жуқури
болғанлар санақтин өткүзүлгәндә җәмий алтә миң икки йүз киши чиқти.[35] Мәрариниң
җәмәтиниң әмри Абиһайилниң оғли Зурийәл болди; улар ибадәт чедириниң шимал
тәрипигә баргаһ қурди.[36] Мәрари әвлатлириниң вәзиписи ибадәт чедириниң тахтайли-
ри, балдақлири, хадилириға, тәгликлири барлиқ әсвап-җабдуқлириға қараш, шуниңдәк
буларға мунасивәтлик ишлитилидиған барлиқ нәрсиләргә,[37] шундақла һойлиниң төрт
әтрапидики хадиларға вә уларниң тәгликлири, қозуқ вә таниларға мәсъул болушқа бәл-
гүләниди.
[38] Ибадәт чедириниң алдиға, шәриқ тәрипигә, йәни җамаәт чедириниң күнчиқиш тәри-
пигә баргаһ қурғанлар Муса, Һарун вә Һарунниң оғуллири еди; улар Исраилларниң хиз-
митидә болуш вәзиписини өтәп, муқәддәс җайға қарайдиған болди; уларға ят болған
һәр қандақ адәм *муқәддәс* җайға йеқинлашса, өлтүрүләтти.
[39] Муса билән Һарун Пәрвәрдигарниң әмри бойичә, санақтин өткүзгән барлиқ Лавийлар,
җәмәтлири бойичә, йәни бир айлиқтин жуқури санақтин өткүзүлгән әркәкләр җәмий
жигирмә икки миң чиқти.

Лавийларниң Исраилларниң тунҗилириниң орнини бесип Худаға атилиши

[40] Пәрвәрдигар Мусаға: — Сән Исраиллар ичидә бир айлиқтин ашқан тунҗа оғулларни
санақтин өткүзүп, исим-фамилиси бойичә тизимлап чиқ.[41] Сән Лавийларни Исраил-
ларниң барлиқ тунҗилириниң орнида Маңа хас қил (Мән Пәрвәрдигардурмән); Лавий-
ларниң мал-чарвилириниму Исраилларниң барлиқ тунҗа мал-чарвилириниң орнида
Маңа хас қил, — деди.
[42] Муса Пәрвәрдигарниң әмри бойичә, Исраилларниң тунҗилирини қоймай санақтин
өткүзди.[43] Бир айлиқтин жуқури тунҗа оғул балилирини исим-фамилиси билән са-
нақтин өткүзгәндә, улар җәмий жигирмә икки миң икки йүз йәтмиш үч киши чиқти.
[44] Пәрвәрдигар Мусаға мундақ деди: —[45] Сән Лавийларни Исраилларниң туҗилири-
ниң орнида маңа талла, шундақла Лавийларниң мал-чарвилириниму Исраилларниң
мал-чарвилириниң орнида Маңа талла; шуниң билән Лавийлар Мениңки болиду; Мән
Пәрвәрдигардурмән.[46] Вә Лавийларниң санидин артуқ чиққан Исраилларниң тунҗили-
ри, йәни шу икки йүз йәтмиш үчи үчүн һөрлүк һәққини қобул қилғин;[47] шуларниң һәр
бири үчүн бәш шәкәл күмүч ал, киши саниға қарап болсун; муқәддәс җайдики шәкәлниң
өлчәм бирлиги бойичә улардин алғин (бир шәкәл жигирмә гәраһдур).[48] Артуқ чиққан
адәмләрниң, йәни һөрлүк һәққини төлиши керәк болғанларниң күмүчини Һарун билән
униң оғуллириға бәр.

3:38 Чөл. 3:10; 16:40
3:46 **«икки йүз йәтмиш үчи»** — «Исраилларниң тунҗа оғуллири»ниң сани 22273 *(43-айәт)* «Лавийларниң» болса 22000 еди *(39-айәт)*, әнди «Лавийларниң санидин артуқ чиққан Исраилларниң тунҗилири»ниң сани 273 адәм еди.
3:47 **«бир шәкәл»** — тәхминән 11.4 грам болуши мүмкин, бәш шәкәл 57 грам. **«муқәддәс җайдики шәкәлниң өлчәм бирлиги»** — «муқәддәс җайдики шәкәлниң өлчәм бирлиги» шүбһисизки, пүткүл әл үчүн өзгәрмәс өлчәм болсун дәп, муқәддәс җайда сақлақлиқ, муқим бекитилгән бир нәччә хил өлчәмләрдин бири болуши керәк еди.
3:47 Мис. 30:31; Лав. 27:25; Чөл. 18:16; Әз. 45:12

[49] Әнди Лавийлар тәрипидин «һөрлүккә чиқирилған» дәп һесапланған тунжа оғуллар-
дин артуқ чиққанлардин болса, Муса улардин шу һөрлүк һәққини алди;[50] у Исраиллар-
ниң тунжилиридин шу күмүчни, йәни муқәддәс жайдики шәкәлниң өлчәм бирлиги
бойичә жәмий бир миң үч йүз атмиш бәш шәкәл алди. [51] Муса Пәрвәрдигарниң әмри
бойичә «һөрлүккә чиқирилған»ларниң күмүчини дәл Пәрвәрдигар буйруғинидәк, Һа-
рун билән униң оғуллириға бәрди.

Коһат әвлатлириниң вәзиписи

4 [1] Андин Пәрвәрдигар Муса билән Һарунға сөз қилип мундақ деди: —
[2] Сән Лавийлар ичидин ата жәмәти бойичә Коһат әвлатлириниң умумий санини ти-
зимлиғин,[3] оттуз яштин әллик яшқичә болған, жамаәт чедирида иш-хизмәт қилишқа
келәләйдиғанларниң һәммисини тизимлап чиқ. [4] Коһат әвлатлириниң жамаәт чедири
ичидики вәзиписи әң муқәддәс буюмларни башқуруш болиду.[5] Барғаһ көчүрүлидиған
чағда, Һарун билән униң оғуллири кирип «*әң муқәддәс жай*»дики «айрима пәрдә-йо-
пуқ»ни чүширип, униң билән һөкүм-гувалиқ сандуғини йөгисун;[6] андин униң үстини
делфинниң терисидин етилгән йопуқ билән орап, үстигә көк бир рәхтни йепип, андин
көтиридиған балдақларни өткүзсун. [7] Тәғдим нан *тизилған* ширәгә көк бир рәхт сели-
нип, үстигә легән, тәхсә, пиялә вә шарап һәдийәлирини чачидиған қәдәһләр тизип қо-
юлсун; ширәдиму «дайимий нан» тизилип туриверсун; [8] бу нәрсиләрниң үсти қизил
рәхт билән, униң үсти йәнә делфин терисидә етилгән бир йопуқ билән йепилип, андин
көтиридиған балдақлар өткүзүп қоюлсун.[9] Улар көк рәхт елип, униң билән чирақдан
билән үстидики чирақларни, пилик қисқучларни, күлданларни вә чирақданға ишлити-
диған, барлиқ май қачилайдиған қачиларни йепип қойсун. [10] Улар йәнә чирақдан билән
чирақданға ишлитидиған һәммә қача-қуча әсвапларни делфин терисидин етилгән йо-
пуқ билән йөгәп, андин әпкәшкә селип қойсун.
[11] Алтун хушбуйгаһқа көк бир рәхт селип, йәнә делфин терисидә етилгән йопуқ билән
йепип, андин көтәргүчкә қош балдақларни өткүзүп қойсун. [12] Муқәддәс жайниң ичидә
ишлитидиған барлиқ қача-қучиларни көк бир рәхт билән йөгәп, андин үстигә делфин
терисидә етилгән йопуқни йепип, андин бир әпкәшкә селип қойсун.
[13] Улар қурбангаһни күлидин тазилап, үстигә сөсүн рәңлик бир рәхтни йейип қой-
сун.[14] Андин йәнә қурбангаһта ишлитилидиған әсваплар — күлдан, илмәк, бәлгүҗәк,
чиниләр, шундақла барлиқ әсвапларни қурбангаһ үстигә тизип, андин делфин териси-
дә етилгән бир йопуқ билән йепип, андин көтиридиған балдақларни өткүзүп қойсун.
[15] Пүтүн барғаһтикиләр йолға чиқидиған чағда, Һарун билән униң оғуллири муқәд-
дәс жай вә муқәддәс жайдики барлиқ қача-қуча әсвапларни йепип болғандин кейин,
Коһатниң әвлатлири келип көтәрсун; лекин өлүп кәтмәслик үчүн муқәддәс буюмларға
қол тәккүзмисун. Жамаәт чедири ичидики нәрсиләрдин шуларни Коһатниң әвлатлири
көтириши керәк.

3:50 «бир миң үч йүз атмиш бәш шәкәл» — тәхминән 16.4 килограм.
4:3 «иш-хизмәт қилишқа келәләйдиғанлар» — ибраний тилида «иш-хизмәт қилишқа келәләйдиған қошун» дегән сөзләр билән ипадилиниду.
4:6 «делфинниң териси» — яки «деңиз ейиқиниң териси» яки «борсуқниң териси».
4:7 «тәғдим нан ширәси» — яки «һозурий нан ширәси» (*«Худаниң һозуридики нан»лар)* — Мошу йәрдә пәқәт «Худаниң һозуридики ширә» дегән сөз билән ипадилиниду. Нанлар вә алтун ширә тоғрилиқ «Мис.» 25:23-30 вә «Лав.» 24:5-9ни көрүң. **«дайимий нан»** — «тәғдим нан»ниң башқичә атилиши.
4:7 Мис. 25:30
4:9 Мис. 25:31,38
4:11 «алтун хушбуйгаһ» — ибраний тилида «алтун қурбангаһ».

[16] Һарунниң оғли Әлиазарниң вәзиписи чирақ мейи, хушбуй әтир, дайимий тәғдим
қилинидиған ашлиқ һәдийә билән мәсиһләш мейиға қараш, шундақла пүткүл ибадәт
чедири билән униң ичидики барлиқ нәрсиләр, муқәддәс җай һәм муқәддәс җайдики
қача-қуча әсвапларға қараштин ибарәт.
[17] Андин Пәрвәрдигар Муса билән Һарунға сөз қилип мундақ деди: —
[18] Силәр Коһат җәмәтидикиләрни Лавийлар арисидин қәтъий йоқитип қоймаңлар;[19] бәл-
ки уларниң өлмәй, һаят қелиши үчүн улар «әң муқәддәс» буюмларға йеқинлашқан
чағда, Һарун билән униң оғуллири кирип уларниң һәр биригә қилидиған вә көтири-
диған ишларни көрситип қойсун;[20] улар пәқәт муқәддәс җайға киргәндә муқәддәс бу-
юмларға бир дәқиқиму қаримисун, ундақ қилип қойса өлүп кетиду.

Гәршон әвлатлириниң вәзиписи

[21] Пәрвәрдигар Мусаға сөз қилип мундақ деди: —
[22-23] Гәршон әвлатлири ичидә ата җәмәти вә аилилири бойичә, оттуз яштин әллик
яшқичә болған, җамаәт чедири ичидә хизмәт қилиш сепигә кирәләйдиған һәммиси-
ни санақтин өткүзүп умумий санини ал. [24] Гәршон аилилириниң қилидиған хизми-
ти вә улар көтиридиған нәрсиләр төвәндикичә:[25] — улар җамаәт чедириниң өзини,
йәни астидики ички пәрдилири вә сиртқи пәрдилирини, униң япқучини, шундақла
үстигә япқан делфин терисидә етилгән йопуқни вә җамаәт чедириниң кириш иши-
гиниң пәрдисини, [26] ибадәт чедири билән қурбангаһни чөридәп тартилған һойли-
дики пәрдиләр билән кириш дәрвазисиниң пәрдисини, шуларға хас танилирини
вә ишлитидиған барлиқ қача-қуча әсвапларни көтәрсун; бу әсвап-үскүниләргә му-
насивәтлик керәк болған ишларни қилсун.[27] Гәршон әвлатлириниң пүтүн вәзиписи,
йәни улар көтиридиған вә бежиридиған барлиқ ишлар Һарун вә униң оғуллириниң
көрсәтмилири бойичә болсун; уларниң немә көтиридиғанлиғини силәр бәлгүләп
бериңлар.[28] Гәршон әвлатлириниң җәмәтлириниң җамаәт чедириниң ичидә қи-
лидиған хизмити шулар; улар каһин Һарунниң оғли Итамарниң қол астида туруп
ишлисун.

Мәрари әвлатлириниң вәзиписи

[29] Мәрариниң әвлатлириниму, уларни ата җәмәти, аилилири бойичә, санақтин өт-
күз;[30] оттуз яштин әллик яшқичә болған, җамаәт чедири ичидә хизмәт қилиш сепигә
кирәләйдиған һәммисини санақтин өткүзүп умумий санини ал. [31] Уларниң җамаәт
чедири ичидики барлиқ хизмити, йәни көтириш вәзиписи мундақ: — Улар җамаәт че-
дириниң тахтайлири, балдақлири, хадилири вә уларниң тәгликлири,[32] һойлиниң төрт
әтрапидики хадилар, уларниң тәгликлири, қозуқлири, таналири, барлиқ әсвап-үскүнә
һәм шуларға керәклик болған барлиқ нәрсиләрни көтириш болсун; улар көтиридиған
әсвап-үскүниләрни намини атап бир-бирләп һәр адәмгә көрситип бериңлар.[33] Мәрари

4:16 Мис. 29:40; 30:23,24,34,35

4:20 **«улар пәқәт ... бир дәқиқиму қаримисун»** — демәк, Һарунниң оғуллири каһинлар муқәддәс буюмларни йепиватқан вақитта муқәддәс чедирға кирмәслиги керәк, пәқәт буюмлар йепилғандин кейин киришкә болиду.

4:22-23 **«хизмәт қилиш сепигә кирәләйдиғанлар»** — ибраний тилида «җәңгә чиқалайдиған қошундикиләр» дегән сөзләр билән ипадилиниду. Ички мәнаси, шүбһисизки, каһинларниң муқәддәс җайда Исраил үчүн қурбанлиқларни өткүзүп, уларға роһий вәкил болуши Исраиллар үчүн җин-шәйтанлар билән роһий уруш хизмити қилғанға баравәр.

4:25 **«астидики ички пәрдилири вә сиртқи пәрдилири»** — ибраний тилида «туралғуниң пәрдилири вә җамаәт чедири». Мәнаси чоқум тәрҗимимиздәк болиду. Чедирниң төрт қәвәт йопуғи бар еди; *(1)* ички пәрдилири; *(2)* өшкә терилири; *(3)* қизил буялған қочқар терилири; *(4)* делфин терилири. Бәзи вақитларда 2-қәвити, йәни өшкә терисидин етилгән пәрдиләр «җамаәт чедир»ниң өзи дәп һесаплинатти. «Мисирдин чиқиш» 25:1-15ни көрүң.

4:30 **«хизмәт қилиш сепигә кирәләйдиғанлар»** — 23-айәтни вә изаһатини көрүң.

җәмәт-аилилириниң җамаәт чедири ичидә қилидиған барлиқ ишлири әнә шулар; улар каһин Һарунниң оғли Итамарниң қол астида туруп ишлисун.

Лавийларниң нопусиниң санақтин өткүзүлүши

[34-35] Муса билән Һарун вә җамаәтниң әмирлири Коһатниң әвлатлириниң оттуз яштин
әллик яшқичә болған, җамаәт чедирида хизмәт қилиш сепигә кирәләйдиғанларниң
һәммисини ата җәмәти, аилилири бойичә санақтин өткүзди. [36] Улардин җәмәти бойичә
санақтин өткүзүлгәнләр җәмий икки миң йәттә йүз әллик киши болуп чиқти. [37] Мошу-
лар Коһат җәмәтидин санақтин өткүзүлгәнләр болуп, җамаәт чедирида иш қилидиған
һәр бири, йәни Пәрвәрдигарниң Мусаниң вастиси билән қилған әмри бойичә Муса
билән Һарун санақтин өткүзгәнләр еди.
[38-39] Гәршонларниң ата җәмәти, аилилири бойичә, оттуз яштин әллик яшқичә болған, җа-
маәт чедирида хизмәт қилиш сепигә кирәләйдиған һәммиси санақтин өткүзүлди; [40] ата
җәмәти, аилилири бойичә санақтин өткүзүлгәнләр җәмий икки миң алтә йүз оттуз
киши болуп чиқти. [41] Мошулар Гәршон җәмәтидин санақтин өткүзүлгәнләр болуп, җа-
маәт чедирида иш қилидиған һәр бири, йәни Пәрвәрдигарниң Мусаниң вастиси билән
қилған әмри бойичә Муса билән Һарун санақтин өткүзгәнләр еди.
[42-43] Мәрариларниң ата җәмәти, аилилири бойичә, оттуз яштин әллик яшқичә болған, җа-
маәт чедирида хизмәт қилиш сепигә кирәләйдиған һәммиси санақтин өткүзүлди; [44] ата
җәмәти, аилилири бойичә санақтин өткүзүлгәнләр җәмий үч миң икки йүз киши болуп
чиқти. [45] Мошулар Мәрари җәмәтидин санақтин өткүзүлгәнләр болуп, җамаәт чедирида
иш қилидиған һәр бири, йәни Пәрвәрдигарниң Мусаниң вастиси билән қилған әмри
бойичә Муса билән Һарун санақтин өткүзгәнләр еди.
[46-47] Санақтин өткүзүлгән Лавийлар мана шулар еди; Муса билән Һарун һәм Исраил-
ларниң әмирлири улардин ата җәмәти, аилилири бойичә, оттуз яштин әллик яшқичә
болған, җамаәт чедирида хизмәт қилиш вә жүк күтүрүш вәзиписигә кирәләйдиғанлар-
ни санақтин өткүзгән. [48] Уларниң сани җәмий сәккиз миң бәш йүз сәксән адәм болуп
чиқти. [49] Пәрвәрдигарниң әмри бойичә, улар Муса тәрипидин санақтин өткүзүлди; һәр
ким өзи қилидиған Иши вә көтиридиған жүкигә асасән санақтин өткүзүлди. Буларниң
һәммиси Пәрвәрдигарниң Мусаға әмир қилғинидәк болди.

Напакларни барғаһтин айриш керәк

5 [1] Пәрвәрдигар Мусаға сөз қилип: — [2-3] Сән Исраилларға әмир қилип: «Силәр писә-
мохо кесили билән ақма кесилигә гириптар болғанларни, шундақла өлүккә тегиши
билән напак болуп қалған һәммисини әр-аял демәй барғаһтин чиқириветиңлар.
Барғаһларни булғивәтмәслиги үчүн уларни барғаһтин чиқириветиңлар; чүнки Мән
барғаһ оттурисида макан қилдим» — дегин, — деди.
[4] Исраиллар шундақ қилип уларни барғаһтин чиқиривәтти; Пәрвәрдигар Мусаға қандақ
әмир қилған болса, Исраиллар шундақ қилди.

4:34-35 «сепигә кирәләйдиғанлар» — 23-айәтни вә изаһатини көрүң. 39-, 43-айәттә охшаш сөзләр тепилиду.
5:2-3 «писә-мохо кесили билән ақма кесилигә гириптар болғанлар» — «Лав.» 13-бапни, 15-бап 16-, 19-, 25-, 31-айәтни көрүң. **«өлүккә тегиши билән напак болуп қалған...»** — мәсилән, уруқ-туққинини дәпнә қилиши билән. **«барғаһлар»** — һәр қайси қәбилиләрниң өз барғаһлири, демәкчи.
5:2-3 Лав. 13:3, 46; 15:2; 21:1

Төләм төләш низами — «итаәтсизлик қурбанлиғи» вә қошумчә төләм

[5] Пәрвәрдигар Мусаға сөз қилип мундақ деди: —
[6] Сән Исраилларға ейтқин: — Мәйли әр яки аял болсун, әгәр у инсанларниң Пәрвәр-
дигарға вапасизлиқ қилидиған һәр қандақ гуналиридин бирини садир қилип, шуниң
билән гунакар дәп бекитилсә, [7] ундақта у өзи өткүзгән гунайиға иқрар қилип, итаәт-
сизлиги кәлтүрүп чиқарған, зиянланғучиниң зийинини толуқ төләп бериши керәк вә
униң сиртида у кишигә йәнә бәштин бир үлүшни қошуп төләп бәрсун. [8] Зиянланғучи-
ниң мабада итаәтсизлик кәлтүрүп чиқарған зиянға берилгән төләм пулини алғидәк
туққини болмиса, төләм пули гунакар болған кишиниң кафаритигә сунулидиған қо-
шқарға қошулуп, Пәрвәрдигарға атилип, каһинға берилсун. [9] Шуниңдәк Исраилларниң
Худаға атиған барлиқ муқәддәс һәдийәлири, йәни каһинға кәлтүргән нәрсиләрдин бар-
лиқ «көтәрмә қурбанлиқ-һәдийә»ләр каһинға һесап болсун. [10] Һәр ким Худаға атиған һә-
дийәләр муқәддәс дәп һесаплансун, шундақла каһинниң болсун; кишиләр каһинға немә
һәдийә қилса, униң һәммиси каһинниң болсун.

Зина қилди дәп әрз қилинған хотунни синаш усули вә бир тәрәп қилиш низами

[11] Пәрвәрдигар Мусаға сөз қилип мундақ деди: —
[12] Сән Исраилларға сөз қилип мундақ дегин: — Әгәр бирисиниң хотуни өз еридин йүз
өрүгән, садақәтсизлик қилған болса, [13] — демәк, башқа бириси билән йеқинлашқан,
шундақла униң булғанғанлиғи ериниң көзлиридин йошурун болған болса, һеч гува-
чи болмиған һәм гуна қилған чеғида тутулупму қалмиған болса, [14] шундақ әһвалда,
ери өз хотунидин гуман қилип күнлисә, хотуни растла зина қилип булғанған болса
(яки өз хотуниға гуман қилип күнлисиму, хотуни зина қилмиған вә булғанмиған бол-
са) [15] әһвалини испатлаш үчүн бу адәм хотунини каһинниң йениға әкәлсун һәм хотуни
үчүн зөрүр ашлиқ һәдийәси, йәни арпа ундин ондин бир әфаһни алғач кәлсун; шу һә-
дийәниң үстигә у һеч зәйтун мейи қуймисун яки һеч мәстики қошуп қоймисун; чүнки
бу күндашлиқ һәдийәси, әсләтмә ашлиқ һәдийәси болуп, уларниң қәбиһлигигә болған
әсләтмидур.
[16] Каһин у хотунни алдиға кәлтүрүп, Пәрвәрдигарниң һозурида турғузсун. [17] Каһин
комзәккә муқәддәс судин қуюп, ибадәт чедириниң йәр тописидин бир чимдим елип
суға чечип қойсун. [18] Каһин у хотунни Пәрвәрдигарниң һозурида турғузуп, бешини
ечип, әсләтмә ашлиқ һәдийәси, йәни күндашлиқ һәдийәсини униң қолиға тутқузсун,
андин каһин қолиға қарғиш кәлтүргүчи әләм сүйини алсун. [19] Каһин у хотунға қәсәм
ичкүзүп, униңға «Дәрвәқә сән һеч қандақ адәм билән биллә ятмиған, ериңниң орни-
да башқа бириси билән биллә болушқа езип бузуқлуқ қилмиған болсаң, ундақта сән
бу қарғиш кәлтүргүчи әләм сүйидин халас болғайсән. [20] Лекин сән ериңниң орни-
да башқа бирисигә йеқинлишип өзәңни булғиған болсаң, ериңдин башқа бир әр сән
билән биллә ятқан болса, —» десун; [21-22] андин каһин у хотунға қарғиш қәсимини ич-
күзгәндин кейин, йәнә униңға: «— Пәрвәрдигар янпашңни жиглитип, қосиғиңни иш-
шитивәтсун, шуниңдәк Пәрвәрдигар сени өз хәлқиң ичидә қарғиш вә қәсәм ичиш дә-

---

5:6 Лав. 5:21, 22
5:7 Лав. 5:24
5:8 Лав. 5:21-26
5:10 Лав. 10:12
5:15 **«бир әфаһ»** —— тәхминән 2 күрә яки 22 литр еди.
5:17 **«муқәддәс су»** — «жуюнуш деси»дин елинған су болса керәк.
5:19 **«ериңниң орнида»** — бу дегәнликниң башқа бирхил тәрҗимиси «ериңниң әмри астида туруп».

стикигә айландурсун; бу қарғиш сүйи ич-қарниңға кирип, қосиғиңни ишшитивәтсун,
янпашңни йиғилитивәтсун» дегәндә, у хотун: «Амин, амин» десун.
[23] Шуниңдәк каһин бу қарғиш сөзлирини дәптәргә пүтүп қойсун, шундақла язған сөзләр-
ни әләм сүйигә чилисун,[24] андин у хотунға бу қарғиш кәлтүргүчи әләм сүйини ичкүзсун,
бу қарғиш кәлтүргүчи су униң ичигә кириши биләнла униңға азап-әләм болиду.[25] Каһин
у хотунниң қолидин күндашлиқ ашлиқ һәдийәсини елип, уни Пәрвәрдигарниң һозу-
рида пулаңлитип болғандин кейин, қурбангаһқа елип кәлсун.[26] Каһин һәдийәдин бир
сиқим ун елип, хатирә һесавида қурбангаһқа қоюп көйдүрсун; андин у хотунға бу суни
ичкүзсун.
[27] Каһин әнди у хотунға суни ичкүзгәндин кейин, әгәр у һәқиқий булғанған болуп, өз
еригә садақәтсизлик қилған болса, чоқум шундақ болидуки, бу қарғиш сүйи униң ичигә
киргәндин кейин униңға азап-әләм кәлтүриду; униң қосиғи ишшип, янпиши йиғиләп
кетиду; шуниң билән у хотун өз хәлқи ичидә қарғишқа кетиду.[28] Лекин әгәр у хотун
булғанмиған пак болса, шу иштин халас болиду вә әксичә һамилдар болуп пәрзәнтлик
болиду.
[29] Мана бу күндашлиқ тоғрисидики қанундур; хотун өз ериниң орнида башқа бириси
билән биллә болуши билән езип булғанған болса,[30] вә яки бириси хотунидин гуман қи-
лип күнлисә, ундақта у хотунини Пәрвәрдигарниң алдида турғузсун, каһин униңға шу
қанун бойичә һәммини ижра қилсун.[31] Әнә шундақ қилғанда, әр гунадин халас болуп,
хотун өз гунайини көтириду.

«Назарийлар»ниң низами

6 [1] Пәрвәрдигар Мусаға сөз қилип мундақ деди: —
[2] Сән Исраилларға ейтқин: «Мәйли әр яки аял болсун, «Өзәмни Пәрвәрдигарға атап,
назарийлардин болимән» дегән алаһидә бир қәсәмни ичкән болса,[3] ундақта у өзини һа-
рақ-шараптин айрип пәрһиз тутсун; һарақ-шарап билән ишләнгән сиркиниму ичмисун
яки һәр қандақ үзүм шәрбитини ичмисун вә һөл-қуруқ үзүмләрниму йемисун.[4] Өзини
Пәрвәрдигарға атиған барлиқ күнләрдә, үзүм телидин чиққан һәр қандақ нәрсини, мәй-
ли үзүм уруғи болсун, шакили болсун, уларни йейишкә болмайду.
[5] Өзәмни Пәрвәрдигарға атидим дәп қәсәм қилған күнлиридә, уларниң бешиға устира
тәккүзүшкә болмайду; өзини Пәрвәрдигарға атиған күнләр өтүп болмиғичә, у муқәддәс
болуши керәк; улар чачлирини узун қоюши керәк.[6] У қәсәм ичкән барлиқ күнлиридә
һеч қандақ өлүкләргә йеқинлишишқа болмайду.[7] Униң өз атиси, аниси, қериндиши яки
һәдә-сиңиллири өлүп қалған болса, уларни дәп өзини напак қилмаслиғи керәк; чүнки
бешида Пәрвәрдигарғила хас болимән дәп бәргән вәдисиниң бәлгүси болиду.[8] Өзини

5:29 «ериңниң орнида» — бу дегәнликниң башқа бирхил тәрҗимиси «ериниң әмри астида туруп».
5:31 «хотун өз гунайини көтириду» — гунайи бар болса, әлвәттә. Бу қанунда әр билән хотунға нисбәтән бирәр баравәрсизлик барму? Мошу иш тоғрилиқ «қошумчә сөз»имиздә азрақ тохтилимиз.
6:2 «Назарий» — «назарий» дегән сөз «*(Худаға)* атиған» дегән мәнани билдүриду.
6:4 «Назарий болимән» — «Назарий болимән» дәп қәсәм қилған кишиләр өзини мәлум бир мәһләттә яки өмүрвайәт Худаға атайду *(мәсилән, «Һак.» 13:5, «Луқа» 1:15ни көрүң)*.
6:5 «чачлирини узун қоюши керәк» — бу ишта *(а)* матәм билдүрүштә чачлирини чүшириш мәнъий қилиниду; *(ә)* өзигә бирхил номуслуқ кәлтүриду *(чүнки у аялдәк көрүниду)*. Шуниң билән өзини қәсәм ичип Худаға атиғанлиғини һәммә адәмгә аян болиду.
6:5 Һак. 13:5; 1Сам. 1:11
6:6 «өлүкләр» — бу сөз һайванларниң таплириниму өз ичигә алиду.
6:7 «өзини напак қилмаслиғи» — оқурмәнләргә аянки, ким бир җәсәткә тәккән болса вақитлиқ «напак» дәп һесаплиниду *(униң муқәддәс җайға йеқинлишишиға яки қурбанлиқ қилишиға болмайтти. «Лавийларниң дәстури» 5:2-3, 11-бапни көрүң)*. **«бешида... бәлгүси болиду»** — узун чачлири, демәк.

Худаға ативәткән барлиқ күнләрдә у Пәрвәрдигар алдида муқәддәс болуп турсун.
[9] Мабада бир киши униң йенида туюқсиз өлүп қелип, өзини Пәрвәрдигарға атиғанлиқниң бәлгүси болған беши булғанған болса, у өзини паклаш күни вә кейинки йәттинчи күниму чечини алдурсун.[10] Сәккизинчи күни у икки пахтәкни яки икки бачкини елип жамаәт чедириниң дәрвазиси алдида каһинға тапшурсун.[11] Каһин бирини гуна қурбанлиғи, йәнә бирини көйдүрмә қурбанлиқ сүпитидә сунуп, өлүк сәвәвидин напак болуп қалған гунайини тиләп кафарәт қилсун; назарий шу күнниң өзидә өз бешини қайтидин муқәддәс-пак қилсун,[12] у өзини Пәрвәрдигарға атиған күнлирини яңливаштин башлисун, шуниң билән бир яшлиқ бир әркәк қозини итаәтсизлик қурбанлиғи қилип сунсун; илгәрки күнлири болса инавәтсиз һесаплансун; чүнки униң өзини *Пәрвәрдигарға* атиған һалити булғанған.
[13] Назарийлардин бири өзини *Пәрвәрдигарғила* атиған күнләр тошқан күнидә у тоғрилиқ қанун-бәлгүлимә мундақ: — Кишиләр уни жамаәт чедириниң дәрвазиси алдиға әкәлсун;[14] у өзи Пәрвәрдигарға сунулидиған көйдүрмә қурбанлиқ үчүн бир яшлиқ бежирим әркәк қозини, гуна қурбанлиғи үчүн бир яшлиқ чиши бежирим бир қозини, енақлиқ қурбанлиғи үчүн бежирим бир қошқарни кәлтүрсун,[15] шундақла бир севәт петир нан, зәйтун мейи иләштүрүлгән есил үндин пиширилған тоғачлар һәмдә зәйтун мейи сүрүлүп мәсиһләнгән петир һәмәк нанлар вә шу қурбанлиқларниң қошумчә ашлиқ һәдийәлири вә шарап һәдийәлирини кәлтүрсун.[16] Каһин буларни Пәрвәрдигарниң һозуриға кәлтүрүп, Назарийниң шу гуна қурбанлиғи билән көйдүрмә қурбанлиғини сунсун;[17] у Пәрвәрдигарға аталған енақлиқ қурбанлиғи сүпитидә қошқарни сунсун, униңға қошуп бир севәт петир нанни сунсун; каһин шулар билән тәң Назарий қошуп тәғдим қилған ашлиқ һәдийә билән шарап һәдийәни кәлтүрүп сунсун.[18] Назарий жамаәт чедириниң дәрвазиси алдида өзини Пәрвәрдигарға атиғанлиғиға бәлгү қилип қоюваткән чечини чүширип, чечини елип енақлиқ қурбанлиғи астидики отқа қойсун.[19] Назарий шу тәриқидә өзини Пәрвәрдигарғила атиғанлиқ чечини чүширип болғандин кейин, каһин қайнап пиширилған қошқарниң бир алди қолини һәм севәттин бир петир нан билән бир петир һәмәк нанни елип келип Назарийниң қолиға тутқузсун.[20] Каһин буларни Пәрвәрдигарниң алдида пулаңлатма қурбанлиқ сүпитидә өрүсун; булар пулаңлатма қурбанлиқ сүпитидә сунған төш билән көтәрмә һәдийә қилинған алди қол билән қошулуп, муқәддәс дәп һесаплинип каһинға берилсун; андин кейин Назарий шарап ичсә болиду.
[21] Шулар болса қәсәм ичкән Назарий тоғрисида, өзини Пәрвәрдигарға аташта сунуш зөрүр болған қурбанлиқ-һәдийәләр тоғрисида бекитилгән қанун-бәлгүлимидур; шуниңдәк униң қоли немигә йәтсә шуни сунсиму болиду; у ичкән қәсими бойичә, йәни өзини Худаға аташ вәдиси тоғрилиқ шу низам-бәлгүлимә бойичә һәммә ишни ада қилсун; вәдисигә әмәл қилсун.

Каһинларниң бәхит-бәрикәт тиләп қилған сөзи

[22] Пәрвәрдигар Мусаға сөз қилип мундақ деди: —
[23] Сән Һарун билән униң оғуллириға сөз қилип мундақ дегин: — Силәр Исраилларға мундақ бәхит-бәрикәт тиләңлар: —
[24] «Пәрвәрдигар силәргә бәхит-бәрикәт ата қилғай, силәрни Өз панаһида сақлиғай;

6:15 **«тоғачлар»** — ибраний тилида бу сөз яки һалқисиман яки чәккүч билән тешилгән бирхил нанларни көрситиду.
6:18 Рос. 21:24
6:20 Мис. 29:27

25 Пәрвәрдигар йүзини силәрниң үстүңларда йорутуп, силәргә шапаәт қилғай;
26 Пәрвәрдигар йүзини үстүңларға қаритип көтирип, силәргә хатирҗәмлик бәргәй!» —
дәп тиләңлар.
27 Улар шундақ қилип намимни Исраилларниң үстигә қондуриду вә Мән уларға бә-
хит-бәрикәт ата қилимән.

Һәр қайси қәбилә әмирлириниң һәдийәлири

7 1-2 Муса ибадәт чедирини тиклигән күни, у чедирни мәсиһ қилип майлап муқәддәс
қилди, шундақла униң ичидики барлиқ әсвап-җабдуқлар, қурбангаһ вә униң
барлиқ қача-қуча әсваплирини мәсиһ қилип майлап муқәддәс қилди; шу күни
шундақ болдики, Исраилниң әмирлири, йәни уларниң ата җәмәтиниң башлиқлири
болған, қәбилә әмирлири келип һәдийәләрни сунди; шу қәбилиләрниң әмирлири
санақтин өткүзүш ишиға назарәт қилғучилар еди. 3 Улар өзлириниң һәдийәлирини
Пәрвәрдигарниң һозуриға һазир қилишти, кәлтүрүлгән бу һәдийәләр җәмий болуп
алтә һарву, он икки өкүздин ибарәт еди; һәр икки әмир бирлишип бирдин сайивәнлик
һарву, һәр бир әмир бирдин өкүз елип кәлди; улар бу һәдийәләрни чедириниң алдиға
әкилишти. 4 Пәрвәрдигар Мусаға сөз қилип: —
5 Җамаәт чедириниң ишлириға ишлитиш үчүн сән бу нәрсиләрни қобул қилип, Лавий-
ларниң һәр бириниң бежиридиған ишлири бойичә уларниң ишлитишигә бәргин, —
деди.
6 Шуниң билән Муса һарву билән өкүзләрни қобул қилип Лавийларға тапшуруп бәрди. 7 У
Гәршон әвлатлириниң қилидиған ишлириға асасән, уларға икки һарву билән төрт өкүз
бәрди. 8 Мәрари әвлатлириниң қилидиған ишлириға асасән, уларға төрт һарву билән
сәккиз өкүз бәрди; уларниң һәммиси каһин Һаронниң оғли Итамарға қарайтти; 9 лекин у
Коһатниң әвлатлириға һеч немә бәрмиди; чүнки улар муқәддәс нәрсиләрни көтиришкә
мәсъул еди; демәк, улар мәсъул болған нәрсиләрни өз мүрисидә көтирәтти.
10 Қурбангаһ майлинип мәсиһләнгән күни, уни Худаға беғишлаш йолида әмирләр суни-
диған һәдийәлирини елип келип, қурбангаһ алдиға қоюшти. 11 Пәрвәрдигар Мусаға: —
Улар қурбангаһни беғишлаш йолида һәдийәлирини сунсун; һәр бир әмир өз күнидә
сунсун, — деди.
12 Биринчи күни һәдийә сунғучи Йәһуда қәбилисидин Амминадабниң оғли Наһшон бол-
ди. 13 У сунған һәдийә еғирлиғи бир йүз оттуз шәкәл келидиған бир күмүч легән, еғир-
лиғи йәтмиш шәкәл келидиған бир күмүч дас болуп, булар муқәддәс җайдики шәкәл-
ниң өлчәм бирлиги бойичә өлчәнди; ашлиқ һәдийә болсун дәп иккисигә зәйтун мейи
арилаштурулған есил ун толдурулған еди; 14 он шәкәл еғирлиқта, хушбуй толдурулған
бир алтун пиялә; 15 көйдүрмә қурбанлиқ үчүн бир әркәк топақ, бир қочқар, бир яшлиқ
бир әркәк қоза; 16 гуна қурбанлиғи үчүн бир текә; 17 енақлиқ қурбанлиғи үчүн икки буқа,
бәш қочқар, бәш текә, бир яшлиқ бәш әркәк қоза; булар Амминадабниң оғли Наһшон
сунған һәдийәләр еди.
18 Иккинчи күни һәдийә сунғучи Иссакарниң әмри Зуарниң оғли Нәтанәл болди. 19 У

7:1-2 **«ибадәт чедири тикләш»** қатарлиқ ишлар «Мис.» 40-бап, 17-34-айәтләрдә тәсвирлиниду. Демәк, «шу күни»дики ишлар «Чөл.» 1-6-баплардики ишлардин авал, шундақла «Лав.» 8:11тики ишлардин кейин йүз бәргән еди.
7:1-2 Мис. 40:18
7:9 **«муқәддәс нәрсиләр»** — башқа бирхил тәрҗимиси «муқәддәс җай».
7:13 **«шәкәл»** — күмүчниң өлчими болуп, адәттә 11.4 грамға баравәр болуши мүмкин. Шуңа 130 шәкәл 1.5 килограм, 70 шәкәл 0.8 килограм болуши мүмкин. **«муқәддәс җайдики шәкәлниң өлчәм бирлиги бойичә»** — 3:47-айәттики изаһатни көрүң.

сунған һәдийә еғирлиғи бир йүз оттуз шәкәл келидиған бир күмүч легән, еғирлиғи
йәтмиш шәкәл келидиған бир күмүч дас болуп, булар муқәддәс җайдики шәкәлниң
өлчәм бирлиги бойичә өлчәнди; ашлиқ һәдийә болсун дәп иккисигә зәйтун мейи ари-
лаштурулған есил ун толдурулған еди; 20 он шәкәл еғирлиқта, хушбуй толдурулған бир
алтун пиялә; 21 көйдүрмә қурбанлиқ үчүн бир топақ, бир қочқар, бир яшлиқ бир әр-
кәк қоза; 22 гуна қурбанлиғи үчүн бир текә; 23 енақлиқ қурбанлиғи үчүн икки буқа, бәш
қочқар, бәш текә, бир яшлиқ бәш әркәк қоза; булар Зуарниң оғли Нәтанәл сунған һәдий-
әләр еди.
24 Үчинчи күни һәдийә сунғучи Зәбулун әвлатлириниң әмри Һелонниң оғли Елиаб бол-
ди. 25 У сунған һәдийә еғирлиғи бир йүз оттуз шәкәл келидиған бир күмүч легән, еғир-
лиғи йәтмиш шәкәл келидиған бир күмүч дас болуп, булар муқәддәс җайдики шәкәл-
ниң өлчәм бирлиги бойичә өлчәнди; ашлиқ һәдийә болсун дәп иккисигә зәйтун мейи
арилаштурулған есил ун толдурулған еди; 26 он шәкәл еғирлиқта, хушбуй толдурулған
бир алтун пиялә; 27 көйдүрмә қурбанлиқ үчүн бир топақ, бир қочқар, бир яшлиқ бир әр-
кәк қоза; 28 гуна қурбанлиғи үчүн бир текә; 29 енақлиқ қурбанлиғи үчүн икки буқа, бәш
қочқар, бәш текә, бир яшлиқ бәш әркәк қоза; булар Һелонниң оғли Елиаб сунған һәдий-
әләр еди.
30 Төртинчи күни һәдийә сунғучи Рубән әвлатлириниң әмри Шидәрниң оғли Әлизур
болди. 31 У сунған һәдийә еғирлиғи бир йүз оттуз шәкәл келидиған бир күмүч легән,
еғирлиғи йәтмиш шәкәл келидиған бир күмүч дас болуп, булар муқәддәс җайдики
шәкәлниң өлчәм бирлиги бойичә өлчәнди; ашлиқ һәдийә болсун дәп иккисигә зәйтун
мейи арилаштурулған есил ун толдурулған еди; 32 он шәкәл еғирлиқта, хушбуй толду-
рулған бир алтун пиялә; 33 көйдүрмә қурбанлиқ үчүн бир топақ, бир қочқар, бир яшлиқ
бир әркәк қоза; 34 гуна қурбанлиғи үчүн бир текә; 35 енақлиқ қурбанлиғи үчүн икки буқа,
бәш қочқар, бәш текә, бир яшлиқ бәш әркәк қоза; булар Шидәрниң оғли Әлизур сунған
һәдийәләр еди.
36 Бәшинчи күни һәдийә сунғучи Шимеон әвлатлириниң әмри Зуришаддайниң оғли Ше-
лумийәл болди. 37 У сунған һәдийә еғирлиғи бир йүз оттуз шәкәл келидиған бир күмүч
легән, еғирлиғи йәтмиш шәкәл келидиған бир күмүч дас болуп, булар муқәддәс җай-
дики шәкәлниң өлчәм бирлиги бойичә өлчәнди; ашлиқ һәдийә болсун дәп иккисигә
зәйтун мейи арилаштурулған есил ун толдурулған еди; 38 он шәкәл еғирлиқта, хушбуй
толдурулған бир алтун пиялә; 39 көйдүрмә қурбанлиқ үчүн бир топақ, бир қочқар, бир
яшлиқ бир әркәк қоза; 40 гуна қурбанлиғи үчүн бир текә; 41 енақлиқ қурбанлиғи үчүн
икки буқа, бәш қочқар, бәш текә, бир яшлиқ бәш әркәк қоза; булар Зуришаддайниң оғли
Шелумийәл сунған һәдийәләр еди.
42 Алтинчи күни һәдийә сунғучи Гад әвлатлириниң әмри Деуәлниң оғли Әлиасаф бол-
ди. 43 У сунған һәдийә еғирлиғи бир йүз оттуз шәкәл келидиған бир күмүч легән, еғир-
лиғи йәтмиш шәкәл келидиған бир күмүч дас болуп, булар муқәддәс җайдики шәкәл-
ниң өлчәм бирлиги бойичә өлчәнди; ашлиқ һәдийә болсун дәп иккисигә зәйтун мейи
арилаштурулған есил ун толдурулған еди; 44 он шәкәл еғирлиқта, хушбуй толдурулған
бир алтун пиялә; 45 көйдүрмә қурбанлиқ үчүн бир топақ, бир қочқар, бир яшлиқ бир әр-
кәк қоза; 46 гуна қурбанлиғи үчүн бир текә; 47 енақлиқ қурбанлиғи үчүн икки буқа, бәш
қочқар, бәш текә, бир яшлиқ бәш әркәк қоза; булар Деуәлниң оғли Әлиасаф сунған һә-
дийәләр еди.
48 Йәттинчи күни һәдийә сунғучи Әфраим әвлатлириниң әмри Аммиһудниң оғли Әли-
шама болди. 49 У сунған һәдийә еғирлиғи бир йүз оттуз шәкәл келидиған бир күмүч ле-
гән, еғирлиғи йәтмиш шәкәл келидиған бир күмүч дас болуп, булар муқәддәс җайдики

шәкәлниң өлчәм бирлиги бойичә өлчәнди; ашлиқ һәдийә болсун дәп иккисигә зәйтун
мейи арилаштурулған есил ун толдурулған еди;[50] он шәкәл еғирлиқта, хушбуй толду-
рулған бир алтун пиялә;[51] көйдүрмә қурбанлиқ үчүн бир топақ, бир қочқар, бир яшлиқ
бир әркәк қоза;[52] гуна қурбанлиғи үчүн бир текә;[53] енақлиқ қурбанлиғи үчүн икки буқа,
бәш қочқар, бәш текә, бир яшлиқ бәш әркәк қоза; булар Аммиһудниң оғли Әлишама
сунған һәдийәләр еди.
[54] Сәккизинчи күни һәдийә сунғучи Манассәһ әвлатлириниң әмри Пидаһзурниң оғли
Гамалийәл болди.[55] У сунған һәдийә еғирлиғи бир йүз оттуз шәкәл келидиған бир күмүч
легән, еғирлиғи йәтмиш шәкәл келидиған бир күмүч дас болуп, булар муқәддәс жай-
дики шәкәлниң өлчәм бирлиги бойичә өлчәнди; ашлиқ һәдийә болсун дәп иккисигә
зәйтун мейи арилаштурулған есил ун толдурулған еди;[56] он шәкәл еғирлиқта, хушбуй
толдурулған бир алтун пиялә;[57] көйдүрмә қурбанлиқ үчүн бир топақ, бир қочқар, бир
яшлиқ бир әркәк қоза;[58] гуна қурбанлиғи үчүн бир текә;[59] енақлиқ қурбанлиғи үчүн
икки буқа, бәш қочқар, бәш текә, бир яшлиқ бәш әркәк қоза; булар Пидаһзурниң оғли
Гамалийәл сунған һәдийәләр еди.
[60] Тоққузинчи күни һәдийә сунғучи Бенямин әвлатлириниң әмри Гидеониниң оғли
Абидан болди.[61] У сунған һәдийә еғирлиғи бир йүз оттуз шәкәл келидиған бир күмүч ле-
гән, еғирлиғи йәтмиш шәкәл келидиған бир күмүч дас болуп, булар муқәддәс жайдики
шәкәлниң өлчәм бирлиги бойичә өлчәнди; ашлиқ һәдийә болсун дәп иккисигә зәйтун
мейи арилаштурулған есил ун толдурулған еди;[62] он шәкәл еғирлиқта, хушбуй толду-
рулған бир алтун пиялә;[63] көйдүрмә қурбанлиқ үчүн бир топақ, бир қочқар, бир яшлиқ
бир әркәк қоза;[64] гуна қурбанлиғи үчүн бир текә;[65] енақлиқ қурбанлиғи үчүн икки буқа,
бәш қочқар, бәш текә, бир яшлиқ бәш әркәк қоза; булар Гидеониниң оғли Абидан сунған
һәдийәләр еди.
[66] Онинчи күни һәдийә сунғучи Дан әвлатлириниң әмри Аммишаддайниң оғли Аһиәзәр
болди.[67] У сунған һәдийә еғирлиғи бир йүз оттуз шәкәл келидиған бир күмүч легән,
еғирлиғи йәтмиш шәкәл келидиған бир күмүч дас болуп, булар муқәддәс жайдики
шәкәлниң өлчәм бирлиги бойичә өлчәнди; ашлиқ һәдийә болсун дәп иккисигә зәйтун
мейи арилаштурулған есил ун толдурулған еди;[68] он шәкәл еғирлиқта, хушбуй толду-
рулған бир алтун пиялә;[69] көйдүрмә қурбанлиқ үчүн бир топақ, бир қочқар, бир яшлиқ
бир әркәк қоза;[70] гуна қурбанлиғи үчүн бир текә;[71] енақлиқ қурбанлиғи үчүн икки буқа,
бәш қочқар, бәш текә, бир яшлиқ бәш әркәк қоза; булар Аммишаддайниң оғли Аһиәзәр
сунған һәдийәләр еди.
[72] Он биринчи күни һәдийә сунғучи Ашир әвлатлириниң әмри Окранниң оғли Пагий-
әл болди.[73] У сунған һәдийә еғирлиғи бир йүз оттуз шәкәл келидиған бир күмүч легән,
еғирлиғи йәтмиш шәкәл келидиған бир күмүч дас болуп, булар муқәддәс жайдики
шәкәлниң өлчәм бирлиги бойичә өлчәнди; ашлиқ һәдийә болсун дәп иккисигә зәйтун
мейи арилаштурулған есил ун толдурулған еди;[74] он шәкәл еғирлиқта, хушбуй толду-
рулған бир алтун пиялә;[75] көйдүрмә қурбанлиқ үчүн бир топақ, бир қочқар, бир яшлиқ
бир әркәк қоза;[76] гуна қурбанлиғи үчүн бир текә;[77] енақлиқ қурбанлиғи үчүн икки буқа,
бәш қочқар, бәш текә, бир яшлиқ бәш әркәк қоза; булар Окранниң оғли Пагийәл сунған
һәдийәләр еди.
[78] Он иккинчи күни һәдийә сунғучи Нафтали әвлатлириниң әмри Енанниң оғли Аһи-
ра болди.[79] У сунған һәдийә еғирлиғи бир йүз оттуз шәкәл келидиған бир күмүч легән,
еғирлиғи йәтмиш шәкәл келидиған бир күмүч дас болуп, булар муқәддәс жайдики
шәкәлниң өлчәм бирлиги бойичә өлчәнди; ашлиқ һәдийә болсун дәп иккисигә зәйтун
мейи арилаштурулған есил ун толдурулған еди;[80] он шәкәл еғирлиқта, хушбуй толду-

рулған бир алтун пияլә;[81] көйдүрмә қурбанлиқ үчүн бир топақ, бир қочқар, бир яшлиқ
бир әркәк қоза;[82] гуна қурбанлиғи үчүн бир текә;[83] енақлиқ қурбанлиғи үчүн икки буқа,
бәш қочқар, бәш текә, бир яшлиқ бәш әркәк қоза; булар Енанниң оғли Аһира сунған һә-
дийәләр еди.
[84] Қурбангаһ майлинип мәсиһләнгән күнидә, Исраил әмирлири қурбангаһқа сунған һә-
дийәләр: — җәмий он икки күмүч легән, он икки күмүч дас, он икки алтун пиялә бол-
ди,[85] һәр бир күмүч легәнниң еғирлиғи бир йүз оттуз шәкәл, һәр бир күмүч дасниң еғир-
лиғи йәтмиш шәкәл еди; мошу қача-қучиға кәткән күмүч муқәддәс җайдики шәкәлниң
өлчәм бирлиги бойичә өлчәнгәндә, җәмий икки миң төрт йүз шәкәл чиқти;[86] хушбуй
билән толдурулған алтун пиялә он икки болуп, муқәддәс җайдики шәкәлниң өлчәм бир-
лиги бойичә өлчәнгәндә, һәр бир алтун пиялиниң еғирлиғи он шәкәл чиқти; бу алтун
пиялиләрниң алтуни җәмий бир йүз жигирмә шәкәл чиқти; [87] көйдүрмә қурбанлиқлар
үчүн болған маллар: — җәмий он икки топақ, он икки қочқар, он икки бир яшлиқ әркәк
қоза еди, һәр бири тегишлик ашлиқ һәдийәләр билән биллә сунулди; он икки текә гуна
қурбанлиғи үчүн сунулди;[88] енақлиқ қурбанлиқлири үчүн сунулғини җәмий жигирмә
төрт буқа, атмиш қочқар, атмиш текә, бир яшлиқ атмиш әркәк қоза еди. Қурбангаһ май-
линип мәсиһлинип, уни Худаға беғишлаш йолида сунулған һәдийәләр мана мошулар.
[89] Муса *Пәрвәрдигар* билән сөзләшкили җамаәт чедириға киргән чеғида, у «һөкүм-гува-
лиқ сандуғи»ниң үстидики «кафарәт тәхти»ниң икки тәрипидики керубниң оттури-
сидин униң өзигә гәп қилған авазини аңлап турди; Пәрвәрдигар шу йолда униңға сөз
қилатти.

Алтун чирақдан

8 [1] Пәрвәрдигар Мусаға сөз қилип: —
[2] Сән Һарунға: «Сән чирақлар яқидиған чағда йәттә чирақниң һәммиси чирақданниң
алдини йорутидиған болсун» дәп ейтип қой, — деди.
[3] Һарун шундақ қилди; у чирақдан үстидики чирақларниң һәммисини яндуруп, худди
Пәрвәрдигарниң Мусаға ейтқинидәк, чирақ нурини чирақданниң алдини йорутидиған
қилип қойди.[4] Чирақданниң ясилиши мундақ: у алтундин болқа билән соқуп ясалған,
путидин гүллиригичә болқа билән соқуп чиқирилған. Пәрвәрдигар Мусаға көрсәткән
нусхидәк, у чирақданни шундақ ясатти.

Лавийларниң Худаниң хизмитигә атап паклинип айрилиши

[5] Пәрвәрдигар Мусаға мундақ деди: —
[6] Сән Исраилларниң ичидин Лавийларни таллап чиқип паклиғин.[7] Уларни паклаш үчүн
уларға мундақ қил: «кафарәт сүйи»ни уларниң бәдинигә чачқин; андин улар өзлири
пүтүн бәдинини устура билән чүшәрсун, кийимлирини жуюп өзини пак қилсун. [8] Ан-
дин кейин улар бир топақ билән шуниңға қошуп ашлиқ һәдийәсини, йәни зәйтун мейи
иләштүрүлгән есил унни кәлтүрсун; сән гуна қурбанлиғи үчүн йәнә бир топақни кәл-
түр.[9] Сән Лавийларни җамаәт чедириниң алдиға кәлтүр вә пүтүн Исраил җамаитини
жиғип кәл;[10] Лавийларни Пәрвәрдигарниң һозуриға һазир қилғин; андин Исраиллар ке-

7:89 **«Пәрвәрдигар билән»** — Ибраний тилида «униң билән». **«Пәрвәрдигар шу йолда...»** — Ибраний тилида «У шу йолда...».
8:2 Мис. 25:37
8:4 Мис. 25:31
8:7 **«кафарәт сүйи»** — ибраний тилида «гуна сүйи» яки «гунадин паклаш сүйи». Бу су 19-бапта тәпсилий тәсвирлиниду.

лип қоллирини уларниң үстигә қойсун.[11] Һарун Лавийларни Исраилларниң «пулаңлат-
ма қурбанлиқ»и сүпитидә Пәрвәрдигарниң хизмитини қилсун дәп, Пәрвәрдигарға һә-
дийә қилсун.[12] Лавийлар қоллирини һелиқи икки топақниң бешиға қойсун; сән бирини
гуна қурбанлиғи болсун, бирини көйдүрмә қурбанлиқ болсун, Лавийлар үчүн кафарәт
кәлтүрсун дәп Пәрвәрдигарға сунғин.[13] Сән андин Лавийларни Һарун билән униң оғул-
лириниң алдида турғузуп, уларни пулаңлатма қурбанлиқ сүпитидә Пәрвәрдигарға һә-
дийә қил.
[14] Лавийлар Мениңки болсун дәп, сән Лавийларни әнә шу тәриқидә Исраиллардин айрип
чиқ.[15] Андин Лавийлар кирип җамаәт чедириниң ишлирини қилса болиду; сән уларни
пакландур, уларни пулаңлатма қурбанлиқ сүпитидә һәдийә қил.[16] Чүнки улар Исраил-
лар ичидә пүтүнләй Маңа аталған; Мениң уларни Мениңки болсун дәп таллишим улар-
ни Исраилларниң арисида балиятқуниң тунҗа мевиси орнида қойғанлиғимдур.[17] Чүнки
Исраилларниң тунҗиси, мәйли у инсан яки һайван болсун, пүтүнләй Маңа тәвәдур; Мән
Мисир зиминида барлиқ тунҗиларни өлтүргән күни уларни Өзәмгә муқәддәс қилип
еливалған едим.[18] Мениң Лавийларни у йол билән таллишим уларни Исраилларниң
ичидики тунҗилириниң орнида қоюшум үчүндур.[19] Вә җамаәт чедирида Исраиллар-
ниң хизмитидә болсун вә Исраилларниң *гунайини тиләп* кафарәт кәлтүрсун, шуниңдәк
Исраиллар муқәддәс җайға йеқинлашқанда улар арисида бала-қаза чиқмисун дәп, Мән
Исраиллар ичидин Лавийларни Һарун билән униң оғуллириға бәрдим.[20] Муса, Һарун вә
пүткүл Исраил җамаити Лавийларни шундақ қилди; Пәрвәрдигарниң Лавийлар тоғри-
лиқ Мусаға буйруғинидәк Исраиллар һәммисини беҗа кәлтүрди.[21] Лавийлар шундақ
қилип өзлирини *гунадин* паклап, кийим-кечәклирини жуюп пакизлиди; Һарун уларни
пулаңлатма қурбанлиқ сүпитидә Пәрвәрдигарға һәдийә қилди; Һарун йәнә уларни па-
клашқа *гунайини тиләп* кафарәт қилди.[22] Андин кейин Лавийлар кирип Һаруннниң алди-
да, шундақла униң оғуллириниң алдида, җамаәт чедири ичидики ишларни қилишқа
киришти; Пәрвәрдигар Лавийлар тоғрилиқ Мусаға қандақ буйруған болса, Исраиллар
уни шу бойичә беҗа кәлтүрди.
[23] Пәрвәрдигар Мусаға сөз қилип мундақ деди: —
[24] Лавийларниң вәзиписи мундақ болсун: — Жигирмә бәш яштин жуқурилири кирип
җамаәт чедири ичидики ишларни қилишқа сәпкә кирсун;[25] әллик яшқа йәткәндин кей-
ин сәптин чекинип шу хизмәтни қилмисун;[26] лекин улар җамаәт чедири ичидә қерин-
дашлириға ярдәмлишип, уларниң һаҗәтлиридин чиқишқа болиду, амма чедирдики
рәсмий вәзипидә болмисун. Лавийларниң вәзипилири һәққидә уларға әнә шундақ қил.

Синай чөл-баявинида «өтүп кетиш һейти»ни өткүзүш

9 [1] Мисир зиминидин чиққандин кейинки иккинчи жили биринчи айда, Пәрвәрдигар
Синай чөлидә Мусаға буйруп: —
[2] Исраиллар бекитилгән вақитта өтүп кетиш һейтини өткүзсун;[3] йәни мошу айниң он
төртинчи күни гугумда, бекитилгән вақитта, барлиқ бәлгүлимә вә қаидә-тәртип бой-

---

8:11 **«һәдийә қилсун»** — ибраний тилида «ирғаңлатсун».
8:12 **«сән ... Пәрвәрдигарға сунғин»** — Тәврат бойичә, бу Муса пәйғәмбәрниң өзи каһинниң орнида бирдин-бир қурбанлиқ қилған вақти еди.
8:14 Чөл. 3:45
8:17 Мис. 13:2; 22:29; 34:19; Лав. 27:26; Чөл. 3:13; Луқа 2:23
8:18 Чөл. 3:12
8:24 **«сәпкә кирсун»** — ибраний тилида «җаң үчүн қошунға кирсун» дегән сөзләр билән ипадилиниду. 4:23ни вә изаһатини көрүң.
9:2 Мис. 12:1-28; Лав. 23:5; Чөл. 28:16; Қан. 16:2

ичә һейтни өткүзүңлар, — деди. 4 Шуниң билән Муса Исраилларға сөз қилип өтүп кетиш
һейтини өткүзүшни буйруди. 5 Улар биринчи айниң он төртинчи күни гугумда, Синай
чөлидә өтүп кетиш һейтини өткүзди; Пәрвәрдигар Мусаға қандақ буйруған болса, Исра-
иллар шундақ қилди.
6 Бир нәччәйлән бир өлүккә тегип кетип напак болуп қалғанлиғи үчүн, улар шу күни
өтүп кетиш һейтини өткүзәлмиди-дә, улар шу күни Муса билән Һарунниң алдиға келип
Мусаға: —
7 Биз өлүп қалған адәмгә тегип кетип напак болуп қалған болсақму, лекин немишкә
Исраилларниң қатарида, бекитилгән вақитта Пәрвәрдигарға сунушқа керәк болғинини
елип келиштин рәт қилинимиз? — дейишти.
8 — Тохтап туруңлар, мән берип Пәрвәрдигар силәр тоғраңларда немә буйруйдикин,
аңлап бақай, — деди Муса уларға.
9 Пәрвәрдигар Мусаға сөз қилип мундақ деди: —
10 Сән Исраилларға мундақ дегин: «Силәр вә силәрниң әвлатлириңлар ичидә бәзиләр
өлүкләргә тегип кетип напак болуп қалған болса яки узақ сәпәр үстидә болса, улар йә-
нила Пәрвәрдигар үчүн өтүп кетиш һейтини өткүзүшкә болиду. 11 Ундақ кишиләр ик-
кинчи айниң он төртинчи күни гугумда һейтни өткүзсун; *һейт таамини* петир нан вә
аччиқ көктатлар билән билллә йесун; 12 улардин әтигә азрақму қалдурмисун вә *қозисиниң*
устиханлиридин бирәрсиниму сундурғучи болмисун; улар һейтни өтүп кетиш һейти-
ниң барлиқ бәлгүлимилири бойичә өткүзсун. 13 Һалбуки, пак болған, сәпәр үстидиму
болмиған амма өтүп кетиш һейтини өткүзүшкә етивар бәрмигән киши болса өз хәлқи-
дин үзүп ташлиниду; чүнки бекитилгән вақитта Пәрвәрдигарға сунуш керәк болғини-
ни сунмиғанлиғи үчүн, у өз гунайини өз үстигә алиду. 14 Әгәр араңларда туруватқан ят
әллик бир мусапир Пәрвәрдигар үчүн өтүп кетиш һейтини өткүзүшни халиса, у өтүп
кетиш һейти тоғрисидики бәлгүлимә вә қаидә-тәртип бойичә өткүзсун; ят әллик муса-
пирлар үчүн вә зиминда туғулғанлар үчүнму араңларда шу бирла низам болсун.

Худаниң Исраилларни чөл-баяванда Өз булути вә оти билән йетәклиши

15 Ибадәт чедири тикләнгән күни, булут ибадәт чедирини, йәни һөкүм-гувалиқ чедири-
ни қаплап турди; кәчтин таки әтигәнгичә, булут худди оттәк ибадәт чедириниң үстидә
турди. 16 Дайим шундақ болатти; *күндузи* булут ибадәт чедирини қаплап туратти, кечиси
у отқа охшайтти. 17 Қачаники булут җамаәт чедириниң үстидин көтирилсә, Исраиллар
йолға чиқатти; булут қәйәрдә тохтиса, Исраиллар шу йәрдә барғаһ тикәтти. 18 Исраил-
лар Пәрвәрдигарниң буйруғи бойичә маңатти, Пәрвәрдигарниң буйруғи бойичә барғаһ
тикәтти; булут ибадәт чедириниң үстидә қанчә узақ тохтиса, улар барғаһта шунчә узақ
туратти. 19 Булут ибадәт чедириниң үстидә хелә күнләргичә тохтап турса, Исраилларму

9:3 **«гугум»** — ибраний тилида «икки кәч арилиғида» дегән сөзләр билән ипадилиниду — демәк шапәқ вақти, «күн петиш» вә қараңғулуқ арилиғида болған вақит.
9:5 **«гугум»** — 3-айәттики изаһатни көрүң.
9:10 **«улар йәнила Пәрвәрдигар үчүн өтүп кетиш өткүзүшкә болиду»** — яки «у йәнила Пәрвәрдигар үчүн өтүп кетиш һейтини өткүзиду».
9:11 **«гугум»** — 3-айәттики изаһатни көрүң.
9:12 **««өтүп кетиш һейти»дики қоза»** — «Мис.» 12:46, «Юһ.» 19:36ни көрүң.
9:12 Мис. 12:46; Юһ. 19:33, 36
9:13 **«өз хәлқидин үзүп ташлиниду»** — бу ибарә адәттә адәмниң Худаниң беваситә җазаси билән дунияддин кетишини көрситиду. «Мис.» 12:19дики изаһатни көрүң.
9:14 Мис. 12:49
9:15 **«Ибадәт чедирини қаплиған булут»** — «Мис.» 40:34-38ни көрүң.
9:15 Мис. 40:34
9:18 1Кор. 10:1

Пәрвәрдигарниң көрситмисини тутуп сәпәргә чиқмайтти;[20] мабада булут ибадәт чедириниң үстидә пәқәт бир нәччә күнла тохтиса, улар Пәрвәрдигарниң буйруғи бойичә шу вақитта баргаһ қуруп ятатти, андин йәнә Пәрвәрдигарниң буйруғи бойичә сәпәргә атлинатти.[21] Вә мабада булут пәқәтла кәчтин әтигәнгичә тохтап, әттигәндә булут йәнә көтирилсә, улар йәнә йолға чиқатти; мәйли күндүзи яки кечиси булут көтирилсила, улар сәпәргә чиқатти.[22] Булут ибадәт чедириниң үстидә узунрақ турса, мәйли икки күн, бир ай, бир жил турсиму, Исраиллар йолға чиқмай баргаһта туруверәтти; лекин булут көтирилип маңсила улар сәпирини давамлаштуратти.[23] Пәрвәрдигарниң буйруғи билән улар баргаһ қуратти, Пәрвәрдигарниң буйруғи билән улар сәпәрни давамлаштуратти; улар Пәрвәрдигарниң Мусаниң вастиси билән бәргән әмри бойичә, Пәрвәрдигарниң көрситмисини тутатти.

Күмүч канай челиниш вақитлири

10 [1] Пәрвәрдигар Мусаға сөз қилип мундақ деди: —
[2] Сән өзәңгә икки канай ясатқин; уларни күмүчтин соқтур. Улар җамаәтни жиғишқа, шундақла җамаәтни баргаһлирини жиғиштуруп йолға чиқишқа чақириш үчүн ишлитилиду.[3] Икки канай челинғанда пүткүл җамаәт сениң йениңға җамаәт чедири дәрвазисиниң алдиға жиғилидиған болсун.[4] Әгәр ялғуз бири челинса, әмирлири, йәни миңлиған Исраилларниң миң бешилири сениң йениңға келип жиғилсун.[5] Силәр қаттиқ жуқури аваз билән чалғанда күн чиқиш тәрәптики баргаһлар йолға чиқсун.[6] Андин силәр иккинчи қетим қаттиқ, жуқури аваз билән чалғанда җәнуп тәрәптики баргаһлар йолға чиқсун; улар йолға чиққан чағда канай қаттиқ, жуқури аваз билән челиниши керәктур.
[7] Җамаәтни жиғилишқа чақиридиған чағда, канай челиңлар, амма қаттиқ, жуқури аваз билән чалмаңлар;[8] Һарунниң әвлатлири, каһин болғанлар канайларни чалсун; булар силәргә әвлатму-әвлат бир әбәдий бәлгүлимә болсун.[9] Әгәр силәр өз зиминиңларда силәргә зулум салған дүшминиңлар билән җәң қилишқа чиқсаңлар, қаттиқ, жуқури аваз билән челиңлар. Шуниң билән өзәңларниң Худаси болған Пәрвәрдигарниң алдида яд етилип, дүшминиңлардин қутулисиләр.[10] Буниңдин башқа, хошал күнлириңларда, бекитилгән һейтлириңларда вә айниң биринчи күнлиридә, силәр көйдүрмә қурбанлиқ вә енақлиқ қурбанлиқлирини сунғиниңларда, қурбанлиқларниң алдида туруп канай челиңлар; шуниң билән *канайлар* силәрни Худайиңларға әсләткүчи болиду; Мән Худайиңлар Пәрвәрдигардурмән.

Синайдин йолға чиқиш тәртиви

[11] Иккинчи жили, иккинчи айниң жигирминчи күни булут һөкүм-гувалиқ чедириниң үстидин көтирилди;[12] шуниң билән Исраиллар Синай чөлидин чиқип, йол елип сәпәрлирини башлиди; булут Паран чөлидә тохтиди.[13] Бу уларниң биринчи қетим Пәрвәрдигарниң Мусаниң вастиси билән қилған әмри бойичә йолға чиқиши болди.[14] Йәһуда баргаһи өзиниң туғи астида қошун-қошун болуп алди билән йолға чиқти; қошунниң

9:22 Мис. 40:36, 37
10:5 **«қаттиқ жуқури аваз билән»** — башқа бирхил тәрҗимиси: «агаһ авази билән».
10:8 **«булар»** — канайлар өзлири.
10:11 **«һөкүм-гувалиқ»** — мошу йәрдә «һөкүм-гувалиқ» Худаниң Исраилға ата қилған түп әмирлирини, шундақла униң Исраил билән болидиған әһдисини көрситиду *(«Мис.» 20-бапни көрүң)*. Худаниң муқәддәс маһийити вә характери шу әмирләрдә аян қилинғачқа, униң «һөкүм-гувалиқ»и дәпму атилиду. Шу әмирләр «әһдә сандуғи» ичидә сақлақлиқ таш тахтайлар үстигә пүтүлгән *(«Мис.» 40:20ни көрүң)*.

башлиғи Амминадабниң оғли Наһшон еди. [15] Иссакар қәбилиси қошунининиң башлиғи Зу-
арниң оғли Нәтанәл еди.[16] Зәбулун қәбилиси қошунининиң башлиғи Һелонниң оғли Елиаб
еди.[17] Андин ибадәт чедири чувулуп, Гәршонниң әвлатлири билән Мәрариниң әвлатли-
ри уни көтирип йолға чиқти.
[18] Рубән барғаһи өзиниң туғи астида қошун-қошун болуп йолға чиқти; қошунниң
башлиғи Шидәрниң оғли Әлизур еди.[19] Шимеон қәбилиси қошунининиң башлиғи Зури-
шаддайниң оғли Шелумийәл еди.[20] Гад қәбилиси қошунининиң башлиғи Деуәлниң оғли
Әлиасаф еди.[21] Андин Коһатлар муқәддәс буюмларни көтирип йолға чиқти; улар йетип
келиштин бурун ибадәт чедирини *көтәргүчиләр* келип уни тикләп қоюшқан еди.
[22] Әфраим барғаһи өзиниң туғи астида қошун-қошун болуп йолға чиқти; қошунниң
башлиғи Аммиһудниң оғли Әлишама еди.[23] Манассәһ қәбилиси қошунининиң башлиғи
Пидаһзурниң оғли Гамалийәл еди.[24] Бинямин қәбилиси қошунининиң башлиғи Гидеони-
ниң оғли Абидан еди.
[25] Дан барғаһи һәммә барғаһларниң арқа муһапизәтчиси болуп, өзиниң туғи астида
қошун-қошун болуп йолға чиқти; қошунниң башлиғи Аммишаддайниң оғли Аһиәзәр
еди.[26] Ашир қәбилиси қошунининиң башлиғи Окранниң оғли Пагийәл еди.[27] Нафтали қә-
билиси қошунининиң башлиғи Енанниң оғли Аһира еди.
[28] Булар Исраиллар йолға чиққанда қошун-қошун болуп меңиш тәртиви еди; улар шу
тәриқидә йолға чиқти.

Мусаниң қейнакиси Һобабқа болған тәливи

[29] Муса өзиниң қейинатиси, Мидиянлиқ Реуәлниң оғли Һобабқа: — Биз Пәрвәрдигар вәдә
қилған йәргә қарап сәпәр қиливатимиз, У: «Мән у йәрни силәргә мирас қилип беримән»
дегән; өзлириниң биз билән биллә меңишлирини өтүнимән, биз силигә яхши қараймиз,
чүнки Пәрвәрдигар Исраил тоғрилиқ бәхит-саадәт ата қилимән дәп вәдә бәргән, — деди.
[30] Лекин Һобаб Мусаға: — Яқ, мән өз жутум, өз уруқ-туққанлиримға кетимән, — деди.
[31] Муса униңға: Биздин айрилип кәтмисилә; чүнки сили чөлдә қандақ барғаһ қуриши-
миз керәклигини билила, сили бизгә көз болуп бәрсилә.[32] Шундақ болидуки, биз билән
биллә барсила, кәлгүсидә Пәрвәрдигар бизгә қандақ яхшилиқ қилса, бизму силигә шун-
дақ қилимиз! — деди.
[33] Исраиллар Пәрвәрдигар теғидин йолға чиқип үч күн йол маңди; Пәрвәрдигарниң әһдә
сандуғи уларға арам алидиған йәр издәп уларниң алдида үч күн йол башлап маңди.
[34] Улар чедирлирини жиғиштуруп йолға чиқидиған чағларда, Пәрвәрдигарниң булути
һаман уларниң үстидә болатти.[35] Әһдә сандуғи йолға чиқидиған чағда Муса: «Орнуңдин
турғайсән, и Пәрвәрдигар; дүшмәнлириң тирипирән болсун; Саңа өчләр йүзүңниң алди-
дин қачсун!» — дәйтти. [36] Әһдә сандуғи тохтиған чағда у: «Қайтип кәлгәйсән, и Пәрвәр-
дигар, миңлиған-түмәнлигән Исраил хәлқи арисиға қайтип кәлгәйсән!» — дәйтти.

Хәлиқниң йол бойи ғотулдишип Пәрвәрдигарниң аччиғини кәлтүрүши

11 [1] Вә шундақ болдики, хәлиқ ғотулдишатти, уларниң ғотулдашлири Пәрвәрдигарниң
қулиқиға йетип интайин рәзил аңланди; У бу сөзләрни аңлиди вә Униң
ғәзиви қозғалди; Пәрвәрдигарниң от-ялқуни уларниң арисида тутишип, барғаһниң

10:14 Чөл. 1:7; 2:3
10:21 Чөл. 4:4
10:35 Зәб. 67:1-3

четидики бәзиләрни көйдүрүшкә башлиди. 2 Хәлиқ бу чағда Мусаға ялвуривиди, Муса
Пәрвәрдигардин тилиди; шуниң билән от пәсийип өчти. 3 Пәрвәрдигарниң оти уларниң
оттурисида туташқанлиғи үчүн у у йәргә «Табәраһ» дәп ат қойди.

Хәлиқниң озуқ тоғрилиқ ғотулдашлири

4 Уларниң арисидики шалғут кишиләрниң нәпси тақилдап кәтти, Исраилларму йәнә
жиғлашқа башлиди: «Әнди бизгә ким гөш бериду? 5 Һелиму есимиздики, биз Мисир-
дики чағларда пул хәҗлимәй турупму белиқ йейәләйттуқ, йәнә тәрхәмәк, тавуз, пияз
вә күдә пияз билән самсақму бар еди. 6 Мана бу йәрдә һазир көз алдимизда маннадин
башқа һеч немә йоқ, әнди бизниң җенимизму қуруп кетиватиду» дейишти.
7 Манна гоя юмғақсүт уруғиға, көрүнүши гоя кәһриваға охшайтти. 8 Кишиләр уян-буян
чепип уни жиғип, бәзидә ярғунчақта езип, бәзидә һаванчида соқуп, йә бәзидә қазанда
пиширип нан қилип йәйтти; тәми зәйтун майлиқ тоғачларға охшайтти. 9 Кечидә бар-
гаһқа шәбнәм чүшкәндә, маннаму шуниң үстигә чүшәтти.
10 Муса хәлиқниң аилиму-аилә һәр бири өз чедириниң ишиги алдида жиға-зерә қили-
шиватқинини аңлиди; буниңға Пәрвәрдигарниң ғәзиви қаттиқ қозғалди, бу иш Муса-
ниң нәзиридиму яман көрүнди. 11 Муса Пәрвәрдигарға: —
Сән бу барлиқ хәлиқниң еғир жүкини маңа артип қоюп, мән қулуңни немишкә бундақ
қийнайсән; немишкә мән Сениң алдиңда илтипат тапмаймән? 12 Йә мән бу пүтүн хә-
лиққә һамилдар болуп, уларни туғдумму? Сән техи маңа: «Сән уларни Мән қәсәм ичип
уларниң ата-бовилириға мирас қилған шу йәргә йәткүзгичә, худди баққан атиси әм-
чәктики бовақни бағриға алғандәк бағриңға елип көтирип маң» дәватисән? 13 Мән бу хә-
лиққә нәдин гөш тепип берәләймән? Чүнки улар маңа жиғлап: «Сән бизгә йегидәк гөш
тепип бәр!» дейишмәктә. 14 Мән бу хәлиқни көтиришни ялғуз үстүмгә елип кетәлмәй-
дикәнмән, бу иш маңа бәк еғир келиватиду. 15 Әгәр Сән маңа мошундақ муамилә қил-
мақчи болсаң, мән өтүнүп қалай, бу харап һалитимни маңа көрсәтмәй, илтипат қилип
мени өлтүрүвәт! — деди.

Пәрвәрдигарниң Мусаға йәтмиш ақсақални таллап чиқишни буйруши

16 Пәрвәрдигар Мусаға мундақ деди: —
Исраил ақсақаллири ичидин, сән йенимға тонуйдиған хәлиқ ақсақаллири вә бәгләр-
дин йәтмишни таллап жиққин, уларни җамаәт чедириниң алдиға әкәл. Улар сениң
билән биллә шу йәрдә турсун. 17 Мән шу йәргә чүшүп сениң билән сөзлишимән; вә се-
ниң үстүңдә туруватқан Роһни елип уларниң үстигиму бөлүп қойимән. Шуниң билән
улар сән билән биллә хәлиқни көтириш мәсъулийитини үстигә алиду, андин сән уни
өзәң ялғуз көтәрмәйдиған болисән. 18 Сән хәлиққә мундақ дегин: «Әтә гөш йийишкә
тәйярлинип өзәңләрни *Худаға* атап пакланңлар; чүнки силәр Пәрвәрдигарниң қулиқини
ағритип жиғлап: «Әнди ким бизгә гөш бериду? Аһ, Мисирдики һалимиз бәк яхши еди!»
дегән едиңлар әмәсму? Пәрвәрдигар дәрвәқә силәргә гөш бериду, силәр униңдин йәй-
силәр. 19 Силәр бир күн, икки күн әмәс, бәш күн, он күн әмәс, жигирмә күнму әмәс, 20 бәл-
ки пүтүн бир ай йәйсиләр, таки бурниңлардин етилип чиқип һө болғичә йәйсиләр; чүн-

11:1 Қан. 9:22; Зәб. 77:21; 105:13-18
11:3 **«Табәраһ»** — «көйүш» дегән мәнада.
11:4 **«шалғут кишиләр»** — бәзиләр «бекар тәләпләр» дәп тәрҗимә қилиду. Лекин кейинки сөзләрдин қариғанда, улар бәлким Исраиллардин айрим, башқа бир нәччә милләтләрдин болған бир түркүм кишиләр болуши мүмкин.
11:4 Мис. 12:38; 16:3; Зәб. 105:14; 1Кор. 10:6
11:7 Мис. 16:14, 31; Зәб. 77:24-25; Юһ. 6:31, 49
11:8 **«тәми зәйтун майлиқ тоғачларға охшайтти»** — яки «тәми татлиқ зәйтун майға охшайтти».
11:17 **«сениң үстүңдә туруватқан Роһ»** — шүбһисизки, Худаниң Өзиниң Муқәддәс Роһи. 29-айәтни көрүң.

ки силәр араңларда туруватқан Пәрвәрдигарни мәнситмәй, униң алдида жиғлап туруп: «Биз немә үчүн Мисирдин чиқтуқ?» — дедиңлар».
[21] Муса: — Мән уларниң арисида туруватқан бу хәлиқтин йолға чиқалайдиған әркәкләр алтә йүз миң турса, Сән техи: «Мән уларни гөш йәйдиған, һәтта пүтүн бир ай гөш йәйдиған қилимән» дәйсән; [22] әмисә қой, кала падилириниң һәммиси союлса уларға йетәмду? Яки деңиздики һәммә белиқ уларға тутуп берилсә, уларниң йийишигә йитәрму? — деди.
[23] Шуниң билән Пәрвәрдигар Мусаға: — Пәрвәрдигарниң қоли қисқа болуп қаптиму? Әнди көрүп баққинә, Мениң саңа дегән сөзүм әмәлгә ашуруламду-йоқ? — деди.
[24] Шуниң билән Муса чиқип Пәрвәрдигарниң сөзини хәлиққә йәткүзди вә хәлиқ ичидики ақсақаллардин йәтмиш адәмни таллап жиғип уларни жамаәт чедириниң әтрапида турғузди.[25] Андин Пәрвәрдигар булут ичидин чүшүп, Муса билән сөзлишип, униңдики Роһтин елип йәтмиш ақсақалға қойди; Роһ уларниң үстигә қонуши билән улар бешарәт беришкә киришти. Лекин шу вақиттин кейин улар ундақ қилмиди.[26] Лекин у чағда улардин икки адәм баргаһта қалди; бирисиниң исми Әлдад, иккинчиси Медад еди (улар әслидә ақсақалларниң арисида тизимланған еди, лекин ибадәт чедириға чиқмай қалған еди). Роһ уларниң үстидиму қонди вә улар баргаһ ичидә бешарәт беришкә башлиди.[27] Яш бир жигит жүгүрүп келип Мусаға: —
Әлдад билән Медад баргаһта бешарәт бериватиду, — деди.[28] Мусаниң хизмәткари, Муса таллиған сәрхил жигитлиридин бири, Нунниң оғли Йәшуа қопуп: —
И ғожам Муса, уларни тосуғайла, — деди.[29] Лекин Муса униңға: — Сән мениң сәвәвимдин һәсәт қиливатамсән? Пәрвәрдигарниң пүтүн хәлқи пәйғәмбәр болуп кәтсә еди, Пәрвәрдигар Өзиниң Роһини уларниң үстигә қойса еди! — деди.
[30] Шуниң билән Муса билән Исраил ақсақаллириниң һәммиси баргаһқа қайтип кетишти.

Пәрвәрдигарниң бөдүнә чүшириши

[31] Әнди Пәрвәрдигар алдидин бир шамал чиқип, у деңиз тәрәптин бөдүниләрни учуртуп келип, баргаһниң әтрапиға йейивәтти; бөдүниләр баргаһниң у тәрипидиму бир күнлүк йол, бу тәрипидиму бир күнлүк йол кәлгидәк йәр йүзини икки гәз егизликтә кәлгидәк қаплиди.
[32] Хәлиқ орнидин туруп пүткүл шу күни, шу кечиси вә әтиси пүтүн күн бөдүнә тутуп жиғди, әң аз дегәнлириму алаһазәл икки хомир жиғди; улар буларни баргаһниң төрт әтрапиға өзлири үчүн йейишти.[33] Улар гөшни чайнап езип болмай, гөш техи чишлири арисида турғанда, Пәрвәрдигарниң ғәзиви уларға қозғилип, хәлиқни интайин еғир бир ваба билән урди.[34] Шуңа кишиләр шу йәрни «Қиброт-Һаттаваһ» дәп атиди; чүнки

11:20 Чөл. 21:5
11:21 **«йолға чиқалайдиған әркәкләр»** — яки «пиядә әскәрләр». 1:46ни көрүң.
11:22 Юһ. 6:7
11:23 Йәш. 50:2; 59:1
11:31 **«Йәр йүзини икки гәз егизликтә кәлгидәк қаплиди.»** — башқа бирхил тәрҗимиси: «йәр йүзидин алаһазәл икки гәз егизликтә учуп кәлди». **«гәз»** — Муқәддәс Китапта ишлитилгән «гәз» адәмниң қолиниң җәйнәктин бармақниң учиғичә болған арилиғи *(тәхминән 45 сантиметр)* еди.
11:31 Мис. 16:13; Зәб. 77:26-28
11:32 **«хомир»** —— Бир «хомир» тәхминән миң литрғә баравәр. Бөдүниләрниң йейилиши, шүбһисизки, гөшини қақлаш үчүн еди.
11:33 **«Пәрвәрдигарниң ғәзиви уларға қозғилип, хәлиқни... урди»** — Худа немишкә хәлиқ қақшиған вақтида әмәс, бәлки дәл бөдүниләргә еғиз тәккәндә уларни урди? Шүбһисизки, У уларни шу ишта синиди. Улар әслидә Униңдин нарази болуп гуманлинип: «Әнди бизгә ким гөш бериду?» — дейишкән еди *(4-айәт)*. Бирақ Худа уларға көз алдида гөш бәргини билән, улар гуманидин товва қилмиди яки тәшәккүр ейтмиди.
11:33 Зәб. 77:29-31

улар шу йәрдә нәпси тақилдиған кишиләрни йәрликкә қойған еди. [35] Кейин хәлиқ Қи-
брот-Һаттаваһтин йолға чиқип Һазиротқа келип, Һазиротта тохтиди.

Мәрийәм билән Һарунниң Мусаға қара чаплиғанлиғи

12 [1] Мәрийәм билән Һарун Мусаниң һәбәшлик қизни хотунлуққа алғини үчүн униңға
қарши сөз қилди (чүнки у һәбәшлик бир қизни алған еди). [2] Улар: — Пәрвәрдигар
пәқәт Муса биләнла сөзлишип, биз билән сөзләшмәптиму? — дейишти. Бу гәпни
Пәрвәрдигар аңлиди. [3] Муса дегән бу адәм интайин кәмтәр-мөмин адәм болуп, бу
тәрәптә йәр йүзидикиләр арисида униң алдиға өтидиғини йоқ еди.
[4] Пәрвәрдигар Муса, Һарун вә Мәрийәмгә туюқсиз: — Силәр үчүңлар жамаәт чедириға
келиңлар, — деди.
Үчилиси чиқип кәлди.
[5] Андин Пәрвәрдигар *әрштин* булут түврүги ичидә чүшүп, жамаәт чедириниң алдида
тохтап, Һарун билән Мәрйәмни чиқиривиди, улар алдиға кәлди.
[6] У уларға: — Әнди силәр гепимни аңлаңлар, әгәр силәрниң араңларда пәйғәмбәр болса,
Мән Пәрвәрдигар аламәт көрүнүштә униңға Өзәмни аян қилимән, чүшидә униң билән
сөзлишимән. [7] Лекин қулум Мусаға нисбәтән ундақ әмәс; у барлиқ аилә ичидә толиму
садиқтур; [8] Мән униң билән тепишмақ ейтип олтармай, йүзму йүз туруп беваситә сөзли-
шимән; у Мән Пәрвәрдигарниң қияпитини көрәләйду. Әнди силәр немишкә қулум Муса
тоғрилиқ яман гәп қилиштин қорқмидиңлар? — деди.
[9] Пәрвәрдигарниң отлуқ ғәзиви уларға қозғалди вә у кетип қалди.

Мәрйәмниң мохо болуп қалғанлиғи

[10] Шуниң билән булут жамаәт чедири үстидин кәтти, вә мана, Мәрйәм худди аппақ
қардәк песә-мохо болуп кәтти; Һарун бурулуп Мәрйәмгә қаривиди, мана, у песә-мохо
болуп қалған еди. [11] Һарун Мусаға: —
Вай ғоҗам! Наданлиқ қилип гуна өткүзүп қойғанлиғимиз сәвәвидин бу гунани бизниң
үстимизгә артмиғайсән. [12] У худди анисиниң қосиғидин чиққандила бәдини йерим чи-
рик, өлүк туғулған балидәк болуп қалмиғай! — деди.
[13] Шуниң билән Муса Пәрвәрдигарға: — И Тәңри, униң кесилини сақайтиватқән болсаң,
— дәп нида қилди.
[14] Пәрвәрдигар Мусаға: — Әгәр атиси униң йүзигә түкүргән болса, у йәттә күн хиҗилчи-
лиқ ичидә турған болатти әмәсму? Әнди у барғаһниң сиртиға йәттә күн қамап қоюлсун,
андин у қайтип кәлсун, — деди.
[15] Шуниң билән Мәрйәм барғаһ сиртиға йәттә күн қамап қоюлди, таки Мәрйәм қайтип
кәлгичә хәлиқ йолға чиқмай туруп турди.
13 [1] Андин кейин хәлиқ Һазироттин йолға чиқип, Паран чөлидә барғаһ қурди.

11:34 «Қиброт-Һаттаваһ» — мәнаси «Нәпсанийәтниң қәбирлири».
12:1 «һәбәшлик» — «Ефиопийәлик» дегәнниң башқичә атилиши. Тексттә, Мусаниң биринчи аяли болған Зиппораһниң һаят яки һаят әмәслиги тоғрилиқ хәвәр берилмәйду.
12:8 «йүзму йүз» — ибраний тилида «еғизму еғиз».
12:8 Мис. 33:11; Қан. 34:10
12:14 «атиси униң йүзигә түкүргән болса, у йәттә күн хиҗилчилиқ ичидә турған болатти әмәсму?» — бу сөзләр ибранийлар арисидики қедимки бир өрп-адәтни көрсәтсә керәк.

Мусаниң Қанаанни чарлап келишкә он икки чарлиғучи әвәтиши

[2] Пәрвәрдигар Мусаға сөз қилип: —
[3] Мән Исраилларға мирас қилип бәргән Қанаан зиминини чарлап келишкә адәмләрни әвәткин; һәр бир ата җәмәткә тәвә қәбилидин бирдин адәм чиқирилсун, улар өз қәбилисидики әмир болсун, — деди.[4] Муса Пәрвәрдигарниң әмри бойичә, уларни Паран чөлидин йолға салди; уларниң һәммиси Исраилларниң башлири еди.
[5] Төвәндикиләр уларниң исимлири: — Рубән қәбилисидин Заккурниң оғли Шаммуя,[6] Шимеон қәбилисидин Хориниң оғли Шафат,[7] Йәһуда қәбилисидин Йәфуннәһниң оғли Каләб,[8] Иссакар қәбилисидин Йүсүпниң оғли Игал,[9] Әфраим қәбилисидин Нунниң оғли Һошия,[10] Бинямин қәбилисидин Рафуниң оғли Палти,[11] Зәбулун қәбилисидин Содиниң оғли Гаддийәл,[12] Йүсүп қәбилисидин, йәни Манассәһ қәбилисидин Сусиниң оғли Гадди,[13] Дан қәбилисидин Гималлиниң оғли Аммийәл,[14] Ашир қәбилисидин Микаилниң оғли Сәтур,[15] Нафтали қәбилисидин Вофсиниң оғли Наһби,[16] Гад қәбилисидин Макиниң оғли Геуәл.[17] Мана булар Муса чарлап келиңлар дәп Қанаан зиминиға әвәткән адәмләрниң исми. Муса Нунниң оғли Һошияни Йәһошуя дәп атиди.
[18] Муса уларни чарлап келишкә Қанаанға сәпәрвәр қилип: — Силәр мошу йәрдин Нәгәв чөли тәрәпкә қарап меңиңлар, андин тағлиқ районға чиқиңлар.[19] У йәрниң қандақ екәнлигини, у йәрдикиләрниң күчлүк-аҗизлиғини, аз яки көплүгини көрүп бекиңлар;[20] улар туруватқан йәрниң қандақ екәнлигини, яхши-яманлиғини көрүңлар; улар туруватқан шәһәрләрниң қандақ екәнлигини, баргаһлиқ шәһәр яки сепил-қәлъәлик шәһәр екәнлигини;[21] у йәрниң мунбәт яки мунбәтсиз екәнлигини, дәл-дәрәқлириниң бар-йоқлуғини көрүп келиңлар. Җүрәкликрәк болуп, мевә-чивилиридин алғач келиңлар, — деди.
Бу чағ дәл үзүм пишип қалған вақит еди.[22] Улар шу тәрәпләргә чиқип, зиминни Зин чөлидин тартип таки Һамат еғизиниң йенидики Рәһобқичә берип чарлашти.[23] Улар җәнуп тәрәптә Һебронға барди, у йәрләрдә Анақийларниң әвлатлиридин Аһиман, Шишай, Талмай дегәнләр олтиришлиқ еди. Әслидә Һеброн шәһири Мисирдики Зоан шәһиридин йәттә жил илгири ясалған еди.[24] Улар «Әшкол җилғиси»ға кәлди, у йәрдә бир сап үзүми бар бир үзүм шехини кесип, бир балдаққа есип икки адәмгә көтәргүзүп маңди; улар азрақ анар билән әнҗирму елип қайтип кәлди.[25] Исраиллар шу йәрдә кесивалған әшу үзүм сәвәвидин у йәр «Әшкол җилғиси» («*үзүм сапиғи җилғиси*») дәп аталди.
[26] Улар қириқ күндин кейин у йәрләрни чарлап түгитип, қайтип кәлди.

Чарлиғучиларниң мәлумати

[27] Улар келип, Паран чөллүгидики Қадәштә Муса, Һарун вә пүтүн Исраил җамаити билән көрүшти. Улар иккиләнгә һәм пүткүл Исраил җамаитигә мәлумат бәрди һәм зиминниң мевилирини уларға көрсәтти.[28] Улар Мусаға мәлумат берип: —
Биз өзлири бериңлар дегән йәрләргә бардуқ, растинла сүт билән һәсәл еқип туридиған йәр екән, мана булар шу йәрниң мевилири.[29] Бирақ у йәрдикиләр бәк күчтүңгүр екән, шәһәрләр сепиллиқ болуп һәм пухта-һәйвәтлик екән. Униң үстигә, биз у йәрдә Анақийларниң әвлатлириниму көрдуқ.[30] Амаләкләр җәнуп тәрәптә туридикән; Һиттийлар,

13:17 **«Һошия»** — ибраний тилида «у қутқузиду», «Йәһошуа» — «Пәрвәрдигар *(Яһвәһ)* қутқузиду» дегән мәнада. «Әйса» ибраний тилида дәл шу исимдур.
13:18 **«Нәгәв чөли»** — «Нәгәв» дегән чөл Пәләстинниң җәнуби тәрипидә болуп, мошу йәрдә вә көп башқа йәрләрдә «җәнуп»ни билдүриду.
13:23 **«җәнуп»** — иИбраний тилида «Нәгәв».
13:24 **«Әшкол»** — мәнаси «үзүмләр».
13:28 Мис. 3:8; 33:3

Йәбусийлар, Аморийлар тағларда туридикән; Қананийлар деңиз бойлирида вә Иордан
дәрияси бойлирида туридикән, — деди.
[31] Каләб Мусаниң алдида көпчиликни тиничлитип: —
Биз дәрһал атлинип берип у йәрни егиләйли! Чүнки биз чоқум ғалип келимиз — деди.
[32] Лекин униң билән биллә чиққан башқилар болса: —
Улар биздин күчлүк екән, шуңа уларға һуҗум қилсақ болмайду, — дейишти.[33] Андин
чарлиғучилар өзлири чарлап кәлгән зиминниң әһвалидин Исраилларға яман мәлумат
берип:
— Биз кирип чарлап өткән зимин болса өз аһалисини йәйдиған зимин екән; биз у йәрдә
көргәнләрниң һәммиси йоған адәмләр екән.[34] Биз у йәрләрдә «Нәфилийләр» дегән
гигант адәмләрни көрдуқ (дәрвәқә Анақийларниң әвлатлири Нәфилийләрдин чиққан-
дур); биз өзимизгә қарисақ чекәткидәк туридикәнмиз, биз уларғиму шундақ көрини-
дикәнмиз, — деди.

Исраилларниң тапа-тәнә қилиши

14 [1] Шуниң билән барлиқ җамаәт дад-пәряд көтирип жиғлиди; улар кечичә жиға-зерә
қилишип чиқти.[2] Исраиллар Муса билән Һарунға тапа-тәнә қилип: — Биз балдурла
Мисирда өлүп кәтсәк боптикән! Мошу чөл-җәзиридә өлүп кәтсәк боптикән![3] Пәрвәрдигар
немишкә бизни қилич астида өлсун, хотун бала-җақилиримиз булинип, *дүшмәнниң*
олҗиси болсун дәп бизни бу йәргә башлап кәлгәнду? Униңдин көрә, Мисирға қайтип
кәткинимиз яхши әмәсму? — дәп ғотулдашти.[4] Шуниң билән улар бир-биригә: —
Башқидин бир башлиқ тикләп Мисирға қайтип кетәйли, — дейишти.
[5] Муса билән Һарун пүтүн Исраил җамаити алдида жиқилип дүм ятти.[6] Шу йәрни чарлап
кәлгәнләр ичидики Нунниң оғли Йәшуа билән Йәфуннәһниң оғли Каләб кийимлирини
житип,[7] пүтүн Исраил җамаәтчилигигә: — Биз чарлап келишкә өтүп барған зимин ин-
тайин бәк яхши зимин екән.[8] Әгәр Пәрвәрдигар биздин сөйүнсә, бизни шу зиминға, йәни
һәсәл билән сүт еқип туридиған шу зиминға башлап берип, уни бизгә бериду.[9] Силәр
пәқәт Пәрвәрдигарға асийлиқ қилмаңлар! У зиминидикиләрдин қорқмаңлар, чүнки
улар бизгә нисбәтән бир ғизадур; уларниң панаһдарлири улардин кәтти, Пәрвәрдигар
болса биз билән биллә; улардин қорқмаңлар, — деди.
[10] Һалбуки, пүткүл җамаәт тәрәп-тәрәптин: — У иккисини чалма-кесәк қилип өл-
түрүветәйли, дейишти. Лекин Пәрвәрдигарниң җуласи җамаәт чедирида Исраилларға
аян болди.

Худаниң җазаси, Мусаниң хелқ үчүн нида қилғанлиғи

[11] Пәрвәрдигар Мусаға: — Бу хәлиқ Мени қачанғичә мәнситмәйду? Гәрчә уларниң отту-
рисида шунчә мөҗизилик аламәтләрни яратқан болсамму, лекин улар Маңа қачанғичә
ишинишмәйдикән?[12] Мән уларни ваба билән уруп йоқитимән, шуниң билән сени улар-
дин техиму чоң вә қудрәтлик бир әл қилимән, — деди.
[13] Муса болса Пәрвәрдигарға мундақ деди: —
«Бундақ болидиған болса бу ишни мисирлиқлар аңлап қалиду, чүнки Сән улуқ қу-

---

13:34 «Нәфилийләр» — топандин илгири пәйда болған гигантлар еди. Һәммиси топанда йоқитилған болғачқа, чарлиғучиларниң шу гепи пәқәт өзлириниң тоқуған әпсанилири, халас. Гәрчә «Анақийлар»му гигантлар болсиму (*«Қан.» 9:1-2ни көрүң*), уларниң «Нәфилийләр» билән һеч қандақ мунасивити йоқ еди.
–Һалбуки, роһий җәһәттин бу гигантларниң «Нәфилийләр»ниң әслидики келип чиқиши билән мунасивити болуши мүмкин (*«Яр.» 6:1-4*).
14:9 Қан. 20:3

дритиң билән бу хәлиқни уларниң арисидин елип чиққан едиң; [14] вә Мисирлиқлар
бу ишни шу зиминдики хәлиқләргиму ейтиду. У зиминдики аһалиму Сән Пәрвәрди-
гарниң бу хәлиқниң арисида екәнлигиңни, Сән Пәрвәрдигарниң уларниң алдида йүз-
му-йүз көрүнгәнлигиңни, Сениң булутиң дайим уларға сайә чүширип кәлгәнлиги-
ни, шундақла Сениң күндүзи булут түврүгидә, кечиси от түврүгидә уларниң алдида
маңғанлиғиңни аңлиған еди. [15] Әнди Сән бу хәлиқни худди бир адәмни өлтүргәндәк
өлтүрүвәтсәң, Сениң нам-шөһритиңни аңлиған әлләрниң һәммиси:[16] «Пәрвәрдигар бу
хәлиқни Өзи уларға беришкә қәсәм қилған зиминға башлап баралмайдиғанлиғи үчүн,
шуңа уларни әшу чөл-жәзиридә өлтүрүветипту» дәп қалиду. [17] Әнди өтүниманки, Рәб-
бим қудритиңни жари қилдурғайсән, Өзәңниң:[18] «Пәрвәрдигар асанлиқчә аччиқлан-
майду, Униң меһир-муһәббити тешип туриду; У гуна вә итаәтсизликни кәчүриду, лекин
гунакарларни һәргиз гунасиз дәп қаримайду, атиларниң қәбиһлигини атисидин бали-
сиғичә, һәтта нәврә-чәврилиригичә уларниң үстигә жүкләйду» дегиниңдәк қилғайсән.
[19] Меһрий-шәпқитиңниң кәңрилиги бойичә, Мисирдики чағдин таки һазирғичә дайим
кәчүрүп кәлгиниңдәк, бу хәлиқниң қәбиһлигини кәчүргәйсән!».
[20] Пәрвәрдигар: — «Бопту, сән дегәндәк уларни кәчүрдүм.[21] Лекин Өз һаятим билән қәсәм
қилимәнки, пүткүл йәр йүзи Мән Пәрвәрдигарниң шан-шәриви билән толиду.
[22] Һалбуки, Мениң жулайимни, Мисирда вә чөл-жәзиридә көрсәткән мөҗизилик аламәт-
лиримни көрүп турупму Мени мошундақ он қетимлап синап йәнә авазимға қулақ сал-
миғанлар,[23] Мән қәсәм ичип уларниң ата-бовилириға мирас қилип беримән дегән у
зиминни һәргиз көрәлмәйду; Мени мәнситмигәнләрдин бириму у жутни көрәлмәйду.
[24] Лекин өзидә башқичә бир роһниң болғини, пүтүн қәлби билән Маңа әгәшкини үчүн
қулум Каләбни у киргән йәргә башлап киримән; униң әвлатлириму у йәргә мирасхор
болиду. [25] (шу чағда Амаләкләр билән Қананийлар *тағлиқ* җилғиларда турувататтл)
— Әтә силәр йолуңлардин бурулуп, Қизил Деңизға баридиған йол билән меңип чөлгә
сәпәр қилиңлар» — деди.

Пәрвәрдигарниң Исраилларни җазалиши

[26] Пәрвәрдигар Муса билән Һарунға сөз қилип мундақ деди:
[27] — Мән Мениң яман гепимни қилип ғотулдишидиған бу рәзил җамаәткә қачанғичә чи-
дишим керәк? Исраилларниң Мениң яман гепимни қилғанлири, шу *тохтавсиз* ғотул-
дашлириниң һәммисини аңлидим. [28] Сән уларға: — Пәрвәрдигар мундақ дәйду: «Мән
һаятим билән қәсәм қилимәнки, хәп, Мән силәргә қулиқимға киргән сөзлириңлар бой-
ичә муамилә қилмайдиған болсам! [29] Силәрниң өлүгүңлар мошу чөлдә ятиду; силәр-
ниң ичиңларда санақтин өткүзүлгәнләр, йәни йеши жигирмидин ашқан, Мениң яман
гепимни қилип ғотулдиғанларниң һәммиси пүтүн сани бойичә. [30] Силәргә қол көти-
рип *қәсәм қилип*, туралғуңлар қилип беримән дегән зиминға һеч кирәлмәйду; пәқәт

14:13 Мис. 32:12
14:14 Мис. 13:21; 40:38
14:16 Қан. 9:28
14:18 **«атиларниң қәбиһлигини атисидин балисиғичә, һәтта нәврә-чәврилиригичә уларниң үстигә жүкләйду»** —
бу муһим сөз тоғрилиқ «Әзакиял»дики «қошумчә сөз»имизни *(18-, 33-баплар тоғрилиқ)* көрүң.
14:18 Мис. 20:5; 34:6; Қан. 5:9; Зәб. 85:15; 102:8; 144:8; Юн. 4:2
14:21 Йәш. 6:3, 11:9; Зәб. 72:9; Һаб. 2:14
14:23 Қан. 1:35, 36
14:24 Йә. 14:8, 9
14:27 Зәб. 105:24-26
14:28 Чөл. 26:65; 32:11
14:29 Қан. 1:35; Ибр. 3:17

Йәфуннәһниң оғли Каләб билән Нунниң оғли Йәшуала кириду. [31] Силәрниң кичик ба-
лилириңлар, йәни «Булинип, дүшмәнниң олҗиси болуп қалиду» дейилгәнләрни Мән
башлап киримән, улар силәр кәмситкән у зиминдин бәһримән болиду.[32] Бирақ силәр
болсаңлар, силәр жиқилип, өлүгүңлар бу чөлдә қалиду.[33] Силәрниң балилириңлар бу-
зуқлуқ-вапасизлиғиңларниң әлимини тартип, өлүгүңлар чөлдә йоқалғичә, бу чөлдә қи-
риқ жил сәргәрдан болуп жүриду. [34] Силәрниң шу зиминни чарлиған күнлириңларниң
сани бойичә, қириқ күнниң һәр бир күнини бир жил һесаплап, қәбиһликлириңларни
қириқ жил өз үстүңларға елип жүрисиләр; шу чағда Мениң өзәңлардин ятлашқиним-
ниң немә екәнлигини билип йетисиләр» — дегин. [35] Мән Пәрвәрдигар шундақ дегән
екәнмән, жиғилип Маңа қарши чиққан бу рәзил хәлиқ җамаитигә Мән чоқум шундақ
қилимән; улар мошу чөл-җәзиридә йәветилиду, шу йәрдә өлиду.
[36] Муса у зиминни чарлап келишкә әвәткәнләр қайтип кәлгәндә, у зимин тоғрилиқ яман
хәвәр елип келиш билән пүтүн җамаәтни ғотулдитип, Мусаниң яман гепини қилғузған-
лар,[37] йәни у зимин тоғрилиқ яман хәвәр әкәлгән бу кишиләрниң һәммиси ваба кесили
тегип Пәрвәрдигарниң алдида өлди. [38] Зиминни чарлап келишкә барған адәмләр ичи-
дин пәқәт Нунниң оғли Йәшуа билән Йәфуннәһниң оғли Каләбла һаят қалди.

Өз мәйличә һуҗумға өтүп мәғлуп болуп қечиш

[39] Муса бу гәпләрни пүткүл Исраил җамаитигә ейтивиди, һәммиси бәк һәсрәт чәк-
ти.[40] Улар әтигән таң атқанда туруп таққа чиқип: — Мана биз кәлдуқ! Пәрвәрдигар ей-
тқан жутқа чиқип һуҗум қилайли; чүнки биз гуна қилдуқ, — дейишти.
[41] — Силәр йәнә немишкә Пәрвәрдигарниң әмригә хилаплиқ қилисиләр? — деди Муса,
— Бу иш ғәлибилик болмайду! [42] Пәрвәрдигар араңларда болмиғачқа, дүшмәнниң қили-
чи астида өлүп, мәғлуп болмаслиғиңлар үчүн һуҗумға чиқмаңлар.[43] Чүнки Амаләкләр
билән Қананийлар у жутта, силәрниң алдиңларда туриду; силәр қилич астида өлүп ке-
тисиләр; чүнки силәр Пәрвәрдигардин тенип кәттиңлар, Пәрвәрдигар силәр билән бил-
лә болмайду.
[44] Лекин, гәрчә Пәрвәрдигарниң әһдә сандуғи вә Муса баргаһтин қозғалмиған болсиму,
улар йәнила өз мәйличә таққа чиқип һуҗумға өтти.[45] Шуниң билән Амаләкләр билән
шу тағда турушлуқ Қананийлар чүшүп уларни таки Хормаһғичә қоғлап, битчит қилип
қирғин қилди.

Түрлүк қурбанлиқлар тоғрисидики қаидә-низам

15 [1] Пәрвәрдигар Мусаға сөз қилип мундақ деди: —
[2] Сән Исраилларға мундақ дегин: — Силәр маканлишишиңлар үчүн силәргә тәғ-
дим қилип беридиған зиминға киргән чеғиңларда,[3] әгәр Пәрвәрдигарға атап отта су-
нулидиған, униңға хушбуй болсун дәп бирәр һәдийә-қурбанлиқ қилмақчи болсаңлар,
қурбанлиқ кала яки қой-өшкә падисидин болсун. У көйдүрмә қурбанлиқ болсун, қәсәм-
ни ада қилиш қурбанлиғи болсун, ихтиярий қурбанлиқ яки силәргә бекитилгән һейт-
лардики зөрүр қурбанлиқ болсун, [4-5] қурбанлиқ сунғучи киши Пәрвәрдигарға атиғиниға

14:30 Йә. 14:6
14:33 **«бузуқлуқ-вапасизлиғиңлар»** — ибраний тилида «паһишивазлиқлириңлар». Худадин езип кетиш Тәврат-Инҗилда «паһишивазлиқ» дәп һесаплиниду.
14:34 Зәб. 94:8-11
14:37 1Кор. 10:10; Йәһ. 5
14:41 Қан. 1:41
15:3 **«бирәр һәдийә-қурбанлиқ қилмақчи болсаңлар»** — бу айәттә көздә тутулған қурбанлиқларниң һәммиси «көйдүрмә қурбанлиқ» яки «енақлиқ қурбанлиғи»дур *(5-айәтни көрүң)*.

бир ашлиқ һәдийәсини қошуп кәлтүрсун. Көйдүрмә қурбанлиқ яки башқа қурбан-
лиқ қоза болса, ундақта ашлиқ һәдийәси зәйтун мейидин бир һинниң төрттин бири
иләштүрүлгән есил ундин әфаһниң ондин бири болсун; униңға йәнә шарап һәдийәси
сүпитидә төрттин бир һин шарапни қушуп сунсун.
[6] Қурбанлиғиң қочқар болса, сән униңға ашлиқ һәдийәси сүпитидә үчтин бир һин зәй-
тун мейи иләштүрүлгән есил ундин әфаһниң ондин иккиси болсун[7] вә шарап һәдийәси
сүпитидә төрттин бир һин шарапни қушуп сунсун; булар Пәрвәрдигарға хушбуй чиқар-
сун дәп сунулсун.[8] Әгәр сән Пәрвәрдигарға көйдүрмә қурбанлиқ, яки қәсәм ада қилиш
қурбанлиғи яки енақлиқ қурбанлиғи сүпитидә топақ атиған болсаң,[9] ундақта топаққа
ашлиқ һәдийә сүпитидә йерим һин зәйтун мейи иләштүрүлгән есил ундин әфаһниң он-
дин үчини,[10] шарап һәдийә сүпитидә йерим һин шарапни қошуп сунғин; булар Пәрвәр-
дигарға атилип отта сунулуп, хушбуй чиқарсун дәп кәлтүрүлсун.
[11] Һәр бир сунулған топақ, қочқар, қоза яки оғлаққа нисбәтән мошундақ қилин-
сун.[12] Силәр сунидиғиниңларниң сани бойичә, һәр хил қурбанлиқниң саниға қарап
шундақ қилисиләр.
[13] Шу зиминда туғулғанларниң һәммиси Пәрвәрдигарға хушбуй чиқарсун дәп, отта
сунулидиған қурбанлиқ қилмақчи болса әнә шундақ қилсун.[14] Шуниңдәк силәр билән
биллә туруватқан мусапир яки әвлатму-әвлат силәр билән биллә туруватқанлар бол-
са, хушбуй чиқарсун дәп отта сунулидиған қурбанлиқ қилмақчи болса, силәр қандақ
қилған болсаңлар, уларму шундақ қилсун.[15] Пүткүл җамаәткә, мәйли силәр болуңлар
яки силәр билән биллә туруватқан мусапир болсун, һәммиңлар үчүн охшаш бир бәл-
гүлимә болиду; силәр үчүн дәвирму-дәвир әбәдий бир бәлгүлимә болиду; Пәрвәрдигар
алдида силәр қандақ болсаңлар, мусапирларму шундақтур.[16] Силәргиму, араңларда ту-
руватқан мусапирларғиму охшаш бир қанун-бәлгүлимә, охшаш бир һөкүм болсун.
[17] Пәрвәрдигар Мусаға сөз қилип мундақ деди: —
[18] Сән Исраилларға сөз қилип уларға мундақ дегин: — «Силәр Мән силәрни әкиридиған
зиминға йетип барғанда,[19] шу йәрдин чиққан ашлиқни йәйдиған чеғиңларда, Пәрвәрди-
гарға бир «көтәрмә һәдийә» тәғдим қилиңлар.[20] Силәр һәр бир йеңи хемирдин пишқан
нанлардин бирини «көтәрмә һәдийә» қилип тәғдим қилиңлар; силәр уни тәғдим
қилғанда худди хаманниң «көтәрмә һәдийә»сигә охшаш болсун.[21] Дәвирдин-дәвир-
гә силәр дәсләпки һосулдин чиққан хемирдин бир нанни «көтәрмә һәдийә» сүпитидә
Пәрвәрдигарға сунуңлар.

Билмәй қилған гунайи үчүн кафарәт кәлтүрүш

[22] Әгәр силәр өзәңлар билмәй езип гуна қилип, Пәрвәрдигарниң Мусаға буйруған бу
барлиқ әмирлиригә әмәл қилмиған болсаңлар,[23] йәни Пәрвәрдигар буйруған күндин
етиварән барлиқ әвлатлириңларғичә Пәрвәрдигарниң Мусаниң вастиси билән силәр-
гә буйруған барлиқ ишлириға әмәл қилмиған болсаңлар,[24] җамаәт шундақ бирәр гуна-

---

15:4-5 **«бир әфаһ»** — тәхминән 2 күрә яки 22 литр еди. Бир һин тәхминән 3.6 литр еди.
15:4-5 Лав. 2:1; 6:14
15:15 Мис. 12:49; Чөл. 9:14
15:20 **«Силәр һәр бир йеңи хемирдин пишқан наналардин бирини «көтәрмә һәдийә» қилип тәғдим қилиңлар»** — башқа бирхил тәрҗимиси: «Силәр дәсләпки һосулдин чиққан хемирдин бир нан пиширип уни «көтәрмә һәдийә» қилип тәғдим қилиңлар» *(бирақ тәрҗимимиз «Әз.» 44:30дин қариғанда тоғрирақ болуши мумкин).* **«хаманниң «көтәрмә һәдийә»сигә охшаш болсун»** — оқурмәнләргә мәлумки, Исраиллар йеңи пишқан һосулниң тунҗа қисмини хамандин айрип, Худаға атиши керәк *(«Мис.» 23:19, 34:22 вә 26ни көрүң.)*
15:22 **«әмәл қилмиған болсаңлар»** — бу айәтләрдә көздә тутулған гуна Худаниң әмирлиригә **әмәл қилмаслиқтин** ибарәт; «Лав.» 4-бапта тилға елинған қурбанлиқлар Худаниң әмирлиригә **хилаплиқ қилған ишларға** кафарәт кәлтүридиған қурбанлиқлардин ибарәт.

ниң билмәй өткүзүлгәнлигидин хәвәрсиз болса, ундақта пүткүл жамаәт Пәрвәрдигарға
хушбуй чиқарсун дәп яш бир топақни көйдүрмә қурбанлиқ сүпитидә сунсун һәмдә қа-
идә-низам бойичә униңға мунасивәтлик ашлиқ һәдийә билән шарап һәдийәни қошуп
сунсун, вә униң үстигә бир текини гуна қурбанлиғи сүпитидә сунсун.[25] Шу йол билән
каһин пүткүл Исраил жамаити үчүн кафарәт кәлтүрүп, бу гуна улардин кәчүрүм қили-
ниду; чүнки бу билмәй өткүзүп қойған гуна вә улар өзлириниң билмәй өткүзүп қойған
гунайи үчүн қурбанлиқ, йәни Пәрвәрдигарға атап отта сунулидиған қурбанлиқ вә гуна
қурбанлиғини бирликтә Пәрвәрдигар алдиға сунған.[26] Бу гуна пүткүл Исраил жамаити
билән уларниң арисида туруватқан мусапирларниң һәммисидин кәчүрүм қилиниду,
чүнки бу пүткүл хәлиқ билмәй туруп өткүзүп қойған гунадур.
[27] Әгәр бир киши билмәстин гуна қилип қойған болса, у бир яшлиқ бир чиши оғлақни
гуна қурбанлиғи сүпитидә сунсун. [28] Каһин шу йол билән билмәй гуна қилип қойған
адәм үчүн кафарәт кәлтүриду; униң үчүн кафарәт кәлтүрсә униң Пәрвәрдигар алдида
билмәй өткүзгән гунайи униңдин кәчүрүм қилиниду.[29] Билмәй бирәр сәһвәнлик өт-
күзүп қойған барлиқ кишиләргә, мәйли шу зиминда туғулған Исраиллар болсун яки
уларниң арисида туруватқан мусапирларға болсун, — силәрниң һәммиңларға охшаш
бир қанун-бәлгүлимә тәтбиқлиниду.

Билип туруп қилған гуналар тоғрилиқ

[30] Лекин жүригини қаптәк қилип иш көргән киши, мәйли у зиминда туғулған болсун
яки мусапир болсун, Пәрвәрдигарға һақарәт кәлтүргән болиду; у һаман өз хәлқидин
үзүп ташлиниду.[31] У Пәрвәрдигарниң сөзини мәнситмигән екән, Пәрвәрдигарниң әмри-
гә хилаплиқ қилған екән; шуниң үчүн у чоқум үзүп ташлиниду; гунайи өзиниң бешиға
чүшиду.

Шабат күнигә хилаплиқ қилғучиларға берилидиған жаза

[32] Исраиллар чөл-жәзиридики вақитлирида, бир кишиниң шабат күнидә отун тәргән-
лиги байқалди. [33] Отун териватқанлиғини байқап қалғанлар уни Муса, Һарун вә пүткүл
жамаәтниң алдиға елип кәлди.[34] Уни қандақ бир тәрәп қилиш керәклиги техи көрси-
тилмигәчкә, улар уни қамап қойди. [35] Пәрвәрдигар Мусаға: — У адәм өлтүрүлмисә бол-
майду; пүтүн жамаәт уни баргаһниң тешиға әпчиқип чалма-кесәк қилип өлтүрсун,
— деди.[36] Андин пүтүн жамаәт у адәмни баргаһ сиртиға әпчиқип, худди Пәрвәрдигар
Мусаға буйруғандәк, чалма-кесәк қилип өлтүрди.

Кийим-кечәкләргә чуча тутуш низами

[37] Пәрвәрдигар Мусаға сөз қилип мундақ деди: —
[38] Сән Исраилларға мундақ дегин, улар әвлатму-әвлат кийим-кечәклириниң чөрисигә
чучиларни тутсун һәм бүҗигидики чучилириниң һәр биригә көк шойна тикип қойсун;
[39] бу хил чучилар силәрниң уни тикип турушуңлар үчүн болиду; уни көргәндә Пәрвәр-
дигарниң барлиқ әмирлирини есиңларда тутуп, уларға әмәл қилишиңлар үчүн бу
силәргә бир әслätмә болиду; шуниңдәк силәрниң һазирқидәк өзәңларниң көңлүңлар
вә көзүңларниң кәйнигә кирип, қатирап бузуқлуқ қилип кәтмәслигиңлар, [40] Мениң

15:27 Лав. 4:27
15:32 **«бир кишиниң шабат күнидә отун тәргәнлиги байқалди»** — шүбһисизки, бу вақиә жуқуриқи 30-31-айәттики принсипқа мисал кәлтүрүлүш үчүн баян қилиниду.
15:34 Лав. 24:12
15:38 Қан. 22:12; Мат. 23:5
15:39 **«бузуқлуқ»** — Тәвраттики көп қисимларда көрситилгән бу «бузуқлуқ»ниң һәм жисманий жәһәти *(әйш-*

барлиқ әмирлиримни әстә тутушуңлар һәм униңға әмәл қилип, Худайиңларға атап пак-муқәддәс болушуңлар үчүн болсун.[41] Мән Худайиңлар болуш үчүн силәрни Мисир зиминидин елип чиққан Пәрвәрдигардурмән; Мән Пәрвәрдигар Худайиңлардурмән.

Кораһ, Датан вә Абирамниң асийлиқ қилиши

16 [1] Лавийниң әвриси, Коһатниң нәвриси, Изһарниң оғли Кораһ вә Рубәнниң әвлатлиридин Елиабниң оғуллири Датан билән Абирам вә Пәләтниң оғли Он
[2] Исраиллар ичидики җамаәт әмирлири болған, җамаәт ичидин сайлап чиқилған мөтивәрләрдин икки йүз әллик кишини башлап келип Мусаға қарши чиқти.[3] Улар жиғилип Мусаға қарши һәм Һарунға қарши чиқип: —
Силәр һәддиңлардин бәк аштиңлар, пүткүл җамаәтниң һәммиси пак-муқәддәс, Пәрвәрдигарму уларниң арисида, шундақ туруғлуқ силәр немә дәп өзәңләрни Пәрвәрдигарниң җамаитидин үстүн қоюсиләр? — деди.
[4-5] Муса уларниң гепини аңлап дүм жиқилип, Кораһ билән униң гуруһидикиләргә сөз қилип: —
Әтә әтигәндә Пәрвәрдигар кимләрниң Өзигә мәнсуп екәнлигини, кимләрниң пак-муқәддәс екәнлигини аян қилиду; шу кишини Өзигә йеқинлаштуриду; кимни таллиған болса, уни Өзигә йеқинлаштуриду.[6] Силәр мундақ қилиңлар: — Сән Кораһ вә сениң гуруһиңдикиләр һәммиси хушбуйданларни әпкелиңлар;[7] әтә Пәрвәрдигарниң алдида хушбуйданларға от йеқип, хушбуйни униң үстигә қоюңлар; Пәрвәрдигар кимни таллиса, шу муқәддәс-пак болған болсун! Әй силәр Лавийлар, һәддиңлардин бәк аштиңлар! — деди.
[8] Муса йәнә Кораһқа:
— И Лавийлар, гепимгә қулақ селиңлар. [9-10] Исраилниң Худаси Пәрвәрдигар силәрни Өзиниң чедириниң ишлирини қилсун дәп һәмдә җамаәтниң алдида уларниң хизмитидә болсун дәп Өзигә йеқинлаштуруш үчүн силәрни Исраил җамаитидин айрип чиққан — йәни Пәрвәрдигар сени вә сениң һәммә қериндашлириң болған Лавийниң әвлатлирини бирдәк Өзигә йеқинлаштурғанлиғи силәрчә кичик ишму? Силәр йәнә техи каһинлиқ вәзиписини тама қиливатамсиләр? [11] Шу вәҗидин сән вә сениң гуруһиңдикиләр һәммиси жиғилип Пәрвәрдигарға қарши чиқиветипсиләр-дә; Һарун немиди, силәр униң үстидин шунчилик ағринип ғотулдишип кәткидәк? — деди.
[12] Муса Елиабниң оғли Датан билән Абирамни чиқирип келишкә адәм әвәтивиди, улар:
— Бармаймиз![13] Сениң бизни сүт билән һәсәл ақидиған зиминдин башлап чиқип бу чөл-җәзиридә өлтәрмәкчи болғанлиғиңниң өзи кичик ишму? Сән техи өзәңни падиша һесаплап бизниң үстимиздин һөкүмранлиқ қилмақчиму? [14] Һалбуки, сән бизни сүт билән һәсәл ақидиған жутқа башлап кәлмидиң, етиз вә үзүмзарлиқларниму бизгә мирас қилип бәрмидиң. Сән бу хәқниң көзиниму оювалмақчиму? Биз бармаймиз! — деди.
[15] Буни аңлап Муса қаттиқ ғәзәплинип Пәрвәрдигарға: —
Уларниң соғат-һәдийәсигә етивар қилмиғайсән; мән уларниң һәтта бирәр ешигиниму тартивалмидим, бирәр адимигиму һеч зиян-зәхмәт йәткүзмидим, — деди.

ишрәт) һәм роһий җәһәти *(бутпәрәслик қилип Худаға вапасизлиқ қилиш)* бардур.

16:1 Чөл. 26:9; 27:3; Йәһ. 11

16:9-10 **«Пәрвәрдигар силәрни, *йәни Лавийларни...* Өзигә йеқинлаштуруш үчүн силәрни Исраил җамаитидин айрип чиққан...»** — оқурмәнләрниң есидә болуши керәкки, Худа әслидә Лавий қәбилиси ичидин Һарун вә униң әвлатлирини өзигә каһин болушқа таллиған еди, қалған Лавийларни муқәддәс чедирдики хизмәттә болуп каһинларға ярдәмчи рольда болушқа бекиткән еди.

16:13 **«бизни сүт билән һәсәл ақидиған зиминдин башлап чиқип...»** — мошу адәмләр Мисир зиминини махтимақчи болуп, шу йәрдики қуллуқ һаятини пүтүнләй унтуди.

16:15 1Сам. 12:3

Худаниң җазаси

[16] Муса Кораһқа: —
Әтә сән вә сениң гуруһиңдикиләр — сән, улар вә Һарун Пәрвәрдигарниң алдиға ке-
лиңлар.[17] Һәр бириңлар өзәңларниң хушбуйданлириңларни әкилип униң үстигә хуш-
буйни селиңлар; һәр бириңлар өзәңларниң хушбуйданлириңларни, йәни җәмий икки
йүз әллик хушбуйданни елип уни Пәрвәрдигарниң һозурида тутуп туруңлар; сәнму, Һа-
рунму һәр бириңлар өз хушбуйданлириңларни елип келиңлар, — деди.
[18] Шуниң билән һәр бир адәм өзиниң хушбуйданини елип, отни йеқип, хушбуй селип,
Муса вә Һарун билән бирликтә җамаәт чедириниң дәрвазиси алдида турушти.[19] Кораһ
Муса билән Һарунға һуҗум қилғили пүтүн җамаәтни жиғип җамаәт чедириниң дәрва-
зиси алдиға келивиди, Пәрвәрдигарниң җуласи пүткүл җамаәткә аян болди.[20] Пәрвәр-
дигар Муса билән Һарунға сөз қилип: —
[21] Силәр бу хәлиқниң арисидин нери туруңлар, мән көз жумуп ачқичә уларни жутуве-
тимән, — девиди,[22] Муса билән Һарун дүм жиқилип: —
И Тәңрим, барлиқ әт егилириниң роһлириниң Худаси, бир адәм гуна қилса, ғәзивиңни
пүтүн җамаәткә чачамсән? — деди.
[23] Пәрвәрдигар Мусаға сөз қилип: —[24] Сән җамаәткә: «Силәр Кораһ, Датан вә Абирамниң
турар җайлиридин айрилип улардин нери кетиңлар» — дәп буйруқ бәр, — деди.
[25] Шуниң билән Муса орнидин туруп Датан билән Абирам тәрәпкә қарап маңди; Исра-
ил ақсақаллириму униңға әгишип маңди.[26] Муса җамаәткә: — Силәрдин өтүнимән, бу
рәзил адәмләрниң чедирлиридин жирақ кетиңлар, уларниң барлиқ гуналири сәвәви-
дин улар билән биллә вәйран болмаслиғиңлар үчүн уларниң һеч нәрсисигә қол тәк-
күзмәңлар, — деди.
[27] Шуниң билән җамаәт Кораһ, Датан, Абирамниң чедирлириниң төрт әтрапидин нери
кәтти; Датан билән Абирам болса өз аяллирини, оғул-қизлирини вә бовақлирини елип
чиқип өз чедириниң ишиги алдида турди.
[28] Муса: — Буниңдин силәр шуни билисиләрки, бу ишларниң һәммиси мениң көңлүмдин
чиққан әмәс, бәлки Пәрвәрдигар мени уларни ада қилишқа әвәткән:[29] — әгәр бу адәмләр-
ниң өлүми адәттики адәмләрниң өлүмигә охшаш болидиған яки уларниң бешиға чү-
шидиған қисмәтләр адәттики адәмләр дучар болидиған қисмәтләргә охшаш болидиған
болса, Пәрвәрдигар мени әвәтмигән болатти.[30] Әгәр Пәрвәрдигар йеңи бир ишни қилип,
йәр ағзини ечип уларни вә уларниң пүтүн нәрсисини жутуп кетиши билән, улар тирик-
ла тәһтисараға чүшүп кәтсә, у чағда силәр бу адәмләрниң Пәрвәрдигарни мәнситмигән-
лигини билип қалисиләр, — деди.
[31] Мусаниң бу гепи ахирлишиши биләнла уларниң пути астидики йәр йерилди.[32] Йәр
ағзини ечип уларни барлиқ аилисидикиләр билән, шуниңдәк Кораһқа тәвә һәммә
адәмләрни қоймай тәәллуқатлири билән қошуп жутуп кәтти.[33] Шундақ қилип, улар вә
уларниң тәвәсидикиләрниң һәммиси тирикла тәһтисараға чүшүп кәтти, йәр уларниң
үстидә йепилди. Улар шу йол билән җамаәтниң арисидин йоқалди.[34] Уларниң әтрапида
турған Исраилларниң һәммиси уларниң налисини аңлап: «Йәр бизниму жутуп кетәр-
мекин!» дейишип қечишти.
[35] Андин Пәрвәрдигарниң алдидин бир от чиқип, хушбуй сунуватқан һелиқи икки йүз
әллик адәмниму жутуп кәтти.

16:22 Чөл. 27:16; Ибр. 12:9
16:32 Чөл. 26:10; 27:3; Қан. 11:6; Зәб. 105:17
16:35 Зәб. 105:18

Яднамә қилишқа қалдурулған хушбуйданлар

[36] Пәрвәрдигар Мусаға мундақ деди: —
[37] Сән каһин Һаруннин оғли Әлиазарға буйруғин, у хушбуйданларни от арисидин те-
ривелип, чоғлирини жирақларға чечивәтсун, чүнки у хушбуйданлар Худаға аталған-
дур;[38] Шуңа өзининң жениға өзи замин болған гунакарларниң хушбуйданлирини те-
ривалғин; улар қурбангаһни қаплаш үчүн соқуп непиз түникә қилинсун, чүнки бу
хушбуйданлар әслидә Пәрвәрдигарниң һозуриға сунулуп униңға аталип муқәддәс қи-
линған. Шундақ қилип улар кейин Исраилларға ибрәт болидиған ишарәт-бәлгү болиду.
[39] Шуниң билән каһин Әлиазар отта көйдүрүветилгәнләр сунған мис хушбуйданлар-
ни теривалди; улар қурбангаһни қаплитишқа непиз түникә қилип соқулди.[40] Шуниң
билән *қурбангаһниң бу қаплимиси* Һаруннин әвлатлириға ят адәмләрниң худди Кораһ
билән униң гуруһидикиләргә охшаш қисмәткә қалмаслиғи үчүн, Пәрвәрдигарниң һо-
зурида хушбуй көйдүрүшкә йеқинлашмаслиғиға Исраиллар үчүн бир әслатмә болди. Бу
Пәрвәрдигарниң Мусаниң вастиси билән Әлиазарға буйруғанлиридур.

Җамаәтниң Һаруннин ялвуруши сәвәвидин қутулуп қелиши

[41] Әтиси пүткүл Исраил җамаити Муса билән Һаруннин яман гепини қилип: —
Силәр Пәрвәрдигарниң хәлқини өлтүрдүңлар, — дәп ғотулдашти.[42] Вә шундақ болдики,
җамаәт Муса билән Һарунға һуҗум қилишқа жиғиливатқанда, җамаәт бурулуп җамаәт
чедириға каривиди, вә мана, булут чедирни қапливалди һәм Пәрвәрдигарниң җула-
си аян болди.[43] Шуниң билән Муса билән Һарун җамаәт чедириниң алдиға берип тур-
ди.[44] Пәрвәрдигар Мусаға сөз қилип: —
[45] Мән көзни жумуп ачқичә уларни йоқитип ташлишим үчүн иккиңлар бу җамаәттин
чиқип нери кетиңлар, — дәп буйрувиди, иккилән жиқилип йәрдә дүм ятти.[46] Муса Һа-
рунға: —
Сән хушбуйданни елип униңға қурбангаһтики оттин сал, униңға хушбуй қоюп, улар
үчүн кафарәт кәлтүрүшкә тезликтә җамаәтниң арисиға апар; чүнки қәһр-ғәзәп Пәрвәр-
дигарниң алдидин чиқти, ваба басқили турди, — деди.[47] Һарун Мусаниң дегинидәк қи-
лип, хушбуйданни елип җамаәтниң арисиға жүгүрүп кирди; вә мана, ваба кишиләрниң
арисида башланған еди; у хушбуйни хушбуйданға селип, хәлиқ үчүн кафарәт кәлтүр-
ди.[48] У өлүкләр билән тирикләр оттурисида турувиди, ваба тохтиди.[49] Кораһниң вақиәси
мунасивити билән өлгәнләрдин башқа, ваба сәвәвидин өлгәнләр он төрт миң йәттә йүз
киши болди.[50] Һарун җамаәт чедириниң дәрвазиси йенида турған Мусаниң йениға йе-
нип кәлди; ваба тохтиди.

Һаруннин һасисиниң чечәклиши

17 [1] Пәрвәрдигар Мусаға сөз қилип мундақ деди: —[2] «Сән Исраилларға сөз қилип,
улардин ата җәмәти бойичә, һәр қәбилиниң әмридин бирдин он икки һаса алғин;
сән уларниң һәр бириниң исмини өзининң һасисиға йезип қойғин.[3] Лавий қәбилисиниң
һасисиға Һаруннин исмини язғин, чүнки һәр бир ата җәмәт қәбилә башлиғи үчүн бир
һаса вәкил болиду.[4] Сән бу һасиларни җамаәт чедиридики һөкүм-гувалиқ *сандуғиниң*

16:49 **««Кораһ вә аилисидикиләр» тоғрилиқ — изаһат»** — Кораһ вә аилисидикиләр шундақ әшәддий ақивәткә учриғини билән, униң кейинки бәзи әвлатлири «Зәбур»ниң бәзи қисимлирини *(мәсилән, 41-48-күйләрни)* язған. Кораһдикиләрниң бәзилири 24-айәттә көрситилгән әмиргә итаәт қилған болса керәк.

алдиға, йәни Мән сениң билән көрүшидиған йәргә қойғин. [5] Вә шундақ болидуки,
Мән таллиған кишиниң болса, униң һасиси бих сүриду; шундақ қилип Исраилларниң
силәргә ғудурашқан гәплирини тохтитип Маңа аңланмайдиған қиливетимән».
[6] Шуниң билән Муса Исраилларға шундақ сөз қилди; уларниң һәммә әмирлири униңға
бирдин һасини, җәмий болуп он икки һасини бәрди; һәр бир ата җәмәткә бир һаса вәкил
болди, Һарунниң һасисиму шуларниң ичидә еди. [7] Муса һасиларни һөкүм-гувалиқ чеди-
риға әкирип Пәрвәрдигарниң һозуриға қойди.
[8] Вә шундақ болдики, Муса әтиси һөкүм-гувалиқ чедириға киривиди, мана, Лавий
җәмәтигә вәкил болған Һарунниң һасиси бих сүрүп, ғунчилап, чечәкләп, бадам чүшкән
еди. [9] Муса һасиларниң һәммисини Пәрвәрдигарниң алдидин елип чиқип, Исраил
хәлқигә көрсәтти; улар көргәндин кейин һәр ким өз һасилирини елип кетишти.
[10] Пәрвәрдигар Мусаға: — Шу асийлиқ қилғучи балиларға бир агаһ бәлгүси болсун дәп
Һарунниң һасисини һөкүм-гуваниң алдиға әкирип қойғин. Шундақ қилсаң сән уларниң
ғудурашқан гәплирини тохтитип, Маңа аңланмайдиған қилисән; уларму шуниң билән
өлүп кәтмәйду, — деди.
[11] Муса шундақ қилди; Пәрвәрдигар өзигә қандақ буйруған болса у шундақ қилди.
[12] Исраиллар Мусаға сөз қилип: —
Биз нәпәстин қалай дәватимиз, биз түгәштуқ, биз һәммимиз түгәштуқ! [13] Пәрвәрдигар-
ниң ибадәт чедириға йеқинлашқанлар өлмәй қалмайду, шундақ екән, биз һәммимиз
мутләқ нәпәстин қелишимиз керәкму? — дейишти.

Каһин вә Лавийларниң вәзиписи

18 [1] Пәрвәрдигар Һарунға мундақ деди: —
Сән, оғуллириң вә ата җәмәтиңдикиләр сениң билән бирликтә муқәддәс җайға
мунасивәтлик болған гунани, шуниңдәк сән вә оғуллириң бирликтә каһинлиқ вәзипи-
сигә мунасивәтлик болған гунани үстүңларға алисиләр. [2] Сән қериндашлириң болған
Лавий қәбилисидикиләрни, йәни ата-бовилириңниң қәбилисидикиләрни өзәң билән
бирләштүр һәм уларни хизмитиңни қилиши үчүн башлап елип кәл; бирақ сән билән
оғуллириң сениң билән бирликтә һөкүм-гувалиқ чедири алдида хизмәтләрни қилсун.
[3] Улар сениң буйруқлириңға тәйяр туруп, шундақла чедирдики барлиқ хизмәт-вәзипи-
сини өтәйду; пәқәт муқәддәс җайдики қача-қуча әсвапларға вә қурбангаһқа йеқинлаш-
мисун; ундақ қилса, уларму, силәрму өлүп кетисиләр. [4] Улар сениң билән бирлишип,
җамаәт чедиридики вәзипини өтәп, қилидиған һәр бир ишини қилсун; пәқәтла һеч ят
кишиләр силәргә йеқинлашмисун. [5] Қәһр-ғәзәп йәнә Исраилларниң бешиға чүшмисун

17:4 «һөкүм-гувалиқ» — мошу йәрдә «һөкүм-гувалиқ» Худаниң Исраилға болған түп әмирлирини, шундақла униң Исраил билән болған әһдисини көрситиду; Худаниң муқәддәс маһийити вә характери шу әмирләрдә аян қилинғачқа, «һөкүм-гува» дәпму атилиду.
–Оқурмәнләргә аянки, шу әмирләр әһдә сандуғи ичидә сақлақлиқ таш тахтайлар үстидә пүтүклүк еди. Шуңа бәзидә сандуқ «һөкүм-гувалиқ сандуғи», ибадәт чедири «һөкүм-гувалиқ чедири» дәп атилиду.
17:4 Мис. 25:22
17:10 «һөкүм-гува» — 17:4тики изаһатта көрситилгәндәк, мошу йәрдә «һөкүм-гува» Худаниң Исраилға болған түп әмирлирини көрситиду, шундақла уларни сақлайдиған әһдә сандуғини көрситиду.
17:10 Ибр. 9:4
18:1 «муқәддәс җайға мунасивәтлик болған гуна» — демәк, муқәддәс җай билән мунасивәтлик мәлум гуна өткүзүлсә, шу гунаниң мәсъулийитини биринчи үстигә алғучи каһинлар һәм Лавийлар болиду; гуна каһинлиқ билән мунасивәтлик иш болса мәсъулийәтни биринчи үстигә алғучи каһинлар болуши керәк. Мошу агаһ, шүбһисизки, 17-баптики вақиә билән мунасивәтлик агаһтур.
18:2 «бирләштүр» — бу сөз мошу йәрдә вә 4-айәттә ибраний тилида «Лавий» дегән сөз билән ипадилиниду (*«Яр.» 29:34ни көрүң*).

үчүн, силәр муқәддәс жайдики вәзипә билән қурбангаһдики вәзипини өтәшкә мәсъул
болуңлар.[6] Мана, Мән Өзәм силәрниң қериндашлириңлар болған Лавийларни Исраил-
лар ичидин таллап чиқтим; улар жамаәт чедириниң ишлирини қилишқа Пәрвәрдигарға
тәғдим қилинған болуп, силәргә соға сүпитидә ата қилинған.[7] Лекин сән вә оғуллириң
сениң билән бирликтә каһинлиқ вәзипәңләрдә туруп, қурбангаһтики барлиқ ишларни
һәм пәрдә ичидики ишларни беҗириңлар; силәрниң вәзипәңләр шундақ болсун. Каһин-
лиқ вәзиписини, хизмитимдә болушуңлар үчүн силәргә соға қилип бәрдим; ят адәмләр
йеқинлашса, өлтүрүветилсун.

Каһинларниң елишқа тегишлик үлүши

[8] Пәрвәрдигар Һарунға мундақ деди: —
Мән Маңа сунулған көтәрмә һәдийәләрни, йәни Исраиллар Маңа муқәддәс дәп атиған
барлиқ нәрсиләрни үлүшүңлар болсун дәп, мана мәңгүлүк бәлгүлимә билән саңа вә
сениң әвлатлириңға тәғдим қилдим.[9] Исраиллар отта сунидиған, «әң муқәддәс» нәр-
силәрдин силәргә мунулар қалдуруп берилиду: — уларниң Маңа атап сунған барлиқ
нәрсилири, йәни барлиқ ашлиқ һәдийәләрдин, барлиқ гуна қурбанлиқлиридин, барлиқ
итаәтсизлик қурбанлиқлиридин «әң муқәддәс» һесапланғанлири, саңа вә әвлатлириңға
ата қилиниду.[10] Сән шу *үлүшүңни* «әң муқәддәс» сүпитидә йегин, силәрдин болған һәр
бир әр киши уни йесун; у саңа «әң муқәддәс» дәп билинсун.
[11] Мунуларму сениң болиду: — Исраилларниң соғатлири ичидин көтәрмә һәдийәләр,
барлиқ пулаңлатма һәдийәләр сениң; Мән уларни саңа, шундақла оғуллириң билән
қизлириңға мәңгүлүк бәлгүлимә билән тәғдим қилдим; сениң өйүңдики һәр бир пак
адәм униңдин йесә болиду.[12] Зәйтун мейидин әң есилини, йеңи шараптин әң есилини,
шундақла ашлиқтин әң есилини, йәни Исраиллар Пәрвәрдигарға атап сунған дәсләп-
ки пишқан мәһсулатларниң һәммисини Мән саңа тәғдим қилип бәрдим.[13] Улар йәрдин
елип Пәрвәрдигарға атап әкәлгән дәсләпки пишқан нәрсиләрниң һәммиси сениң бол-
сун; өйүңдики һәр бир пак адәм униңдин йесә болиду.
[14] Исраилда Худаға мутләқ атилидиған һәр бир нәрсә сениң болиду.
[15] Улар Пәрвәрдигарға атап кәлтүридиған барлиқ җаниварларниң тунҗилири, мәйли
инсан яки улақ-чарпай болсун сениң болиду; һалбуки, инсанларниң тунҗилирини бол-
са уларни төләм төләп яндурувалсун вә напак һайванларниң тунҗилирини төләм төләп
яндурувалсун.[16] Төләм төләш керәк болғанлар үчүн йеши бир айлиқтин ашқанда төләм
пули төләнсун; уларға сән тохтатқан баһа бойичә, йәни муқәддәс жайдики шәкәлниң
өлчәм бирлиги бойичә (бир шәкәл жигирмә гәраһдур) баһа қоюп, бәш күмүч шәкәл
ал.[17] Пәқәт тунҗа кала, тунҗа қой яки тунҗа оғлаққа төләм алсаң болмайду; уларниң
һәммиси муқәддәстур. Сән уларниң қенини қурбангаһқа чечип, мейини Пәрвәрдигарға
атап отта сунулидиған, Униңға хушбуй кәлтүридиған қурбанлиқ сүпитидә көйдүр-
гин.[18] Уларниң гөши сениң болиду; худди «көтәрмә һәдийә» қилинған төш вә оң арқа
путиға охшаш, саңа тәвә болиду.[19] Исраиллар Пәрвәрдигарға атап сунған муқәддәс нәр-

---

18:6 Чөл. 3:45
18:10 **«сән шу үлүшүңни «әң муқәддәс» сүпитидә йегин»** — «әң муқәддәс» һесапланған нәрсиләр «муқәддәс йәрдә», йәни муқәддәс жайдики һойлида йейилиши керәк еди. Мәсилән, «Лав.» 6:16ни көрүң.
18:11 Лав. 10:14
18:14 Лав. 27:28
18:15 **«барлиқ җаниварларниң тунҗилири»** — ибраний тилида «барлиқ әт егиси *(болған җанивар)*ниң балиятқусини ачидиғанлар». **«төләм төләп яндурувалсун»** — демәк, хәлиқ уларниң орнида каһинларға пул бериши керәк.
18:15 Мис. 13:2; 22:29; Лав. 27:26; Чөл. 3:13
18:16 Мис. 30:13; Лав. 27:25; Чөл. 3:47; Әз. 45:12

силәр ичидики көтәрмә һәдийә-қурбанлиқниң һәммисини Мән саңа вә сениң билән биллә туруватқан оғул-қизлириңға мәңгүлүк бәлгүлимә билән тәғдим қилдим. Бу Пәрвәрдигар алдида саңа вә сениң билән биллә туруватқан әвлатлириң үчүн мәңгүлүк тузлуқ әһдә болиду.

Лавийларниң вәзипилири һәм үлүшлири

[20] Пәрвәрдигар Һарунға мундақ деди: —
Исраил зиминида сениң һеч қандақ мирасиң болмайду, уларниң арисидиму һеч қандақ несивәң болмайду; Исраиллар арисида мана Мән Өзәм сениң несивәң, сениң мирасиң-
дурмән. [21] Лавийларға болса, уларниң өтәйдиған хизмәтлири, йәни җамаәт чедириди-
ки хизмити үчүн, мана Мән Исраилда тәғдим қилинған барлиқ «ондин бир үлүш»ниң
һәммисини уларға мирас қилип бәргәнмән. [22] Буниңдин кейин, гунакар болуп өлүп
кәтмәслиги үчүн, Исраиллар җамаәт чедириға йеқинлашмисун. [23] Җамаәт чедиридики
хизмәтни болса, уни өтигүчиләр пәқәт Лавийларла болиду вә шу ишта болған гунайи-
ни өзлири үстигә алиду, бу силәр үчүн әвлатму-әвлат мәңгүлүк бир бәлгүлимә болиду;
уларниң Исраилларниң ичидә һеч қандақ мираси болмайду. [24] Чүнки Исраилларниң
Пәрвәрдигарға атап көтәрмә һәдийә сүпитидә сунған «ондин бир үлүш»ни Лавийларға мирас қилип тәғдим қилидиған болдум; шуңа Мән улар тоғрилиқ: Исраиллар ичидә һеч қандақ мираси болса болмайду, — дедим.
[25] Пәрвәрдигар Мусаға мундақ деди: —
[26] Сән Лавийларға ейтқин: «Силәр Исраилларниң қолидин Мән силәргә мирас болсун дәп тәғдим қилған «ондин бир үлүш»ни алған екәнсиләр, силәр шу ондин бир үлүшниң йәнә ондин бир үлүшини айрип, уни Пәрвәрдигарға атап көтәрмә һәдийә сүпити-
дә сунуңлар. [27] Бу йол билән силәрниң шу «көтәрмә һәдийә»ңлар силәргә «хамандики ашлиғиңлар»дин һәм «шарап көлчигидики толуп ташқан шарабиңлар»дин аталғанлар
һесаплиниду. [28] Бундақ болғанда, силәр Исраилларниң қолидин алған ондин бир үлүшниң һәммисидин Пәрвәрдигарға атап көтәрмә һәдийә сунисиләр; силәр Пәрвәрдигарға
атиған шу «көтәрмә һәдийә»ни каһин Һарунға бериңлар. [29] Силәргә тәғдим қилинған барлиқ нәрсиләрдин әң есилини елип шуларни муқәддәс һесаплап «Пәрвәрдигарға аталған толуқ көтәрмә һәдийә» сүпитидә сунуңлар».
[30] Шуңа сән Лавийларға ейтқинки, «Силәр шулардин әң есилини көтирип сунсаңлар, бу силәр Лавийларниң хамандики ашлиғиңлар вә шарап көлчигидики шарабиңларға
охшаш һесаплиниду. [31] Шундақ қилғандин кейин силәр вә өйдикилириңлар шу «ондин бир үлүш»ләрни халиған йәрдә йесәңлар болиду, чүнки бу силәрниң җамаәт чедириди-
ки хизмитиңларниң инъами болиду; [32] Силәр *шу үлүшләрдин* әң есилини көтирип сунсаңлар, мошу ишиңлар сәвәвидин гунакар болмайсиләр. Ундақ қилсаңлар силәр Исраиллар атиған муқәддәс нәрсиләрни булғимайсиләр, шуниң билән өлмәйсиләр».

18:20 Қан. 10:9; 18:2; Әз. 44:28
18:23 **«шу ишта болған гунайини өзлири үстигә алиду»** — демәк, мабада Лавийлар муқәддәс чедирни булғап, гуна садир қилса, шундақла уларниң бихәстәлигидин хәлиқ муқәддәс чедирни булғап һәр қандақ гуна садир қилған болса, баш мәсъулийәтни Лавийлар өз үстигә елиши керәк.
18:27 **«...силәрниң шу «көтәрмә һәдийә»ңлар... дин аталғанлар һесаплиниду»** — Лавийларниң һеч қандақ хамини яки шарап көлчәклири йоқ еди, әлвәттә. Шуңа улар өзлири хәлиқтин қобул қилған «ондин бир үлүш»ләрдин ондин бирини елип, Пәрвәрдигарға «көтәрмә һәдийә»ләрни атиши керәк. Шу йол билән уларниң сунғини худди деханларниң Пәрвәрдигарға өз һосулидин сунғиниға охшаш болиду.
18:31 **«силәр вә өйдикилириңлар»** — мошу йәрдә Лавийларни көрситиду.
18:32 **«силәр Исраиллар атиған муқәддәс нәрсиләрни булғимайсиләр, шуниң билән өлмәйсиләр»** — башқа бир хил тәрҗимиси: «силәр Исраиллар атиған муқәддәс нәрсиләрни һеч булғимаңлар; болмиса, өлисиләр».

Қизил сийирниң күли

19 [1] Пәрвәрдигар Муса билән Һарунға сөз қилип мундақ деди: —
[2] Мән Пәрвәрдигар әмир қилған қанун-бәлгүлимә шуки: — Сән Исраиллларға буйруғин, улар бежирим, нуқсансиз, боюнтуруқ селинмиған қизил яш сийирдин бирни сениң йениңға әкәлсун.[3] Сән сийирни каһин Әлиазарға тапшур, у уни чедиргаһниң сиртиға әпчиқсун, андин бириси сийирни униң алдида боғузлисун.
[4] Каһин Әлиазар бармиғини қанға миләп, жамаәт чедириниң алдиға қаритип йәттә мәртәм чачсун. [5] Андин бириси Әлиазарниң көз алдида пүткүл сийирни көйдүрсун, йәни униң териси, гөши, қени вә тезәклирини көйдүрсун. [6] Каһин кедир яғичи, зофа өсүмлүги вә қизил рәхтни сийир көйдүрүлидиған отқа ташлисун. [7] Андин каһин өз кийимини жуйсун вә бәдинини суда жуйсун, андин кейин баргаһқа киришкә болиду; лекин каһин кәч киргичә напак саналсун.[8] Сийирни көйдүргән кишиму кийимлирини су билән жуюп, өз бәдинини суда жуйсун, андин у кәч киргичә напак саналсун.[9] Пак бир адәм сийирниң күлини жиғип баргаһниң сиртидики пак бир йәргә қойсун; у Исраил жамаити үчүн «напаклиқни чиқарғучи су»ни ясашқа шу йәрдә сақлансун, у бир «гунани паклиғучи»дур.[10] Сийирниң күлини жиғиштурған адәм өзиниң кийимлирини жуйсун вә кәч киргичә напак саналсун. Бу Исраилларға вә уларниң арисида туруватқан мусапирларға мәңгүлүк қанун-бәлгүлимә болиду.

Хәлиқни напаклиқтин паклаш низами

[11] — Өлүккә, йәни һәр қандақ өлгән кишиниң жәситигә тегип кәткән һәр бир киши йәттә күн напак санилиду. [12] У адәм үчинчи күни *әшу су* билән өзини паклисун, һәмдә йәттинчи күниму паклисун, андин у пак санилиду; әгәр у үчинчи күни һәмдә йәттинчи күни өзини паклимиса, пак саналмайду. [13] Һәр қандақ адәм өлүккә, йәни һәр қандақ өлгән кишиниң жәситигә тегип кәтсә, һәмдә өзини паклимиса, Пәрвәрдигарниң чедирини булғиған болиду; шу киши Исраил арисидин үзүп ташлиниду; чүнки «напаклиқни чиқарғучи су» униңға сепилмигәчкә, у напак санилиду; униң напаклиғи техичә үстидә туриду.
[14] Әгәр бирәр киши бир чедир ичидә өлүп қалған болса, у тоғрилиқ қанун-бәлгүлимә мундақ болиду: — шу чедирға киргән һәр бириси вә чедирда туруп қалғанларниң һәр бири йәттә күн напак санилиду.[15] Һәр бир очуқ турған, ағзи йепилмиған қача-қучиларниң һәммиси напак санилиду.[16] Шуниңдәк далада қилич-шәмшәр билән өлтүрүлгәнләргә, яки өзи өлүп қалғанниң өлүгигә, яки адәмниң устихининиға яки қәбиргә тәккән һәр бир киши йәттә күнгичә напак санилиду.[17] Кишиләр бу напак киши үчүн «пакландурғучи қурбанлиқ»ниң күлидин азрақ елип комзәккә селип, уларниң үстигә еқин су қуйсун.[18] Андин пак бир киши зофа өсүмлүгини елип шу суға тәккүзүп уни чедирға вә ичидики барлиқ қача-қучиларға һәм шу йәрдә турған барлиқ кишиләрниң үстигә сепип қойсун, вә йәнә уни устиханға, өлтүрүлгүчигә яки қәбиргә тәккән кишиниң үстигә сепип қойсун. [19] Үчинчи күни вә йәттинчи күни һелиқи пак адәм *пак болмиған адәмләрниң* үстигә шу суни сепип қойсун; шундақ қилғанда, йәттинчи күнигә кәлгәндә у киши па-

---

19:3 Ибр. 13:11, 12
19:4 Ибр. 9:13
19:5 Мис. 29:14; Лав. 4:11, 12
19:6 **«қизил рәхтни»** — яки «қизил жипни».
19:11 Чөл. 31:19; Һаг. 2:13
19:12 **«Изаһат»** — толуқ айәтниң башқа бир хил тәржимиси: «У адәм үчинчи күни әнә шундақ *(напаклиқни чиқарғучи)* су билән өзини паклисун, йәттинчи күни у пак санилиду; әгәр у үчинчи күни өзини паклимиса, йәттинчи күни пак саналмайду».
19:18 Зәб. 50:9

кланған болиду; андин у киши кийимлирини жуюп, бәдинини суда жуйсун, кәч киргән-
дә у пак санилиду.
[20] Лекин напак болуп қелип, өзини паклимиған киши Пәрвәрдигарниң муқәддәс жай-
ини булғиғини үчүн, жамаәт арисидин үзүп ташлиниду; «напаклиқни чиқарғучи су»
униң үстигә сепилмигән, шуңа у напак санилиду.[21] Бу Исраилларға мәңгүлүк бәлгүлимә
болиду, «напаклиқни чиқарғучи су»ни сәпкән киши болса өзиниң кийимлирини жуй-
сун вә «напаклиқни чиқарғучи су»ға тәккән киши кәч киргичә напак саналсун.[22] Напак
киши тәккән һәр қандақ нәрсиму напак санилиду; бу нәрсиләргә тәккән кишиләрму кәч
киргичә напак саналсун.

Мәрйәмниң вапат болуши

20 [1] Биринчи айниң ичидә Исраиллар, йәни пүткүл Исраил жамаити Зин чөлигә
йетип келип, Қадәштә туруп қалди; Мәрйәм шу йәрдә вапат болди вә шу йәргә
дәпнә қилинди.

Мәрибаһ сүйи — хәлиқниң йәнә қақшиши

[2] Жамаәткә ичидиғанға су йоқ еди, улар жиғилип Муса билән Һарунға һуҗум қилғи-
ли турди.[3] Хәлиқ Муса билән тәгишип: — Қериндашлиримиз Пәрвәрдигарниң алдида
өлгән чағда бизму биллә өлсәк боптикән! [4] Силәр немә үчүн биз вә чарпайлиримизни
бу йәрдә өлүп кәтсун дәп, Пәрвәрдигарниң жамаитини бу чөл-җәзиригә башлап кәл-
диңлар?[5] Силәр немә үчүн бизни Мисирдин елип чиқип бундақ дәһшәтлик йәргә әкәл-
диңлар? Бу йәрдә йә териқчилиқ қилғили йәр болмиса, йә әнҗир, үзүм, анар болмиса,
ичидиғанға суму болмиса, — дейишти.
[6] Шуниң билән Муса билән Һарун жамаәттин айрилип жамаәт чедириниң дәрвазиси ал-
диға келип дүм жиқиливиди, Пәрвәрдигарниң жуласи у иккисигә аян болди.[7] Пәрвәрди-
гар Мусаға сөз қилип мундақ деди: —
[8] Һасини қолуңға ал, андин сән акаң Һарун билән бирликтә жамаәтни жиғип, уларниң
көз алдидила қорам ташқа буйруқ қил; шундақ қилсаң қорам таш өз сүйини чиқириду;
шу йол билән сән уларға су чиқирип, жамаәт вә чарпайлири ичидиғанға су берисән.
[9] Шуниң билән Муса Пәрвәрдигарниң әмри бойичә Пәрвәрдигарниң һозуридин һасини
алди.[10] Муса билән Һарун иккиси жамаәтни қорам ташниң алдиға жиғди вә Муса уларға:
— Гепимгә қулақ селиңлар, и асийлар! Биз силәргә бу қорам таштин су чиқирип берәй-
лиму?! — деди.[11] Андин Муса һасиси билән қорам ташни икки қетим урувиди, наһайити
көп су еқип чиқти, судин жамаәтму, чарпайларму ичишти.[12] Пәрвәрдигар Муса билән
Һарунға: —
Силәр Маңа ишәнмәй, Исраиллар алдида Мени муқәддәс дәп һөрмәтлимигиниңлар
үчүн, иккиңларниң бу жамаәтни Мән уларға тәғдим қилип бәргән зиминға башлап
киришиңларға йол қоймаймән, — деди.[13] Су чиқирилған жай «Мәрибаһ сулири» дәп

20:3 Чөл. 16:32, 49
20:8 **«һасини қолуңға ал»** — Мусаниң шу һасиси көп қетим Худаниң йолида ишлитилип келингән. Биринчи қетимқиси «Мис.» 4:2дә тепилиду.
20:8 Нәһ. 9:15; Зәб. 77:15, 16; 104:41; 113:8
20:10 Қан. 32:51; Зәб. 105:32,33
20:11 Зәб. 77:15-16; 104:41; Йәш. 43:20; 48:21; 1Кор. 10:4
20:12 **«Силәр Маңа ишәнмәй, Исраиллар алдида Мени муқәддәс дәп һөрмәтлимигиниңлар үчүн»** — Муса билән Һарунниң «Исраиллар алдида Худани муқәддәс дәп һөрмәтлимәслик» гунайи тоғрилиқ «қошумчә сөз»имиздә азрақ тохтилимиз. «Қорам таш» тоғрилиқ «1Кор.» 10:4ни вә изаһатини көрүң.
20:12 Чөл. 27:14; Қан. 1:37

аталған; Исраиллар шу йәрдә Пәрвәрдигар билән такаллашқанлиғи үчүн, У уларниң от-
турисида Өзиниң муқәддәс екәнлигини көрсәтти.

Едомларниң Исраилларниң чегаридин өтүшигә йол қоймаслиғи

14 Муса Қадәштин Едом падишаси билән көрүшүшкә әлчи әвәтип униңға: «Қериндашли-
ри Исраил мундақ дәйду: — Биз тартиватқан җәбр-җапаларниң қандақлиғи өзлиригә
мәлум, 15 бизниң ата-бовилиримиз Мисирға чүшкән болуп, биз Мисирда узақ заман ту-
руп кәттуқ; мисирлиқлар бизгиму, бизниң ата-бовилиримизғиму яман муамилә қил-
ди;16 биз Пәрвәрдигарға йелиниведуқ, У бизниң заримизға қулақ селип, Пәриштә әвәтип
бизни Мисирдин елип чиқти. Һазир мана, биз өзлириниң чегарисиға җайлашқан Қадәш
дегән бир шәһәрдә туруватимиз. 17 Әнди бизниң зиминлиридин өтүшимизгә рухсәт
қилған болсила, биз етиз-ериқ вә үзүмзарлиқлардин өтмәймиз, қудуқлириңладин суму
ичмәймиз; «Хан йоли» билән меңип чегарилиридин өтүп кәткичә оң-солға бурулмай-
миз» — деди.
18 Лекин Едомлар униңға: «Силәрниң бизниң зиминимиздин өтүшүңларға болмайду,
өтимән десәңлар қилич көтирип силәргә җәңгә чиқимиз» — деди.
19 Исраиллар униңға: «Биз «көтирилгән йол» билән маңимиз, өзимиз вә маллиримиз
сүйүңларни ичсәк, нәрхи бойичә һәққини беримиз; биз пәқәт пиядә өтүп кетимиз,
башқа һеч тәливимиз йоқ» девиди, 20 Едом падишаси: «Яқ. Өтмәйсиләр!» деди. Едом
падишаси наһайити көп адимини башлап чиқип Исраилларға зор һәйвә көрсәтти. 21 Шун-
дақ қилип Едомлар Исраилларниң уларниң тәвәлигидин өтүшигә әнә шу йосунда йол
қоймиди; шуниң билән Исраиллар Едомларниң алдидин бурулуп кәтти.

Һаронниң вапат болғанлиғи

22 Улар Қадәштин йолға чиқти; пүткүл Исраил хәлқи Һор теғиға кәлди. 23 Пәрвәрдигар
Едомниң чегарисидики Һор теғида Муса билән Һарунға сөз қилип мундақ деди: —
24 Һарун өз хәлиқлиригә қошулуп кетиду; иккиңлар Мәрибаһ сулири дегән җайда Мениң
әмримгә хилаплиқ қилғиниңлар үчүн, униң Мән Исраилларға тәғдим қилип бәргән зи-
минға киришигә болмайду. 25 Сән Һарун билән оғли Әлиазарни елип Һор теғиға чиққи
н; 26 Һарунниң кийимлирини салдуруп, оғли Әлиазарға кийдүрүп қой; Һарун шу йәрдә
өлүп, өз хәлиқлиригә қошулиду.
27 Муса Пәрвәрдигарниң дегинидәк қилди, үчәйлән пүткүл җамаәтниң көз алдида Һор
теғиға чиқти.28 Муса Һарунниң кийимлирини салдуруп униң оғли Әлиазарға кийдүрүп

20:13 **«Мәрибаһ»** — «такаллишиш» дегән мәнада. **«*Пәрвәрдигар* уларниң оттурисида өзиниң муқәддәс екәнлигини көрсәтти»** — Худа Муса вә Һарунниң Өзини һөрмәтлимигини үчүн, уларни җазалап, Мусаниң хәлиқ алдида қилған беһөрмәтлик сөзлириниң Өзигә вәкиллик қилмайдиғанлиғини ипадиләп, хәлиқ алдида Өзиниң пак-муқәддәслигини көрсәтти.

20:14 Қан. 23:6; Об. 10; Об. 12

20:16 **«Пәриштә»** — бәзиләр «Әлчи» дәп тәрҗимә қилиду. Лекин «Мис.» 23:20, 23, 34:32дин қариғанда, мәнаси дәрвәқә «Пәриштә»дур.

20:16 Мис. 2:23; 14:19

20:18 **«... бизниң зиминимиздин ... силәргә җәңгә чиқимиз»** — ибраний тилида «... мениң зиминимдин... силәргә җәңгә чиқимән» дейилиду.

20:19 **«биз»** — ибраний тилида «мән».

20:20 **«Едом падишаси»** — ибраний тилида «Едом».

20:21 Һак. 11:18

20:22 Чөл. 33:37

20:24 **«өз хәлиқлиригә қошулуш»** — мошу ибарә тоғрилиқ «Яр.» 25:8 вә изаһатини көрүң. Шүбһисизки, бу ибарә адәм өлгәндин кейин, роһиниң йәнила һаят болидиғанлиғини көрситиду.

20:25 Чөл. 33:38; Қан. 32:50

қойди; Һарун тағниң чоққисида өлди. Андин Муса билән Әлиазар тағдин чүшүп кәлди.
[29] Пүткүл җамаәт Һарунниң өлгәнлигини билди; шуниң билән пүтүн Исраил җәмәти Һарун үчүн оттуз күн матәм тутти.

Қананийларниң мәғлуп қилиниши

21 [1] Җәнупта турушлуқ Арад мәмликитиниң Қананийлардин болған падишаси Исраилларниң Атарим йоли билән келиватқанлиғини аңлап, чиқип улар билән соқушуп, нәччәйләнни тутқун қилип кәтти. [2] Андин Исраиллар Пәрвәрдигарға қәсәм ичип: «Әгәр бу хәлиқни бизниң қолимизға пүтүнләй тапшуридиған болсаң, уларниң шәһәрлирини вәйран қилип ташлаймиз» — деди. [3] Пәрвәрдигар Исраилларниң пәрядини аңлап, Қанаанлийларни уларниң қолиға тапшурди, шуниң билән улар Қананийларни уларниң шәһәрлири билән қошуп вәйран қилди; шу сәвәптин улар шу йәрни «Хормаһ» дәп атиди.

Зәһәрлик иланлар билән мис илан

[4] Улар Һор теғидин йолға чиқип, Едом зиминини айлинип өтүш үчүн, Қизил деңиз бойидики йолни бойлап маңди; хәлиқ мошу йол сәвәвидин көңлидә толиму тақәтсиз болуп, [5] Худаға вә Мусаға қарши чиқип: — Силәр немә үчүн бизни чөл-җәзиридә өлсун дәп Мисир зиминидин башлап чиққансиләр? Бу йәрдә йә ашлиқ, йә су йоқ, көңлимиз бу әрзимәс нанлардин бизар болди, дейишти. [6] Шу сәвәптин Пәрвәрдигар уларниң арисиға зәһәрлик иланларни әвәтти; иланлар уларни чақти, шу сәвәптин Исраиллардин нурғун адәм өлүп кәтти. [7] Хәлиқ Мусаниң алдиға келип униңға: — Биз ағзимизни бузуп, Пәрвәрдигарға һәм саңа һуҗум қилип, яман гәп қилип гуна қилдуқ; Пәрвәрдигарға тилавәт қилсаң, у бу иланларни аримиздин елип кәткәй, — девиди, Муса хәлиқ үчүн дуа қилди.
[8] Пәрвәрдигар Мусаға: —
Сән бир зәһәрлик иланниң шәклини ясап хадиға есип қойғин; илан чеқивалған һәр бири униңға қарисила қайта һаятқа еришиду, — деди. [9] Муса мистин бир илан яситип хадиға есип қойди; вә шундақ болдики, илан биркимни чеқивалған болса, у бу мис иланға қарисила, улар һаят қалди.

Оботтин Писгаһғичә меңиш

[10] Исраиллар йәнә йолға чиқип Оботқа келип чедир тикти. [11] Йәнә Оботтин йолға чиқип, Моаб зимининиң удулида күн чиқиш тәрәптики Ийә-Ибаримға келип чедир тикти. [12] Улар йәнә у йәрдин йолға чиқип Зәрәд җилғисида чедир тикти. [13] Йәнә у йәрдин меңип Аморийларниң зимининиң четидин чиқип чөл-баявандин өтүп, еқип турған Арнон дәриясиниң у қетида чедир тикти (чүнки Арнон дәрияси Моабийларниң чегариси

20:28 Қан. 10:6; 32:50
21:1 **«Җәнупта»** — ибраний тилида «Нәгәвдә». Нәгәв болса Пәләстин зимининиң җәнуп тәрипидики чоң чөллүк йәрдур.
21:3 **«Хормаһ»** — дегәнниң мәнаси «вәйранә».
21:5 **«әрзимәс нанлар»** — бу сөз Худа уларниң үстигә һәр күни чүширидиған «манна»ни көрситиду. «Мис.» 16:13-36ни көрүң.
21:6 **«зәһәрлик иланлар»** —— Ибраний тилида «от иланлар».
21:6 1Кор. 10:9
21:8 Юһ. 3:14
21:9 **«мистин бир илан... яситип хадиға есип қойғин»** — бу вақиә тоғрилиқ йәнә «Юһ.» 3:14-15ни көрүң.
21:9 2Пад. 18:4; Юһ. 3:14
21:10 Чөл. 33:43

болуп, Моабийлар билән Аморийларниң оттурисида еди.[14-15] Шуңа «Пәрвәрдигарниң җәңнамиси» дегән китапта: —
«Суфаһдики Ваһәб вә дәрия-вадилири,
Арнон дәрияси вә җилғилириниң янбағирлири,
Арниң туралғусиғичә йетип,
Моабниң чегарисиға чүшиду» дәп пүтүлгән еди).
[16] *Исраиллар* йәнә у йәрдин меңип Бәәргә кәлди; «*Бәәр*» қудуқ дегән мәнада болуп, илгири Пәрвәрдигар Мусаға: «Сән хәлиқни жиғ, Мән уларға ичидиған су берәй» дегәндә шу қудуқни көздә тутқан.[17] Шу чағда Исраиллар муну нахшини ейтишқан: —
«Аһ қудуқ, чиқсун сүйүң булдуқлап,
Нахша ейтиңлар, қудуққа беғишлап:
[18] Бу қудуқни әмирләр,
Хәлиқниң каттилири қазған,
Қанун чиқарғучиниң сөзи билән,
Һасилири билән қазған».
Исраиллар чөл-баявандин йәнә Маттанаһқа,[19] Маттанаһтин Наһалийәлгә, Наһалийәлдин Бамотқа,[20] Бамоттин Моаб даласидики җилғиға, йәнә чөл-баяван тәрәпкә қарап турған Писгаһ теғиниң чоққисиға йетип барди.

Аморийларниң падишаси билән Башан падишасини йәңгәнлиги

[21] Исраиллар Аморийларниң падишаси Сиһонниң алдиға әлчиләрни әвәтип:[22] — Бизниң өз зиминлиридин өтүвелишимизгә иҗазәт бәргәйла; биз силиниң етизлиқлириға вә үзүмзарлиқлириға кирмәймиз, қудуқлиридин суму ичмәймиз; тәвәлиридин өтүп кәткичә «Хан йоли»дин чиқмаймиз, — деди.[23] Сиһон Исраилларни өз чегарисидин өткили қоймайла қалмастин, әксичә у Исраиллар билән соқушимән дәп, өзиниң барлиқ хәлқини жиғип чөлгә қарап атланди. У Яһазға келип Исраилға һуҗум қилди.[24] Исраиллар уни қилич билән чепип өлтүрүп, униң жутини Арнон дәриясидин Яббок дәриясиғичә, йәни Аммонийларниң чегарисиғичә егилиди; Аммонийларниң чегариси болса бәк мустәһкәм еди.[25] Исраиллар бу йәрдики һәммә шәһәрни егилиди һәм Аморийларниң шәһәрлиригә, йәни Һәшбонға вә униңға тәвә барлиқ йеза-қишлақларғиму кирип орунлашти.[26] Чүнки Һәшбон әслидә Аморийларниң падишаси Сиһонниң мәркизий шәһири еди; Сиһон әслидә Моабниң илгәрки падишаси билән соқушқан, униң Арнон дәриясиғичә болған һәммә зиминини тартивалған еди.[27] Шу сәвәптин шаирлар: —
«Һәшбонға келиңлар!

21:13 һак. 11:18
21:14-15 **«тәрҗимә»** — бу қедимки шеирниң бир нәччә хил тәрҗимилири бар. Бу йәрдә Муса пәйғәмбәрниң уни нәқил кәлтүрүшиниң мәхсити, шүбһисизки, Пәрвәрдигар қедимдин тартип Моаб үчүн бекиткән чегараниң Арнон дәрияси билән Ар шәһири екәнлигини испатлаш үчүндур.
21:18 **«қанун чиқарғучиниң сөзи билән»** — башқа бирхил тәрҗимиси: — «таяқлири билән». **«хәлиқниң каттилири қазған, ... һасилири билән қазған»** — бу ишниң шу алаһидилиги барки, пәқәт аддий пухраларла әмәс, хәлиқниң каттилириму әмгәк қилип қудуқ колашти.
21:21 **«изаһат»** — «Қан.» 2:26-3:11ниму көрүң.
21:21 Қан. 2:26; һак. 11:19
21:22 Чөл. 20:17
21:23 Қан. 2:30; 29:7; Йә. 24:8; һак. 11:20
21:24 **«Аммонийларниң чегарисиғичә егилиди»** — башқа бирхил тәрҗимиси: «Аммонийларниң чегариси Яазәр еди» *(32-айәтни көрүң)*.
21:24 Қан. 2:33,37; 29:7; Йә. 12:2; 24:8; һак. 11:2; Зәб. 134:10-12; 135:19-21; Ам. 2:9
21:25 Қан. 2:34, 35

Мана Сиһонниң шәһири яңливаштин қурулсун,
Сиһонниң шәһири мәһкәм қилинсун.
28 Чүнки Һәшбонниң өзидин чиқти бир от,
Сиһонниң шәһиридин бир ялқун ялқунлап,
Жутувәтти Моабтики Ар шәһирини,
Арнондики егиз жайларниң әмирлирини.
29 Вай саңа әй Моаб!
Һәй Кемошниң үммити, түгәштиңлар!
Чүнки *Кемош* өз оғуллирини қачқунға айландурди,
Қизлирини әсирликкә берип, Аморийларниң падишаси Сиһонға тутуп бәрди! 30 Биз
уларни жиқитивәттуқ,
Һәшбон таки Дибонғичә һалак болди;
Биз һәтта Нофаһқичә (Нофаһтин Мәдәбаға йетиду) уларниң жутини вәйран қиливәт-
туқ!» — дәп шеир йезишқан еди.
31 Шуниң билән Исраиллар әнә шу тәриқидә Аморийларниң жутиға орунлашти. 32 Муса
Яазәрни чарлап келишкә чарлиғучиларни әвәтти; андин Исраиллар Яазәрниң йеза-қи-
шлақлирини ишғал қилип, у йәрләрдики Аморийларни йеридин қоғливәтти. 33 Шуниң-
дин кейин Исраиллар бурулуп, Башанниң йолини бойлап маңди; Башанниң падиша-
си Ог вә униң барлиқ хәлқи чиқип Әдрәйдә Исраиллар билән жәң қилишқа сәп түзди.
34 Пәрвәрдигар Мусаға: — Қорқма, Мән уни, униң барлиқ хәлқи һәм зиминини қолуңға
тапшуримән; сән уни илгири Һәшбонда турушлуқ Аморийларниң падишаси Сиһонни
қилғандәк қилисән, — деди. 35 Шуниң билән улар Ог билән униң оғуллирини һәм барлиқ
хәлқиниң бирини қоймай қирип ташлиди вә униң зиминини егилиди.

Моаб Падишаси Балақниң Балаамни Исраилни қарғашқа чақириши

22 1 Исраиллар йәнә йолға чиқип Моаб түзләңликлиридә, йәни Иордан дәриясиниң
шәриқ тәрипидә, Йерихониң удулида чедир тикти. 2 Исраилларниң Аморийларға
қилған ишлириниң һәммисини Зиппорниң оғли Балақ көрүп турған еди. 3 Моаблар
хәлиқтин интайин қорқушти, чүнки улар бәк көп еди; Моабийлар Исраилларниң
сәвәвидин бәк алақзадә болуп кетишти. 4 Моабийлар Мидиян ақсақаллириға: «Бу бир топ
адәм әтрапимиздики һәммә нәрсини, худди кала етиздики отни ялмиғандәк ялмап йәп
кетидиған болди» — дейишти. У чағда Зиппорниң оғли Балақ Моабниң падишаси еди.
5 У әлчиләрни Беорниң оғли Балаамниң алдиға, Балаамниң ана жутидики улуқ дәрия
бойидики Петор шәһиригә берип, Балаамни чақирип келишкә әвәтип: падишаһимиз: —
«Қарисила, бир хәлиқ Мисирдин чиққан еди; мана, улар пүтүн зиминға ямрап кәтти,
мана улар бизниң удулимизға келип чүшти. 6 Улар мениңдин күчлүк болғачқа, әнди
өзлири келип бу хәлиқни мән үчүн бир қарғап бәргән болсила; бәлким мән уларни
йеңип, бу зиминдин қоғлап чиқиришим мүмкин; чүнки өзлири кимгә бәхит тилисилә

21:28 Йәш. 48:45
21:29 **«Кемош»** — Кемош Моаб чоқунған бут еди. Моабийларниң униңға өз балилирини қурбанлиқ қилиш адити бар еди (*«2Пад.» 3:27ни көрүң*). Бу тарихқа қариғанда, Кемошниң «өз хәлқигә» һеч пайдиси болмиған еди!
21:29 1Пад. 11:7, 33
21:30 **«биз уларни жиқитивәттуқ»** — яки «биз уларға аттуқ».
21:33 Қан. 3:1; 29:7
21:34 Зәб. 135:20
21:35 Зәб. 135:20, 21, 22
22:5 **«Балаам»** — Балаамниң ким екәнлиги тоғрилиқ йәнә «қошумчә сөз»имизни көрүң.
22:5 Йә. 24:9

шуниң бәхит қучидиғанлиғини, кимни қарғисила, шуниң қарғишқа қалидиғанлиғини
билимән» дәйду, дәңлар, — деди.[7] Моабниң ақсақаллири билән Мидияннниң ақсақал-
лири қоллирида пал селиш инъамлирини елип маңди; улар Балаамниң алдиға келип
Балақниң гәплирини йәткүзди.[8] Балаам уларға: —
Бүгүн ахшам мошу йәрдә қонуп қелиңлар, мән Пәрвәрдигарниң маңа қилған сөзи бой-
ичә силәргә жавап йәткүзимән, — деди. Шуниң билән Моабниң шу әмирлири Балаам-
ниңкидә қонуп қалди.
[9] Худа Балаамниңкигә келип: —
Сениң билән биллә турған бу адәмләр ким? — девиди,[10] Балаам Худаға: — Моаб пади-
шаси Зиппорниң оғли Балақ әлчиләрни әвәтип маңа:[11] «Қарисила, Мисирдин бир хәлиқ
чиққан еди, улар пүтүн зиминға ямрап кәтти; бу йәргә келип мениң үчүн уларни қарғап
бәрсилә, шундақ қилсила бәлким уларни йеңип, бу йәрдин қоғливетәлишим мүмкин»
— деди, — деди.
[12] Худа Балаамға:
Сән улар билән биллә барсаң болмайду, у хәлиқни қарғисаңму болмайду, чүнки уларға
бәхит-бәрикәт ата қилинған, — деди.[13] Балаам әтигән туруп Балақниң әмәлдарлириға: —
Силәр өз жутуңларға қайтип кетиңлар, чүнки Пәрвәрдигар мениң силәр билән биллә
беришимға рухсәт қилмиди, — деди.[14] Моабниң әмәлдарлири қопуп Балақниң йениға
келип униңға: —
Балаам биз билән биллә келишкә унимиди, — деди.
[15] Шуниң билән Балақ техиму көп вә техиму мөтивәр әмәлдарларни әвәтти,[16] Улар Бала-
амниң алдиға келип униңға: —
«Зиппорниң оғли Балақ мундақ дәйду: — «Һеч немә силиниң йенимға келишлирини
тосумиғай;[17] чүнки мән өзлирини зор шан-шөһрәткә егә қилимән; немә десилә мақул
дәймән; шуңа маңа әшу хәлиқни қарғап бәрсилила болиду», — деди.
[18] Балаам Балақниң хизмәткарлириға жававән: —
Балақ маңа өзиниң алтун-күмүчкә лиқ толған өз өйини бәрсиму, мәйли чоң яки ки-
чик иш қилай, Худайим Пәрвәрдигарниң маңа буйруғанлиридин һалқип кетәлмәй-
мән.[19] Силәрму бүгүн ахшам мошу йәрдә қонуп қелиңлар, Пәрвәрдигар йәнә шу ишлар
тоғрисида маңа немә дәйдикин, шуни биләй, — деди.
[20] Шу кечиси Худа Балаамниңкигә келип униңға: —
У кишиләр сени тәклип қилип кәлгән болса, улар билән биллә барғин, лекин сән Мениң
саңа ейтидиғанлирим бойичә иш қилишиң керәк, — деди.

Пәрвәрдигарниң Пәриштиси билән Балаамниң ешиги

[21] Балаам әтигән туруп ешигини тоқуп Моабниң әмирлири билән биллә маңди.[22] Худа
Балаамниң маңғанлиғидин ғәзәпләнди; Пәрвәрдигарниң Пәриштиси уни тосушқа йол-
да туратти. У шу чағда ешигигә минип икки ғулами билән биллә кетивататти.[23] Мада
ешәк Пәрвәрдигарниң Пәриштисиниң қолиға қилич алған һалда йолда турғанлиғини
көрүп, йолдин чиқип етизлиқ билән меңивиди, Балаам ешәкни йолға чиқип меңишқа
думбалап урди.[24] Пәрвәрдигарниң Пәриштиси икки тәрипи тосма там билән тосалған
үзүмзарлиқтики тар бир йолда турувалди.[25] Ешәк Пәрвәрдигарниң Пәриштисини көрүп,
тамға қистилип меңип, Балаамниң путини тамға қистап яриландуруп қойди; Балаам

22:8 **«Улуқ дәрия»** — Әфрат дәриясини көрситиши мүмкин.
22:18 Чөл. 24:13
22:22 **«Пәрвәрдигарниң Пәриштиси»** — Тәврат дәвридә интайин алаһидә бир шәхс еди. Бәзи ишларда У Худаниң орнида көрүнәтти *(мәсилән, Тәвраттики «Яр.» 16:4-17-айәт, 18-бапни һәмдә «Тәбирләр»ниму көрүң)*.
22:23 2Пет. 2:16; Йәһ. 11

ешәкни йәнә думбалиди.[26] Пәрвәрдигарниң Пәриштиси болса йәнә алдиғирақ берип, оң
йә солға бурулушқа болмайдиған техиму тар бир йәрдә күтүп турди.[27] Ешәк Пәрвәрди-
гарниң Пәриштисини көрүп маңмай, Балаамниң астида йетивалди; Балаам қаттиқ хапа
болуп, ешәкни һасиси билән қаттиқ думбалап кәтти.[28] Бу чағда Пәрвәрдигар ешәккә зу-
ван киргүзүвиди, ешәк Балаамға: —
Мени үч қетим думбалайдиғанға саңа немә яманлиқ қиптимән? — девиди,[29] Балаам
ешәккә: —
Сән мени сәтләштүрдүң, қолумда қилич болған болса еди, сени чепип өлтүрүветәттим!
— деди.
[30] Ешәк Балаамға: — Мән сениңки болғинимдин тартип минип кәлгән ешигиң мән
әмәсму? Илгири мән саңа мошундақ қилиш адитим болуп баққанму? — девиди,
— Яқ, — деди *Балаам*.

Балаамниң әйиплиниши

[31] Әнә шу чағда Пәрвәрдигар Балаамниң көзлирини ачти, Балаам Пәрвәрдигарниң
Пәриштисиниң қиличини ғилипидин чиқирип, йолда турғанлиғини көрди; у йәргә бе-
шини қоюп сәждә қилди.[32] Пәрвәрдигарниң Пәриштиси униңға: —
Сән ешигиңни немә үчүн үч қетим думбалайсән? Қариғина, маңған йолуң Мениң нә-
зиримдә тәтүр болғачқа, сени тосушқа чиққучи Мән Өзәм едим.[33] Ешәк Мени көрүп үч
қетим Мениң алдимдин бурулуп кәтти; әгәр ешәк Мениң алдимдин бурулуп кәтмигән
болса, Мән аллиқачан сени өлтүрүп ешәкни тирик қалдурған болаттим, — деди.
[34] Балаам Пәрвәрдигарниң Пәриштисигә: —
Мән гунакармән, Өзлириниң йолда мени тосуп турғанлиқлирини көрмәптимән; мабада
әнди мениң беришим нәзәрлиридә рәзил көрүнсә, мән қайтип кетәй, — деди.
[35] Пәрвәрдигарниң Пәриштиси Балаамға йәнә: — Бопту, бу кишиләр билән биллә барғин,
бирақ пәқәт Мән саңа дегән сөзнила дегин, — деди. Шуниң билән Балаам Балақниң
әмәлдарлири билән биллә маңди.

Балақниң Балаамни қарши елиши

[36] Балақ Балаамни келиветипту дәп аңлап, қарши елиш үчүн Моабниң Арнон дәриясиниң
бойидики, чегариниң әң бешидики шәһиригә кәлди.[37] — Мән силини чақиришқа шунчә
җиддий әлчи әвәткән едим, немә үчүн келишкә унимидила? Мән силини шан-шөһрәткә
егә қилалмайттимму? — деди Балақ Балаамға.
[38] — Қарисила, мана кәлдимғу, әнди мән өз алдимға бир немә дейәләйттимму? — деди
Балаам, — Худа ағзимға немә гәпни салса, мән шунила дәймән.
[39] Балаам Балақ билән биллә йолға чиқип Кириат-Хузотқа кәлди.[40] Балақ кала, қойларни
союп қурбанлиқ қилип, уларниң гөшидин Балаам вә униң билән биллә болған әмирләр-
гә әвәтип бәрди.[41] Андин Балақ әтиси сәһәрдә Балаамни Баалниң егиз җайлириға елип
чиқти; у шу йәрдин Исраил хәлқиниң әң чәттики бир қисмини көрди.

22:28 2Пет. 2:16; Йәһ. 11
22:32 2Пет. 2:15
22:36 **«әң бешидики шәһиригә»** — падишаниң меһманни қарши елиш үчүн, шунчә узун йолға берип алдиға чиқиши униңға болған чоңқур һөрмитини билдүрүш үчүн еди, әлвәттә.
22:41 **«Баалниң егиз җайлириға елип чиқти»** — «Баал» бутниң исми. Шу чағларда бутпәрәсләр дайим өз бутлириға қурбанлиқ қилип ибадәт қилишқа йеқин әтраптики мәлум бир нәччә егиз җайларға чиқатти. Башқа бирхил тәрҗимиси: «Бамот-Баалға елип чиқти».

Балақ билән Балаамниң қурбанлиқ сунуши

23 1 Балаам Балаққа: —
Сили мошу йәргә маңа йәттә қурбангаһ яситип бәрсилә, мошу йәргә йәнә йәттә
буқа билән йәттә қошқарму һазирлап бәрсилә, — деди. 2 Балақ Балаамниң дегинидәк қи-
лип бәрди; Балақ билән Балаам иккиси һәр бир қурбангаһқа қурбанлиқ қилишқа бир-
дин буқа билән бирдин қошқар сунди. 3 Балаам Балаққа: —
Сили өз көйдүрмә қурбанлиқлириниң йенида турсила, мән алдиға баримән, Пәрвәрди-
гар мениң билән көрүшүшкә келәмдикин? У маңа немә дәп көрсәтмә бәрсә, мән өзлири-
гә шуни дәп беримән, — деди вә бир дөңгә чиқти.
4 Худа Балаам билән көрүшти; Балаам Худаға: —
Мән йәттә қурбангаһ һазирлаттим, һәр бир қурбангаһқа қурбанлиқ сүпитидә бирдин
буқа билән бирдин қошқар сундум, — деди. 5 Пәрвәрдигар Балаамниң ағзиға бир сөзни
селип: — Балақниң йениға қайтип берип униңға мундақ, мундақ дегин, — деди. 6 Шуниң
билән у Балақниң йениға қайтип барди. Мана, у вә Моабниң барлиқ әмирлири униң
көйдүрмә қурбанлиғиниң йенида туратти.

Балаамниң биринчи қетим бешарәт бериши

7 Балаам калам сөзини ағзиға елип мундақ деди: —
Балақ мени Арам дегән жуттин,
Моаб шаһи Балақ мени мәшриқ тағлиридин елип келип,
Мундақ деди: —
Кәл, мениң үчүн Яқупни қарғиғин.
Кәл, Исраилни раса бир сөкүп әйиплигин.
8 Тәңри Өзи қарғимиған бирәвни мән қандақ қарғай?
Пәрвәрдигар Өзи сөкүп әйиплимигән бирәвни мән қандақ сөкүп әйипләй?
9 Мән қорам ташларниң чоққилирида туруп уни көрмәктимән,
Дөңләрдә туруп униңға нәзәр салмақтимән;
Мана, улар йәккә яшайдиған бир қовм,
Улар башқа қовмларниң қатарида саналмайду.
10 Яқупниң топилирини ким һесаплап чиқалайду?
Һәтта Исраилниң төрттин бириниму ким санап чиқалайду?
Мениң җеним һәққанийниң өлүмидәк өлсун,
Мениң ахирим униңкидәк болғай!
11 Балақ Балаамға қарап: —
Сән маңа немә қиливатисән?! Мән сени дүшмәнлиримни қарғап беришкә чақиритқан
турсам, мана сән әксичә пүтүнләй уларға амәт тилидиң! — деди.
12 — Пәрвәрдигарниң ағзимға салғинини йәткүзүшкә көңүл қоймисам боламти? — дәп
җавап бәрди Балаам.
13 Балақ Балаамға: — Мениң билән биллә башқа бир йәргә барсила, уларни шу йәрдин
көрәләйла; бирақ уларниң һәммисини әмәс, уларниң чегаридики бир қисминила
көрәләйла; сили шу йәрдә туруп уларни мән үчүн қарғап бәрсилә, — деди.
14 Шуниң билән Балақ Балаамни «Зофимниң даласи»ға, Писгаһ теғиниң чоққисиға
башлап берип, шу йәрдә йәттә қурбангаһ салдуруп, һәр бир қурбангаһқа қурбанлиқ

23:7 **«калам сөзи»** — Худа үгәткән сөз *(5-айәтни көрүң)*. Гәрчә Балаам әски адәм, һәтта «сахта пәйғәмбәр» вә палчи болғини билән, Худа мошу йәрдә униң ағзи арқилиқ Исраилға болған меһри-шәпқитини ениқ көрситиду.

23:9 Қан. 33:28

23:10 **«Яқупниң топилирини ким һесаплап чиқалайду?»** — мәнаси бәлким «толилиғида топидәк болған Яқупни ким һесаплап чиқалайду?» — дегәндәк болуши керәк.

сүпитидә бирдин буқа, бирдин қошқар сунди. [15] Балаам Балаққа: —
Сили мошу йәрдә өзлириниң көйдүрмә қурбанлиқлириниң йенида туруп турсила, мән
аву яққа берип көрүшүп келәй, — деди. [16] Пәрвәрдигар Балаам билән көрүшүп, униң ағ-
зиға бир сөзни селип: —
Сән Балақниң йениға қайтип униңға мундақ, мундақ дегин, — деди. [17] Балаам Балақниң
йениға қайтип кәлгәндә, мана, у вә Моабниң барлиқ әмирлири униң көйдүрмә қурбан-
лиғиниң йенида туратти.
— Пәрвәрдигар немә деди? — дәп сориди Балақ.

Балаамниң иккинчи қетим бешарәт бериши

[18] Балаам калам сөзини ағзиға елип мундақ деди: —
«Һәй Балақ, сән қопуп аңлиғин,
Аһ , Зиппорниң оғли, маңа қулақ салғин.
[19] Тәңри инсан әмәстур, У ялған ейтмайду,
Яки адәм балисиму әмәстур, У пушайман қилмайду.
У дегән екән, ишқа ашурмай қаламду?
У сөз қилған екән, вуҗудқа чиқармай қаламду?
[20] Мана, маңа «бәрикәтлә» дәп тапшурулди,
У бәрикәтлигән екән, буни мән яндуралмаймән.
[21] У Яқупта һеч гуна көрмигән,
Исраилда наһәқлиқни учратмиған.
Худаси Пәрвәрдигар униң билән биллә,
Падишаниң тәнтәнә авази униң арисидидур.
[22] Тәңри уни Мисирдин елип чиққан;
Униңда явайи калиниңкидәк күч бардур.
[23] Чүнки Яқупларға әпсун карға кәлмәйду,
Исраилларғиму пал карға кәлмәйду.
Вақти-саити кәлгәндә,
Яқуп билән Исраил тоғрисида: —
«Тәңри нәқәдәр карамәт иш қилип бәргән-һә!»
Дәп җакаланмай қалмайду!
[24] Мана, бу қовм чиши ширдәк қопиду,
Әркәк ширдәк қәддини руслайду;
Өзи овлиған овни йемигичә,
Өлтүргәнләрниң қенини ичмигичә,
Һәргиз ятмайду!».
[25] Балақ Балаамға: — Болди, сили уларни азрақму қарғимисила, уларға амәтму тилими-
силә! — деди.

23:14 **«Зофимниң даласи»** — яки «Күзәтчиләрниң даласи».
23:15 **«көрүшүп келәй»** — Пәрвәрдигар билән көрүшүш, әлвәттә. Балаам Балақни хапа қилмаслиқ үчүн, бәлким Пәрвәрдигарниң намини беваситә тилға алмайду.
23:16 Чөл. 22:35
23:19 1Сам. 15:29; Яқ. 1:17
23:21 **«наһәқлиқ»** — яки «балаяпәт» яки «балаяпәтниң сәвәви». **«падишаниң тәнтәнә авази»** — яки «падишаниң (қарши елиниш) тәнтәниси».
23:21 Зәб. 31:1, 2; 50:11-12; Йәр. 50:20; Рим. 4:7
23:22 **«униңда явайи калиниңкидәк күч бардур»** — ибраний тилида «униң явайи калиниң мүңгүзлири бардур».
23:22 Чөл. 24:8

[26] Балаам Балаққа жавап қилип: — Мән силигә: — «Пәрвәрдигарниң маңа ейтқанлири-
ниң һәммисигә әмәл қилмисам болмайду» дегән әмәсмидим? — деди.

Балаамниң үчинчи қетим бешарәт бериши

[27] Балақ Балаамға: — Кәлсилә, мән силини башқа бир йәргә апирай, Худаниң нәзиридә
сили шу йәрдә туруп уларни қарғашлири мувапиқ тепилармекин? — деди.[28] Шуниң билән
Балақ Балаамни башлап, чөл-баяванға қарайдиған Пеор теғиниң чоққисиға кәлди.
[29] Балаам Балаққа: — Сили бу йәрдә маңа йәттә қурбангаһ салдуруп бәрсилә, йәттә буқа
билән йәттә қошқарму тәйярлап бәрсилә, — деди.[30] Балақ Балаамниң дегинидәк қилди,
һәр бир қурбангаһқа бирдин буқа билән бирдин қочқар сунди.

24 [1] Балаам Пәрвәрдигарниң Исраилларға бәхит-бәрикәт ата қилишни мувапиқ
көргәнлигини көрүп йетип, алдинқи *икки* қетимқидикидәк сеһир ишлитишкә
бармиди, бәлки йүзини чөл-баяван тәрәпкә қаратти.[2] Балаам бешини көтирип
Исраилларниң қәбилә бойичә чедирларда олтирақлашқанлиғини көрди, Худаниң Роһи
униң үстигә чүшти.[3] Шуниң билән у ағзиға калам сөзини елип мундақ деди: —
«Беорниң оғли Балаам йәткүзидиған калам сөзи,
Көзи ечилмиған адәмниң ейтидиған калам сөзи,
[4] Йәни Тәңриниң сөзлирини аңлиғучи,
Һәммигә Қадирниң аламәт көрүнүшини көргүчи,
Мана әнди көзи ечилип дүм жиқилған киши йәткүзгән калам сөзи: —
[5] Аһ Яқуп, чедирлириң нәқәдәр гөзәл,
Туралғулириң нәқәдәр гөзәл, аһ Исраил!
[6] Гоя кеңәйгән дәрия вадилиридәк,
Худди дәрия бойидики бағлардәк,
Гоя Пәрвәрдигар тикип өстүргән уд дәрәқлиридәк,
Дәрия бойидики кедир дәрәқлиридәк;
[7] Сулар униң соғилиридин еқип чиқиду,
Әвлатлири сүйи мол жайларда болиду;
Падишаси Агагдин ешип кетиду,
Униң падишалиғи үстүн қилинип гүллиниду.
[8] Тәңри уни Мисирдин елип чиққан,
Униңда явайи буқиниң күчи бардур;
Дүшмән әлләрни у йәп кетиду,
Устиханлирини езип ташлайду,
Оқя етип уларни тешип ташлайду.
[9] У бағирлап ятса, әркәк ширдәк,
Ятса һәм чиши ширдәк,
Ким уни қозғитишқа петинар?

24:4 «көзи ечилип дүм жиқилған киши йәткүзгән калам сөзи» — башқа бирхил тәрҗимиси: «... көзлири ечилған адәм ейтидиған калам сөзи», йәни «Тәңриниң сөзлирини аңлиғучи, һәммигә Қадирниң аламәт көрүнүшини көргүчи, көзи очуқ туруп дүм жиқилған киши йәткүзгән калам сөзи». Мүмкинчилиги барки, Балаам 22-баптики вақиәни әсләйду; шу чағда «Пәрвәрдигарниң Пәриштиси»ни униң ешиги көргән, амма у көрмигән, андин Худа «униң көзини ачти»
24:7 «Агаг» — бәлким Амаләк яки уларниң әтрапидики хәлиқләрниң падишалириниң унвани еди. «1Сам.» 15:8ни көрүң.
–Башқа бир хил тәрҗимиси: «Гог».
24:8 Чөл. 23:22

Ким саңа бәхит-бәрикәт тилисә, бәхит-бәрикәт тапиду.
Ким сени қарғиса, қарғишқа кетиду».
10 Балақ Балаамға аччиқлинип, қолини қолиға уруп кәтти; Балақ Балаамға: — Мән сили-
ни дүшминимни қарғап беришкә қичқиртқан едим вә мана, сили үч қетим пүтүнләй
уларға амәт тилидилә! 11 Әнди тездин жутлириға қечип кәтсилә; мән әслидә силиниң
иззәт-һөрмәтлирини катта қилай дегән едим, мана Пәрвәрдигар силини бу катта из-
зәт-һөрмәткә наил болуштин тосуп қойди, — деди.
12 Балаам Балаққа: — Мән әслидә өзлириниң әлчилиригә: 13 «Балақ маңа өзиниң ал-
тун-күмүчкә лиқ толған өз өйини бәрсиму, Пәрвәрдигарниң буйруғинидин һалқип, өз
мәйлимчә яхши-яман иш қилалмаймән; Пәрвәрдигар маңа немә десә, мән шуни дәй-
мән» дегән әмәсмидим? 14 Әнди мән өз хәлқимгә қайтимән; кәлсилә, мән өзлиригә бу
хәлиқниң күнләрниң ахирида силиниң хәлиқлиригә қандақ муамилә қилидиғанлиғи-
ни ейтип берәй, — деди.

Балаамниң төртинчи қетим бешарәт бериши

15 У калам сөзини ағзиға елип мундақ деди: —
Беорниң оғли Балаам йәткүзидиған калам сөзи,
Көзлири ечилмиған киши ейтқан калам сөзи,
16 Тәңриниң сөзлирини аңлиғучи,
Һәммидин Алийниң вәһийлирини билгүчи,
Һәммигә Қадирниң аламәт көрүнүшини көргүчи,
Мана әнди көзи ечилған дүм жиқилиған киши йәткүзидиған калам сөзи: —
17 Мән Уни көримән, лекин һазир әмәс;
Мән Униңға қараймән, лекин йеқин йәрдин әмәс;
Яқуптин чиқар бир юлтуз,
Көтириләр Исраилдин бир шаһанә һаса;
Чеқиветәр у Моабниң чекисини,
Барлиқ Шетләрниң бешини янжийду.
18 Едом униңға тәвә болиду,
Йәнә техи дүшмини Сеирлар униңға тәвә болиду;
Исраил болса батурлуқ қилиду.
19 Яқуптин чиққан бири сәлтәнәт сүриду,
Шәһәрдә қалған һәммәйләнни йоқитиду».

24:9 Яр. 49:9; Чөл. 23:24
24:13 Чөл. 22:18
24:16 **«көзи ечилған дүм жиқилиған киши йәткүзидиған калам сөзи»** — башқа бирхил тәржимиси: «... көзлири ечилған адәм ейтидиған калам сөзи». Демәк, «Тәңриниң сөзлирини аңлиғучи, һәммигә Қадирниң аламәт көрүнүшини көргүчи, көзи очуқ дүм жиқилған киши йәткүзгән калам сөзи».
24:17 **«йеқин йәрдин әмәс»** — яки «пат арида әмәс». **«Шетләр»** — мәлум қәбилини яки техиму мүмкинчилиги барки, Адәм атиниң оғли Шетниң әвлатлирини, йәни *(Нуһ пәйғәмбәрниң әвлатлири болған)* барлиқ инсанларни көрситиши мүмкин. Ундақта бу бешарәт Мәсиһниң барлиқ инсанлар үстидин һөкүмранлиқ қилидиғанлиғини көрситиду. «Шетләр» дегәнниң башқа бирхил тәржимиси: «ғоға-топилаң көтәргүчиләр». **«бешарәтни шәрһләш»** —бу бешарәт *(16-19)* авал Давут падишани, андин Давутниң әвлади болған Мәсиһни көрситиду. Бу бешарәттә Давут падишаниң Моаб, Едом вә Сеирни *(Сеир Едом турған жутниң башқа бир исми)* ишғал қилидиғанлиғи ейтилиду, дәрвәқә Давут у йәрләрни ишғал қилиду *(«2Сам.» 8:2, «Зәб.» 59:1-3)*. Ахирқи заманда Мәсиһ Исраилни қутқузуш үчүн, Исраилларниң дүшмәнлиригә шу охшаш ишларни қилиду.
24:17 Йәр. 48:45
24:19 **«Шәһәр»** — бәлким Моабниң пайтәхтини көрситиши мүмкин. «Шәһәрдә қалған һәммәйлән» дегәнниң башқа бирхил тәржимиси: «шәһәрниң қалдуғи» *(демәк, шәһәрниң қалған йәрлири)*.
24:19 2Сам. 8:14

Балаамниң ахирқи бешарити

20 Андин Балаам Амаләкни көрүп, мундақ калам сөзини ейтти: —
«Амаләк еди әсли әлләр арисида баш,
Әнди һалакәттур тәғдир-қисмити».

21 Андин Балаам Кенийләрни көрүп мундақ калам сөзини ейтти: —
«Сениң маканиң мустәһкәм болуп,
Чаңғаң қорам таш ичидә болсиму,
22 Лекин силәр Кенийләр һалак қилинип турисиләр;
Таки Ашур силәрни тутқун қилип кәткичә».

23 Балаам йәнә калам сөзини давам қилип мундақ деди: —
«Аһ , Тәңри бу ишларни қилған чеғида,
Ким тирик қелишқа қадир болар?
24 Киттим тәрәплиридин кемиләр келип,
Зулум-зәхмәт салиду Ашурға,
Зулум-зәхмәт салиду Ебәргә;
Лекин *Киттимдин кәлгүчи* өзиму һалакәткә йүзлинәр.

25 Шуниң билән Балаам орнидин қопуп өз жутиға қайтти; Балақму өз йолиға маңди.

Исраилларниң Пеорда езиқтурулуп бузуқлуқ қилиши

25 1 Исраиллар Шиттимда турған мәзгилдә, хәлиқ Моаб қизлири билән бузуқлуқ
қилишқа берилип кәтти. 2 У қизлар Исраилларни өз илаһлириға аталған
қурбанлиқларға қатнишишқа чақирди; *Исраилларму* қурбанлиқлардин йәйдиған,
уларниң илаһлириға бирликтә чоқунидиған болди. 3 Исраиллар Баал-Пеор билән әнә шу
тәриқидә бағлинип кәткәнлиги үчүн, Пәрвәрдигарниң Исраилларға аччиғи қозғалди.
4 Пәрвәрдигар Мусаға: —
Пәрвәрдигарниң қаттиқ ғәзиви Исраилларға чүшмисун үчүн, хәлиқниң әмирлириниң
һәммисини тутуп, уларни Мениң алдимда аптапта есип қойғин, — деди.

24:20 **«Амаләк еди әсли әлләр арисида баш»** — бәлким һәҗвий, кинайилик гәп. Амаләк дегән әл Исраилға биринчи болуп һуҗум қилған еди, бәлким улар өзлирини «әлләрниң беши» дәп чағлиған болуши мүмкин — Лекин улар һалак болиду. Бу иш авал Саул падиша (*«1Сам.» 14-15-бап*) андин Давут падиша арқилиқ (*«1Сам.» 27:8, «2Сам.» 12:8*), ахирида Шимеонлар арқилиқ болған (*«2Тар.» 4:34*).
24:22 **«Ашур»** — Асурийәни көрситиду. Бешарәт бәлким Асурийә империйәси тәрипидин әмәлгә ашурулған. Асурийә императори Тиглат-Пиләсәр III миладийәдин илгәрки 742-жили, Шалманәзәр V миладийәдин илгәрки 722-жили кенийләрни Исраиллар билән биргә тутқун қилип, елип кәткән болуши мүмкин. Бәзи алимлар бешарәтни башқа бир «Ашур» дәп аталған хәлиқни көрситиду, дәп қарайду (*«Яр.» 25:3, «2Сам.» 2:9*).
24:24 **«Ебәр»** — Ибранийларниң әҗдадини, шундақла мошу йәрдә Йәһудий хәлқини көрситиши мүмкин. **«Киттим»** — Тәвратниң авалқи дәвирлиридә «Киттим» Кретләрни көрситәтти. Бешарәт авал миладийәдин илгәрки 13-әсирдә Филистийләрниң оттура шәриққә таҗавуз қилишини көрситиду. Кейинки вақитларда «Киттим» дегән бу исим Оттура Деңиз тәрәптин яки мәғриб тәрәптин келип таҗавуз қилидиған һәр қайси әлләрни көрсәткән. Шуңа бу бешарәт йәнә Рим империйәсиниң оттура шәриққә таҗавуз қилишини (*миладийәдин илгәрки 190-жили башланған*) көрситиши мүмкин (*«Дан.» 11:30ни вә изаһатларни көрүң*). Ахир берип Рим империйәси һалак болди; у ахир заманда йәнә бир қетим дәҗҗалниң башқуруши астида болуп, йәнә бир шәкилдә пәйда болуши мүмкин; ахирда Мәсиһ дәҗҗалниң империйәсини мутләқ һалак қилиду.
25:1 Чөл. 31:16; 33:49
25:2 Зәб. 105:28; Һош. 9:10
25:3 **«Баал»** — бутниң исми; «Баал-Пеор» дегән сөз Пеор дегән җайни «алаһидә башқурған Баал»ни көрситиду.
25:3 Зәб. 105:29
25:4 Қан. 4:3; Йә. 22:17

[5] Шуниң билән Муса Исраилниң сорақчилириға: — Силәр берип һәр бириңлар өзәңлар-
ниң Баал-Пеор билән бағлинип кәткән адәмлирини өлтүрүветиңлар, — деди.
[6] Вә Муса пүткүл Исраил җамаити билән җамаәт чедириниң дәрвазиси алдида жиға-
зерә қилип туруватқанда, мана Исраиллардин бирәйлән келип уларниң көз алдидила
Мидияний бир қизни өз қериндашлириниң йениға елип маңди.[7] Каһин Һарунниң нәв-
риси, Әлиазарниң оғли Финиһас буни көрүп, җамаәт ичидин қопти-дә, қолиға нәйзә
елип, [8] һелиқи Исраил адәмниң арқисидин чедирниң ичкиригә кирип, қиз билән ик-
кисиниң қарниға нәйзә тиқивәтти. Исраиллар арисида тарқалған ваба әнә шу чағдила
тохтиди.[9] Шу чағда ваба тегип өлгәнләр җәмий жигирмә төрт миң адәмгә йәткән еди.
[10] Андин Пәрвәрдигар Мусаға мундақ деди: —
[11] — «Каһин Һарунниң нәвриси, Әлиазарниң оғли Финиһас Мени дәп вапасизлиққа
болған һәситимни өз һәсити билип, Мениң Исраилларға болған ғәзивимни яндурди.
Шуңа гәрчә Мән вапасизлиққа болған һәситимдин ғәзәпләнгән болсамму, Исраилларни
йоқитивәтмидим. [12] Шуңа сән: — «Мана, Мән униңға өз аман-хатирҗәмлик әһдәмни тәғ-
дим қилимән! [13] Бу *әһдә* униңға вә униң әвлатлириға тәвә болидиған мәңгүлүк каһинлик
әһдиси болиду, чүнки у өз Худасини дәп вапасизлиққа һәсәт қилип, Исраиллар үчүн
кафарәт кәлтүрди» — дәп җакалиғин».
[14] Өлтүрүлгән йәни һелиқи Мидияний қиз билән биллә өлтүрүлгән Исраил адәмниң
исми Зимри болуп, Салуниң оғли, Шимеон қәбилисидики бир җәмәтниң әмри еди.[15] Өл-
түрүлгән Мидияний қизниң исми Козби болуп, Зурниң қизи еди; Зур болса Мидияний
бир қәбилиниң башлиғи еди.[16] Пәрвәрдигар Мусаға: —
[17] Сән Мидиянийларға арам бәрмәй зәрбә бәргин; [18-19] Чүнки улар һейлә-микир ишлитип
силәргә арам бәрмигән; Пеордики ишта, шундақла уларниң сиңлиси болған Мидиян-
ниң бир әмриниң қизи Козбиниң ишидиму һейлә-микир ишлитип силәрни аздурған,
— деди. Козби ваба тарқалған күнидә Пеордики иш сәвәвидин өлтүрүлди.

Исраилларниң иккинчи қетим санақтин өткүзүлүши

26 [1] Вабадин кейин Пәрвәрдигар Муса билән Һарунниң оғли Әлиазарға сөз қилип: —
[2] Силәр пүткүл Исраилларниң җамаити ичидә жигирмә яштин ашқан, җәңгә чиқа-
лайдиғанларни ата җәмәти бойичә һесаплап санақтин өткүзүңлар, — деди.
[3] Шуниң билән Муса билән каһин Әлиазар Моаб түзләңликлиридә, йәни Йерихониң
йенидики Иордан дәриясиниң бойида Исраиллар билән сөзлишип уларға:[4] «Пәрвәр-
дигарниң Муса вә Мисирдин чиққан Исраилларға буйруғини бойичә, силәрдин жи-
гирмә яштин ашқанларниң һәммиси *тизимлинип* санақтин өткүзүлүши керәк» дәп
уқтурди. *тизимлитилған санлар мундақ болди:* —

25:7 Зәб. 105:30
25:9 1Кор. 10:8
25:11 2Кор. 11:2
25:12 Зәб.105:31
25:17 Чөл. 31:2
25:18-19 Вәһ. 18:6
26:1 **вабадин кейин** — бу ваба билән әйни чағда Пәрвәрдигарға асийлиқ қилған чоңларниң қалдуқлири өлтүрүлди *(64-65-айәтләрни көрүң)*.
26:2 Чөл. 1:3
26:4 **һәммиси тизимлинип санақтин өткүзүлүши керәк** — бу санақтин өткүзүшниң мәхсәтлири шүбһисизки: *(1)* Қанаан зиминиға киргәндин кейин улар көп қетим җәңгә чиқиши керәк болатти. Шуниңға тәйярлиқ қилиш үчүн Исраилларниң һәр бир җәңчиси сәп-сәпләрдә орунлаштурулуши керәк; *(2)* улар Қанаан зиминиға кириш алдида туриду; пат арида шу зимин һәр бир қәбилигә, җәмәткә, аилигә санлириға қарап тәқсим қилиниду *(34:16-29)*. Шуңа хәлиқниң санлири қәбилә-җәмәт бойичә тәпсилий ениқлиниши керәк еди; *(3)* Худаниң сөзиниң әмәлгә ашурулуши билән әслидә өзигә қарши чиққан «чоңлар»ниң һәммисиниң йоқалғанлиғини испатлаш үчүн болди *(64-65-айәтни көрүң)*.
26:4 Чөл. 1:1, 2, 3

5 Исраилниң тунжа оғли Рубән еди. Рубәнниң әвлатлири, йәни Һануқниң нәслидин болған
Һануқ жәмәти; Паллуниң нәслидин болған Паллу жәмәти; 6 Һәзрон нәслидин болған
Һәзрон жәмәти; Карми нәслидин болған Карми жәмәти. 7 Булар Рубәнниң жәмәтлири бо-
луп, улардин санақтин өткүзүлгини жәмий қириқ үч миң йәттә йүз оттуз киши болди.
8 Паллуниң оғли Елиаб; 9 Елиабниң оғуллири Нимуәл, Датан, Абирам еди. Датан
билән Абирам әслидә жамаәт ичидин чақирилған мөтивәрләр болсиму, Кораһ гу-
руһидикиләр Пәрвәрдигар билән такаллашқанда, улар билән бирлишип Муса вә Һа-
рун билән такаллашқан еди. 10 Йәр ағзини ечип уларни Кораһ билән биргә жутуп
кәткән; шу чағда Кораһ гуруһидикиләрниң һәммиси өлгән; башқиларға ибрәт бол-
сун дәп, от униң икки йүз әллик адимини жутуп кәткән. 11 Лекин Кораһниң әвлатли-
ри өлүп кәтмигән.
12 Шимеонниң әвлатлири, жәмәт бойичә, Нәмуәлниң нәслидин болған Нәмуәл жәмәти;
Ямин нәслидин болған Ямин жәмәти; Яқин нәслидин болған Яқин жәмәти; 13 Зәраһ нәс-
лидин болған Зәраһ жәмәти; Саул нәслидин болған Саул жәмәти. 14 Булар Шимеонниң
жәмәтлири болуп, жәмий жигирмә икки миң икки йүз адәм чиқти.
15 Гад қәбилисидин, жәмәт бойичә, Зәфон нәслидин болған Зәфон жәмәти; Һагги нәсли-
дин болған Һагги жәмәти; шуни нәслидин болған шуни жәмәти; 16 Озни нәслидин болған
Озни жәмәти; ери нәслидин болған ери жәмәти; 17 Арод нәслидин болған Арод жәмәти;
Арәли нәслидин болған Арәли жәмәти. 18 Булар Гад әвлатлириниң жәмәтлири болуп,
улар жәмәтлири бойичә санақтин өткүзүлгәндә жәмий қириқ миң бәш йүз адәм чиқти.
19 Йәһуданиң оғуллири Ер билән Онан еди; бу иккиси Қанаан зиминида өлүп кәткән.
20 Йәһуданиң әвлатлири, жәмәти бойичә, Шилаһниң нәслидин болған Шилаһ жәмәти;
Пәрәзниң нәслидин болған Пәрәз жәмәти; Зәраһниң нәслидин болған Зәраһ жәмәти.
21 Пәрәзниң әвлатлири Һәзронниң нәслидин болған Һәзрон жәмәти; Һамулниң нәсли-
дин болған Һамул жәмәти. 22 Булар Йәһуданиң жәмәтлири болуп, улар жәмәт бойичә
санақтин өткүзүлгәндә жәмий йәтмиш алтә миң бәш йүз адәм чиқти.
23 Иссакарниң әвлатлири, жәмәт бойичә, Толаниң нәслидин болған Тола жәмәти; Пуаһ-
ниң нәслидин болған Пуаһ жәмәти; 24 Яшубниң нәслидин болған Яшуб жәмәти; Шимрон-
ниң нәслидин болған Шимрон жәмәти. 25 Булар Иссакарниң жәмәтлири болуп, улар
жәмәт бойичә санақтин өткүзүлгәндә жәмий атмиш төрт миң үч йүз адәм чиқти.
26 Зәбулунниң әвлатлири, жәмәти бойичә, Сәрәдниң нәслидин болған Сәрәд жәмәти;
Елон нәслидин болған Елон жәмәти; Жаһлийәлниң нәслидин болған Жаһлийәл жәмәти.
27 Булар Зәбулунниң жәмәтлири болуп, улар жәмәт бойичә санақтин өткүзүлгәндә жә-
мий атмиш миң бәш йүз адәм чиқти.
28 Йүсүпниң оғуллири: — жәмәт бойичә, Манассәһ билән Әфраим еди. 29 Манассәһниң
әвлатлири: — Макирниң нәслидин болған Макир жәмәти (Макирдин Гилеад төрәлгән),
Гилеадниң нәслидин болған Гилеад жәмәти еди. 30 Төвәндикиләр Гилеадниң әвлатли-
ри: — Йәәзәрниң нәслидин болған Йәәзәр жәмәти; Һәләкниң нәслидин болған Һәләк
жәмәти; 31 Асрийәлниң нәслидин болған Асрийәл жәмәти; Шәкәмниң нәслидин болған
Шәкәм жәмәти; 32 Шәмиданиң нәслидин болған Шәмида жәмәти; Һәфәрниң нәслидин
болған Һәфәр жәмәти. 33 Һәфәрниң оғли Зәлофиһад оғул пәрзәнт көрмәй қиз пәрзәнт

26:5 Яр. 46:9; Мис. 6:14; 1Тар. 5:1
26:9 **«чақирилған мөтивәрләр болсиму»** — башқа бирхил тәржимиси: «чақирилған болсиму,...»
26:9 Чөл. 16:12
26:12 **«Нәмуәл»** —— «Яр.» 46:10дә «Йәмуәл».
26:19 Яр. 38:7, 10; 46:12
26:21 Яр. 46:12
26:29 Йә. 17:1

көргән; Зәлофиһадниң қизлириниң исми Маһлаһ, Ноаһ, Һоглаһ, Милкаһ, Тирзаһ еди.
[34] Булар Манассәһниң җәмәтлири болуп, санақтин өткүзүлгәндә җәмий әллик икки миң
йәттә йүз адәм чиқти.
[35] Төвәндикиләр Әфраимниң әвлатлири, җәмәти бойичә: — Шутилаһниң нәслидин
болған Шутилаһ җәмәти; Бәкәрниң нәслидин болған Бәкәр җәмәти; Таһанниң нәсли-
дин болған Таһан җәмәти.[36] Шутиланиң әвлатлири Еранниң нәслидин болған Еран
җәмәти. [37] Мана булар Әфраим әвлатлириниң җәмәтлири болуп, һәр қайси җәмәтләр
бойичә санақтин өткүзүлгәндә җәмий оттуз икки миң бәш йүз адәм чиқти. Җәмәтлири
бойичә, уларниң һәммиси Йүсүпниң әвлатлири еди.
[38] Биняминниң әвлатлири, җәмәти бойичә, Беланиң нәслидин болған Бела җәмәти; Ашбәл-
ниң нәслидин болған Ашбәл җәмәти; Аһирамниң нәслидин болған Аһирам җәмәти; [39] Шә-
фуфамниң нәслидин болған Шуфам җәмәти; Һуфамниң нәслидин болған Һуфам җәмәти
. [40] Ард билән Нааман Беланиң оғуллири еди; Ардниң нәслидин болған Ард җәмәти; Наа-
манниң нәслидин болған Нааман җәмәти.[41] Булар Биняминниң әвлатлири болуп, җәмәт
бойичә санақтин өткүзүлгәндә җәмий қириқ бәш миң алтә йүз адәм чиқти.
[42] Төвәндикиләр Данниң әвлатлири болуп, җәмәт бойичә, Шуһамниң нәслидин болған
Шуһам җәмәти; җәмәт бойичә булар Данниң җәмәтлири еди.[43] Шуһамниң һәммә
җәмәти санақтин өткүзүлгәндә җәмий атмиш төрт миң төрт йүз адәм чиқти.
[44] Аширниң әвлатлири, җәмәт бойичә, Йимнаһниң нәслидин болған Йимнаһ җәмәти;
Йешвиниң нәслидин болған Йешви җәмәти; Берияһниң нәслидин болған Берияһ җәм
әти.[45] Берияһниң әвлатлири, җәмәт бойичә, Һәбәрниң нәслидин болған Һәбәр җәмәти;
Малкиәлниң нәслидин болған Малкиәл җәмәти.[46] Аширниң қизиниң исми Сераһ еди.
[47] Булар Ашир әвлатлириниң җәмәтлири болуп, улар җәмәт бойичә санақтин өткүзүл-
гәндә җәмий әллик үч миң төрт йүз адәм чиқти.
[48] Нафталиниң әвлатлири, җәмәт бойичә, Яһзиәлниң нәслидин болған Яһзиәл җәмәти;
Гуниниң нәслидин болған Гуни җәмәти;[49] Йәзәрниң нәслидин болған Йәзәр җәмәти;
Шилләмниң нәслидин болған Шилләм җәмәти.[50] Булар Нафталиниң җәмәтлири болуп,
җәмәт бойичә санақтин өткүзүлгәндә җәмий қириқ бәш миң төрт йүз адәм чиқти.
[51] Жуқириқилар Исраиллардин санақтин өткүзүлгәнләр болуп, җәмий алтә йүз бир миң
йәттә йүз оттуз адәм чиқти.
[52] Пәрвәрдигар Мусаға сөз қилип мундақ деди: —
[53] Зимин мошуларға ройхәткә елинған сан бойичә мирас қилип тәқсим қилинсун. [54] Ми-
расни адәм сани көп қәбилиләргә көпрәк, адәм сани аз қәбилиләргә азрақ бөл; мирас
ройхәттин өткүзүлгән адәм саниға қарап һәр бир адәмгә бөлүп берилсун. [55] Һалбуки,
зимин чәк ташлиниш йоли билән бөлүнсун; улар мирасқа өзлириниң ата җәмәт-қәби-
лисиниң нами бойичә варислиқ қилсун. [56] Мирас уларға чәк ташлаш йоли билән адәм
саниниң аз-көплүгигә қарап һәр бир *аилә-җәмәткә* бөлүп берилсун.
[57] Төвәндикиләр ата җәмәт бойичә санақтин өткүзүлгән Лавийлар: — Гәршонниң нәс-
лидин болған Гәршон җәмәти; Коһатниң нәслидин болған Коһат җәмәти; Мәрариниң
нәслидин болған Мәрари җәмәти. [58] Булар Лавийларниң җәмәтлири: — Либни җәмәти,
Һеброн җәмәти, Маһли җәмәти, Муши җәмәти, Кораһ җәмәти. Коһаттин Амрам төрәл-

---

26:33 Чөл. 27:1
26:39 **«Шәфуфамниң»** — яки «Шуфамниң».
26:46 **«Сераһ»** — яки «Сараһ».
26:53 **«ройхәткә елинған сан бойичә»** — ибраний тилида «адәм исми билән елинған сан бойичә».
26:54 Чөл. 33:54
26:55 Чөл. 33:54; Йә. 11:23; 14:2
26:57 Мис. 6:17, 18, 19, 20

гән.[59] Амрамниң аялиниң исми Йокәбәд болуп, Лавийниң Мисирда туғулған қизи еди; у
Амрамға Һарун, Муса вә уларниң һәдиси Мәрйәмни туғуп бәргән.
[60] Һарундин Надаб, Абиһу, Әлиазар, Итамар төрәлгән.[61] Лекин Надаб билән Абиһу
Пәрвәрдигарниң алдиға ғәйрий бир отни сунғанда өлүп кәткән.[62] Лавийлар ичидә бир
айлиқтин ашқан барлиқ әркәкләр санақтин өткүзүлгәндә жәмий жигирмә үч миң адәм
чиқти. Улар Исраиллар ичидә санақтин өткүзүлмигән, чүнки уларға Исраиллар ичидә
һеч қандақ мирас *зимин* бөлүп берилмигән.
[63] Жуқирида ейтилған адәмләр Моаб түзләңликлиридә, Йерихониң удулидики Иордан
дәрияси бойида Муса билән каһин Әлиазар тәрипидин санақтин өткүзүлгән Исраиллар-
дур.[64] Бирақ бу адәмләр ичидә Муса билән каһин Һарун илгири Синай чөлидә санақтин
өткүзгәндә санақтин өткүзүлгән бирму адәм йоқ еди.[65] Чүнки Пәрвәрдигар улар тоғри-
сида: «Улар чөлдә өлмәй қалмайду» дәп ейтқан еди. Шуңа, Йәфуннәһниң оғли Каләб
билән Нунниң оғли Йәшуадин башқа биримму қалмиған.

Зәлофиһадниң қизлири — Мирас тоғрисидики алаһидә бәлгүлимиләр

27 [1] Йүсүпниң оғли Манассәһниң нәслидин болған жәмәтләр ичидә Манассәһниң
чәвриси, Макирниң әвриси, Гилеадниң нәвриси, Һәфәрниң оғли Зәлофиһадниң
қизлири болуп, уларниң исми Маһлаһ, Ноаһ, Һоглаһ, Милкаһ, вә Тирзаһ еди.[2] Улар жамаәт
чедириниң дәрвазиси алдиға келип, Муса билән каһин Әлиазар вә әмирләр билән пүткүл
жамаәтниң алдида туруп:[3] — Бизниң атимиз чөлдә өлүп кәткән; у у йәрдә Пәрвәрдигарға
һужум қилғили жиғилғанлардин әмәс, йәни Кораһ гуруһидикиләрдин әмәс; у бәлки өз
гунайи ичидә өлгән, вә униң оғул пәрзәнди йоқ еди.[4] Немә үчүн атимизниң оғли йоқлуғи
сәвәплик униң нами униң жәмәтидин өчүрүветилиду? Өзлириниң бизгә атимизниң
қериндашлири қатарида мирас бөлүп беришлирини өтүнимиз, — деди.
[5] Муса уларниң бу ишини Пәрвәрдигарниң алдиға қойди.[6] Пәрвәрдигар Мусаға сөз қи-
лип мундақ деди: —
[7] Зәлофиһадниң қизлириниң ейтқини дурус, сән чоқум уларға атисиниң қериндашли-
ри қатарида мирас бәр; уларниң атисиниң мирасини уларға өткүзүп бәргин.[8] Сән
Исраилларға ейтқин: «Бир адәм өлүп кәткән чағда униң оғли болмиса, ундақта силәр
униң мирасини қизиға өткүзүп бериңлар.[9] Қизи болмиса, мирасини қериндашлириға
бериңлар.[10] Қериндашлири болмиса, мирасини ата жәмәт тағилириға бериңлар.[11] Әгәр
униң атисиниң қериндашлири болмиса, ундақта униң мирасини униң жәмәтидики әң
йеқин бир туққиниға бериңлар; у адәм униң мирасиға егә болсун. Бу Пәрвәрдигар Му-
саға буйруғандәк, Исраилларға чүширилгән һөкүм, қанун-бәлгүлимә болуп қалсун».

Йәшуаниң Мусаниң вәзиписигә варислиқ қилиши

[12] Пәрвәрдигар Мусаға: —
Сән маву Абарим теғиға чиқип, Мән Исраилларға тәғдим қилған зиминға қарап бақ.

26:59 Мис. 2:1, 2; 6:19
26:61 **«ғәйрий от»** — мошу вақиә «Лав.» 10-бапта хатирилиниду; «Лав.» 10:1дики изаһатниму көрүң.
26:61 Лав. 10:2; Чөл. 3:4; 1Тар. 24:2
26:65 Чөл. 14:28, 29, 34, 35; 1Кор. 10:5, 6
27:1 Чөл. 26:33; 36:2; Йә. 17:3
27:3 Чөл. 14:35; 16:1; 26:64
27:7 Чөл. 36:2
27:12 **«Изаһат»** — «Қан.» 31:1-8ниму көрүң.
27:12 Қан. 32:48, 49

[13] Көрүп болғандин кейин сәнму акаң Һарунға охшаш өз хәлиқлириңгә қошулисән.
[14] Чүнки Зин чөлидә, жамаәт жедәл чиқарған чағда, иккиңлар Мениң буйруғимға асийлиқ қилип, суниң ишида (Зин чөлидә, Қадәштики «Мәрибаһ сулири» дегән жайда) Мени жамаәтниң алдида муқәддәс дәп һөрмәтлимидиңлар, — деди.
[15] Муса Пәрвәрдигарға сөз қилип: [16-17] — И Пәрвәрдигар, барлиқ әт егилириниң роһлириниң Худаси, Өз жамаитиниң падичисиз падидәк болуп қелишиниң алдини елиш үчүн жамаәтни идарә қилидиған, уларниң алдиға кирип чиқалайдиған, уларни башлап маңалайдиған бир адәмни тикләп беришиңни тиләймән, — деди.
[18] Сән Нунниң оғли Йәшуани таллиғин, — деди Пәрвәрдигар Мусаға, — Униңда Роһум бар, сән қолуңни униң бешиға қой, [19] уни каһин Әлиазар вә барлиқ жамаәтниң алдида турғузуп вәзипигә қой.[20] Сән пүткүл Исраил жамаити униң гепигә кириши үчүн өзәңниң иззәт-шөһритиңдин бир қисмини униңға бәргин.[21] У каһин Әлиазарниң алдида турсун, *Әлиазар* уримниң һөкүмини васитә қилип туруп, Пәрвәрдигарниң һозурида униң үчүн йол сорисун; Исраил хәлқи, йәни пүткүл жамаәт униң буйруғи билән чиқиду, униң буйруғи билән кириши керәк.
[22] Шуниң билән Муса Пәрвәрдигарниң буйруғи бойичә иш көрүп, Йәшуани башлап келип, каһин Әлиазарниң вә барлиқ жамаәтниң алдида турғузди;[23] *Әлиазар* қолини униң бешиға қоюп, уни Пәрвәрдигарниң Мусаниң вастиси билән буйруғинидәк вәзипигә қойди.

Дайимлиқ көйдүрмә қурбанлиқ, йәни күнлүк көйдүрмә қурбанлиқ сунуш тоғрисидики низам

28 [1] Пәрвәрдигар Мусаға сөз қилип мундақ деди: —
[2] Сән Исраилларға буйруп: — «Маңа сунулған һәдийә-қурбанлиқларни, йәни Маңа озуқ болидиған, хушбуй кәлтүридиған отта сунулидиған һәдийә-қурбанлиқларни болса, силәр һәр бирини бекитилгән қәрәлидә сунушқа көңүл қоюңлар» — дегин.[3] Сән уларға йәнә: «Силәрниң Пәрвәрдигарға атап отта сунидиған көйдүрмә қурбанлиғиңлар мундақ болиду: — һәр күни бежирим бир яшлиқ әркәк қозидин иккини дайимий көйдүрмә қурбанлиқ қилиңлар. [4] Әтигини бирни, гугумда бирни сунуңлар; [5] йәнә төрттин бир һиндин соқуп чиқирилған зәйтун мейи иләштүрүлгән есил ундин ондин бир әфаһни ашлиқ һәдийә сүпитидә сунуңлар. [6] Синай теғида бәлгүләнгән, Пәрвәрдигарға

27:13 **«өз хәлиқлириңгә қошулисән»** — бу ибарә тоғрилиқ «Яр.» 25:8 вә изаһатини көрүң.
27:13 Чөл. 20:24
27:14 Чөл. 20:12
27:16-17 **«алдиға кирип чиқалайдиған»** — ибраний тилида «*(хәлиқниң)* алдида чиқип киреләйдиған». Бу ибарә ибраний тилида хәлиқни сирттики дүшмәнләргә тақабил турушқа йетәкчилик қилалайдиған вә ички ишларни убдан бир тәрәп қилалайдиған дегәнни билдүриду. **«башлап маңалайдиған»** — ибраний тилида «башлап чиқип кирәләйдиған». Жуқирида изаһатни көрүң.
27:16-17 Чөл. 16:22; Ибр. 12:9; 1Пад. 22:17; Мат. 9:36; Мар. 6:34
27:18 **«Роһум бар»** — ибраний тилида «Роһ бар» — Худаниң Муқәддәс Роһи.
27:18 Қан. 3:21; 34:9
27:21 **«урим»** — бирхил таш еди. Уларниң қандақ екәнлигини һазир бир немә демәк тәс. Лекин улар арқилиқ Худа Өзиниң ирадисини издәйдиғанларға йол көрситәтти. «Мис.» 28:30 вә изаһатни көрүң.
27:21 Мис. 28:30; Лав. 8:8
28:1 **«Дайимлиқ көйдүрмә қурбанлиқ»** — яки «дайимий көйдүрмә қурбанлиқ» яки «күнлүк көйдүрмә қурбанлиқ». «Мис. » 29:38-46ниму көрүң.
28:3 Мис. 29:38
28:4 **«гугум»** — ибраний тилида «икки кәч арилиғида» дегән сөз билән ипадилиниду — демәк, күн петиватқан вақит билән қараңғу чүшүш арилиғида болған вақит.
28:5 **«бир әфаһ»** — тәхминән 2 күрә яки 22 литр еди. Бир һин тәхминән 3.6 литр еди.
28:5 Мис. 16:36; 29:40; Лав. 2:1

атап хушбуй чиқарсун дәп, отта сунулидиған дайимий көйдүрмә қурбанлиқ мана шудур.[7] Һәр бир қоза үчүн униңға қошулидиған шарап һәдийәси төрттин бир һин шарап болиду; ечитма ичимлик болған шарап һәдийәси муқәддәс жайда Пәрвәрдигарға сунуп төкүлсун.[8] Сән иккинчи бир қозини гугумда сунғин; уни әтигәнкидәк ашлиқ һәдийәси вә шарап һәдийәси билән қошуп сунғин; у хушбуй кәлтүрүш үчүн Пәрвәрдигарға атап отта сунулидиған көйдүрмә қурбанлиқ болиду.

Шабат күни сунулидиған қурбанлиқ

[9] — Шабат күни бежирим бир яшлиқ икки әркәк қоза сунулсун; униңға қошуп зәйтун мейи иләштүрүлгән есил ундин әфаһниң ондин иккиси ашлиқ һәдийә сүпитидә сунулсун вә шарап һәдийәси сунулсун;[10] бу һәр бир шабат күнидә сунулидиған шабат күнидики қурбанлиқтур; униң билән дайимий көйдүрмә қурбанлиқ вә қошумчә сунулидиған шарап һәдийәси биллә сунулсун.

Айниң биринчи күни сунулидиған қурбанлиқ

[11] — Һәр айниң биринчи күни Пәрвәрдигарға атилидиған көйдүрмә қурбанлиқ сунуңлар; йәни икки яш топақ, бир қочқар, бир яшлиқ бежирим йәттә әркәк қозини сунуңлар.[12] Һәр топақ бешиға зәйтун мейи иләштүрүлгән есил ундин әфаһниң ондин үчи ашлиқ һәдийә сүпитидә, қошқарға зәйтун мейи иләштүрүлгән есил ундин әфаһниң ондин иккиси ашлиқ һәдийә сүпитидә,[13] һәр бир қоза бешиға зәйтун мейи иләштүрүлгән есил ундин әфаһниң ондин бири ашлиқ һәдийә сүпитидә сунулсун; бу Пәрвәрдигарға отта сунулидиған, хушбуй чиқиридиған бир көйдүрмә қурбанлиқтур.[14] Уларниң шарап һәдийәлири болса: — һәр бир топақ бешиға шараптин йерим һин, қошқар бешиға һинниң үчтин бири, һәр бир қоза бешиға һинниң төрттин бири сунулсун. Бу һәр айда сунулидиған айлиқ көйдүрмә қурбанлиқ болуп, жилниң һәр ейида шундақ қилинсун.[15] Буларниң үстигә Пәрвәрдигарға атилидиған гуна қурбанлиқ сүпитидә бир текә сунулсун; шуларниң һәммиси дайимий көйдүрмә қурбанлиқ вә қошумчә шарап һәдийәси билән биллә сунулсун.

«Өтүп кетиш һейти» һәм «петир нан һейти»дики қурбанлиқлар

[16] Биринчи айниң он төртинчи күни Пәрвәрдигарға аталған «өтүп кетиш» *қозиси сунулсун.* [17] Шу айниң он бәшинчи күни һейт башлиниду; йәттә күн петир нан йейилсун.[18] Биринчи күни муқәддәс жиғилиш өткүзүлсун, һеч қандақ иш-әмгәк қилмаслиғиңлар керәк,[19] шу күни отта сунулидиған, Пәрвәрдигарға аталған көйдүрмә қурбанлиқ сүпитидә яш топақтин иккини, бир қочқар вә йәттә бир яшлиқ әркәк қоза сунуңлар; улар алдиңларда бежирим көрүнсун;[20] шуларға қошулидиған ашлиқ һәдийәлири зәйтун мейи иләштүрүлгән есил ун болуп, һәр бир топақ бешиға әфаһниң ондин үчи, қочқар бешиға әфаһниң ондин иккиси,[21] шу йәттә қоза бешиға әфаһниң ондин бири сунулсун;[22] шуниңдәк *гунайиңлар* үчүн кафарәт кәлтүрүшкә гуна қурбанлиғи сүпитидә бир текә сунулсун.[23] Буларниң һәммисини әтигәнлик көйдүрмә қурбанлиқ, йәни дайимий көйдүрмә қурбанлиқтин айрим сунуңлар.[24] Силәр бу тәриқидә уда йәттә күн Пәрвәрдигарға атап отта сунулидиған, хушбуй кәлтүридиған ашундақ һәдийә-қурбанлиқларни сунуңлар; шуларниң һәммиси дайимий көйдүрмә қурбанлиқ вә қошуп суну-

---

28:7 «муқәддәс жай» — мошу йәрдә ибадәт чедириниң һойлисини көрсәтсә керәк.
28:16 «Пәрвәрдигарға аталған «өтүп кетиш» қозиси сунулсун» —— Ибраний тилида «Пәрвәрдигарға аталған «өтүп кетиш» болиду». Бу һейт тоғрилиқ «Лав.» 23.5-14ниму көрүң.
28:16 Мис. 12:18; 23:15; Лав. 23:5
28:18 Лав. 23:7

лидиған шарап һәдийәсиниң сиртида сунулиду.[25] Йәттинчи күни муқәддәс жиғилиш
өткүзүңлар, шу күни һеч қандақ иш-әмгәк қилишқа болмайду.

«Һәптиләр һейти», йәни «Дәсләпки орма һейти»дики қурбанлиқлар

[26] «Дәсләпки орма» күни, йәни «һәптиләр һейти»ңларда силәр йеңи ашлиқ һәдийәни
Пәрвәрдигарға сунған чағда муқәддәс жиғилиш өткүзүңлар; һеч қандақ иш-әмгәк қил-
маңлар. [27] Силәр Пәрвәрдигарға аталған, хушбуй кәлтүридиған көйдүрмә қурбанлиқ
сүпитидә яш топақтин иккини, қочқардин бирни, бир яшлиқ әркәк қозидин йәттини
сунуңлар.[28] Шуларға қошуп сунулидиған ашлиқ һәдийә зәйтун мейи иләштүрүлгән есил
ундин болуп, һәр бир топақ бешиға әфаһниң ондин үчи, қочқар бешиға әфаһниң ондин
иккиси,[29] шу йәттә қоза бешиға әфаһниң ондин бири сунулсун;[30] шуниңдәк силәрниң
гунайиңлар үчүн кафарәт кәлтүрүшкә *гуна қурбанлиғи сүпитидә* бир текә сунулсун.[31] Шу-
ларниң һәммиси дайимий көйдүрмә қурбанлиқ вә униң ашлиқ һәдийәсигә қошуп (бу-
ларниң һәммиси алдиңларда бежирим көрүнсун), шарап һәдийәлири билән биллә су-
нулсун.

Канай челиш һейтидики қурбанлиқлар
«Лав.» 23:23-25ниму көрүң

29 [1] Йәттинчи айниң биринчи күни силәр муқәддәс жиғилиш өткүзүңлар; *у күни* һеч
қандақ иш-әмгәк қилмаслиғиңлар керәк. Бу силәр үчүн канайлар челинидиған
күни болиду. [2] Силәр Пәрвәрдигарға аталған, хушбуй кәлтүридиған көйдүрмә
қурбанлиқ сүпитидә яш бир топақ, бир қочқар, йәттә бир яшлиқ бежирим әркәк қозини
сунуңлар.[3] Шуларға қошуп сунулидиған ашлиқ һәдийә зәйтун мейи иләштүрүлгән
есил ундин болуп, һәр бир топақ бешиға әфаһниң ондин үчи, қочқар бешиға әфаһниң
ондин иккиси,[4] шу йәттә қоза бешиға әфаһниң ондин бири сунулсун;[5] шуниңдәк
силәрниң *гунайиңлар үчүн* кафарәт кәлтүрүшкә гуна қурбанлиғи сүпитидә бир текә
сунулсун.[6] Шуларни айниң биринчи күнидики көйдүрмә қурбанлиқ вә униңға қошумчә
болған ашлиқ һәдийәси, дайимий көйдүрмә қурбанлиқ, униңға қошумчә болған ашлиқ
һәдийәси вә буларға қошулидиған шарап һәдийәлириниң сиртида сунуңлар; буларниң
һәммиси һәр бири бәлгүлимә бойичә Пәрвәрдигарға атап отта хушбуй кәлтүрсун дәп
сунулсун.

Кафарәт күни сунулидиған қурбанлиқлар
«Лав.» 23:26-32ниму көрүң.

[7] Йәттинчи айниң онинчи күни силәр муқәддәс жиғилиш өткүзүңлар; нәпсиңларни
тартип өзәңларни төвән тутуңлар. У күни һеч қандақ иш-әмгәк қилишқа болмайду.
[8] Силәр Пәрвәрдигарға аталған, хушбуй кәлтүридиған көйдүрмә қурбанлиқ сүпити-
дә яш бир топақ, бир қочқар, бир яшлиқ әркәк қозидин йәттини сунуңлар (буларниң
һәммиси алдиңларда бежирим көрүнсун).[9] Шуларға қошуп сунулидиған ашлиқ һәдийә

28:26 **««Дәсләпки орма» күни, йәни «һәптиләр һейти»ңларда»** — *яки «йәни (силәр) һәптәңларни (демәк, йәттә һәптә) өткүзгәндин кейин».* «Лав.» 23:15-22ниму көрүң.
29:1 **«муқәддәс жиғилиш»** — «муқәддәс жиғилиш»лар яки «муқәддәс сорун»лар тоғрилиқ «Лав.» 23:2 вә изаһатини көрүң.
29:1 Лав. 23:24
29:7 **«нәпсиңларни тартип өзәңларни төвән тутуп»** —— Ибраний тилида бирла сөз билән ипадилиниду. Йәһудий әнъәнилири бойичә бу ишлар роза тутушни өз ичигә алатти. 16:29-31ниму көрүң.
29:7 Лав. 16:29, 31; 23:27
29:8 Чөл. 28:19

зәйтун мейи иләштүрүлгән есил ундин болуп, һәр бир топақ бешиға әфаһниң ондин үчи, қочқар бешиға әфаһниң ондин иккиси,[10] шу йәттә қоза бешиға әфаһниң ондин бирини,[11] шуниңдәк гуна қурбанлиғи сүпитидә бир текә сунуңлар; уларниң һәммиси кафарәт күнидики гуна қурбанлиғи, дайимий көйдүрмә қурбанлиқ, униң қошумчә ашлиқ һәдийәси вә буларниң шарап һәдийәлири билләә сунулсун.

«Кәпиләр һейти»дики қурбанлиқлар
«Лав.» 23:33-44ниму көрүң.

[12] Йәттинчи айниң он бәшинчи күни муқәддәс жиғилиш өткүзүңлар; у күни һеч қандақ ишәмгәк қилишқа болмайду. Пәрвәрдигарға атап йәттә күн һейт қилиңлар;[13] силәр Пәрвәрдигарға атап, хушбуй кәлтүрсун дәп отта сунулидиған көйдүрмә қурбанлиқ сүпитидә яш топақтин он үчни, икки қочқар, бир яшлиқ әркәк қозидин он төртни сунуңлар (шулар һәммиси бежирим болсун).[14] Шуларға қошуп сунулидиған ашлиқ һәдийә зәйтун мейи иләштүрүлгән есил ундин болуп, он үч топақ бешиға әфаһниң ондин үчи, икки қочқар бешиға әфаһниң ондин иккиси,[15] он төрт қоза бешиға әфаһниң ондин бирини,[16] шуниңдәк гуна қурбанлиғи сүпитидә бир текә сунуңлар; шуларниң үстигә дайимий көйдүрмә қурбанлиқ, униң қошумчә ашлиқ һәдийәси вә шарап һәдийәси билләә сунулсун.
[17] Иккинчи күни яш топақтин он иккини, икки қочқар, бир яшлиқ әркәк қозидин он төртни сунуңлар (шулар һәммиси бежирим болсун)[18] вә шундақла топақлар, қочқарлар вә әркәк қозиларниң саниға қарап бәлгүлимә бойичә қошумчә сунулидиған ашлиқ һәдийәлири билән шарап һәдийәлирини сунуңлар.[19] Шуниңдәк гуна қурбанлиғи сүпитидә бир текә сунуңлар; шуларниң үстигә дайимий көйдүрмә қурбанлиқ, униң қошумчә ашлиқ һәдийәси вә шуларниң шарап һәдийәлири билләә сунулсун.
[20] Үчинчи күни бир яш топақтин он бирни, икки қочқар, бир яшлиқ әркәк қозидин он төртни сунуңлар (шулар һәммиси бежирим болсун)[21] вә шундақла топақлар, қочқарлар вә әркәк қозиларниң саниға қарап бәлгүлимә бойичә қошумчә сунулидиған ашлиқ һәдийәлири билән шарап һәдийәлирини сунуңлар;[22] шуниңдәк гуна қурбанлиғи сүпитидә бир текә сунуңлар; шуларниң үстигә дайимий көйдүрмә қурбанлиқ, униң қошумчә ашлиқ һәдийәси вә шарап һәдийәси билләә сунулсун.
[23] Төртинчи күни яш топақтин онни, икки қочқар, бир яшлиқ әркәк қозидин он төртни сунуңлар (шулар һәммиси бежирим болсун)[24] вә шундақла топақлар, қочқарлар вә әркәк қозиларниң саниға қарап бәлгүлимә бойичә қошумчә сунулидиған ашлиқ һәдийәлири билән шарап һәдийәлирини сунуңлар;[25] шуниңдәк гуна қурбанлиғи сүпитидә бир текә сунуңлар; шуларниң үстигә дайимий көйдүрмә қурбанлиқ, униң қошумчә ашлиқ һәдийәси вә шарап һәдийәси билләә сунулсун.
[26] Бәшинчи күни яш топақтин тоққузни, икки қочқар, бир яшлиқ әркәк қозидин он төртни сунуңлар (шулар һәммиси бежирим болсун)[27] вә шундақла топақлар, қочқарлар вә әркәк қозиларниң саниға қарап бәлгүлимә бойичә қошумчә сунулидиған ашлиқ һәдийәлири билән шарап һәдийәлирини сунуңлар;[28] шуниңдәк гуна қурбанлиғи сүпитидә бир текә сунуңлар; шуларниң үстигә дайимий көйдүрмә қурбанлиқ, униң қошумчә ашлиқ һәдийәси вә шарап һәдийәси билләә сунулсун.
[29] Алтинчи күни яш топақтин сәккизни, икки қочқар, бир яшлиқ әркәк қозидин он төртни сунуңлар (шулар һәммиси бежирим болсун)[30] вә шундақла топақлар, қочқарлар вә әркәк қозиларниң саниға қарап бәлгүлимә бойичә қошумчә сунулидиған ашлиқ һәдийәлири билән шарап һәдийәлирини сунуңлар;[31] шуниңдәк гуна қурбанлиғи сүпитидә бир текә сунуңлар; шуларниң үстигә дайимий көйдүрмә қурбанлиқ, униң қошумчә ашлиқ һәдийәси вә шарап һәдийәси билләә сунулсун.

[32] Йәттинчи күни яш топақтин йәттини, икки қочқар, бир яшлиқ әркәк қозидин он төрт-
ни сунуңлар (шулар һәммиси бежирим болсун)[33] вә шундақла топақлар, қочқарлар вә
әркәк қозиларниң саниға қарап бәлгүлимә бойичә қошумчә сунулидиған ашлиқ һә-
дийәлири билән шарап һәдийәлирини сунуңлар;[34] шуниңдәк гуна қурбанлиғи сүпити-
дә бир текә сунуңлар; шуларниң үстигә дайимий көйдүрмә қурбанлиқ, униң қошумчә
ашлиқ һәдийәси вә шарап һәдийәси биллә сунулсун.
[35] Сәккизинчи күни силәр муқәддәс жиғилиш өткүзүңлар; у күни һеч қандақ иш-әмгәк
қилмаңлар. [36] Силәр Пәрвәрдигарға атап, хушбуй кәлтүрсун дәп отта сунулидиған
көйдүрмә қурбанлиқ сүпитидә бир топақ, бир қочқар вә бир яшлиқ әркәк қозидин он
төртни (шулар һәммиси бежирим болсун)[37] һәмдә топақ, қочқар вә әркәк қозиларниң
саниға қарап, бәлгүлимә бойичә қошумчә сунулидиған ашлиқ һәдийәлири билән шарап
һәдийәлирини сунуңлар;[38] шуниңдәк гуна қурбанлиғи сүпитидиму бир текә сунуңлар;
шуларниң үстигә дайимий көйдүрмә қурбанлиқ, униң қошумчә ашлиқ һәдийәси вә ша-
рап һәдийәси биллә сунулсун.
[39] Бәлгүләнгән һейтлириңларда Пәрвәрдигарға атап сунулидиған қурбанлиқ-һәдийәләр
әнә шулардур; силәрниң қәсәмгә бағлиқ яки ихтиярән сунидиғанлириңлар, көйдүрмә
қурбанлиқлириңлар, ашлиқ һәдийәлириңлар, шарап һәдийәлириңлар вә енақлиқ
қурбанлиқлириңлар болса, уларниң сиртидидур.

30
[1] Шундақ қилип, Муса Пәрвәрдигарниң өзигә буйруғанлириниң һәммисини
қалдурмай Исраилларға уқтурди.

Қәсәм қилиш низами

[2] Муса Исраилларниң қәбилә башлиқлириға сөз қилип мундақ деди: — Пәрвәрдигарниң
буйруғанлири мундақ: —
[3] Әгәр бирәв Пәрвәрдигарға қәсәм ичкән болса яки өз өзини чәклимәкчи болуп қәсәм
ичкән болса, ләвзидин қайтишқа болмайду, һаман ағзидин чиққан һәммә гәп бойичә
иш тутуши керәк.
[4] Қиз бала яш болуп, техи атисиниң өйидики чағда, өз-өзини чәкләш тоғрилиқ Пәрвәр-
дигарға қәсәм бәргән болса,[5] амма атиси қизиниң қәсимини яки өз-өзини чәкләш тоғри-
сида бәргән вәдисини аңлиған вә қизиниң алдида үндимәй шүк турған болса, ундақта
униң барлиқ қәсәмлири вә өз-өзини чәкләш тоғрисида қилған һәммә вәдиси инавәтлик
болиду.[6] Лекин қизниң атиси аңлиған чағда уни тосқан болса, униң қилған қәсәмлири
яки өз-өзини чәкләш тоғрисида қилған вәдилиридин һеч бири инавәтлик болмайду;
атиси уни тосқан болғачқа, Пәрвәрдигарму уни кәчүриду.
[7] — Әгәр у қәсәм қилған яки өз-өзини чәкләшкә ағзида тәнтәклик билән вәдә қилған
һаләттә әргә тәккән болса,[8] ери шуни аңлиған болса, лекин аңлиған күни үндимәй шүк
турған болса, ундақта униң қилған қәсәмлири яки өз-өзини чәкләшкә қилған гәплири
инавәтлик болиду.[9] Әгәр ери аңлиған күни уни тосқан болса, униң қилған қәсимини вә
өз-өзини чәкләш тоғрилиқ ағзидин чиқарған тәнтәк гәплирини бекар қилса, ундақта
улар инавәтсиз болиду; Пәрвәрдигар уни кәчүриду.
[10] Лекин тул хотун яки еридин ажришип кәткән хотунлар қилған қәсәм, йәни униң өзини
чәкләш тоғрилиқ қилған барлиқ вәдилири болса инавәтлик болиду.[11] Әгәр у ериниң өйидә
қәсәм қилған яки өз-өзини чәкләш тоғрилиқ қәсәм-вәдә ичкән,[12] ери аңлап туруқлуқ шүк
турувелип тосмиған болса, ундақта униң барлиқ қилған қәсәмлири вә өз-өзини чәкләш

29:35 Лав. 23:36
30:3 Қан. 23:20

тоғрилиқ қилған барлиқ вәдилири инавәтлик болиду.[13] Лекин униң ери аңлап турған
чағда униң қәсәм-вәдилирини ениқ рәт қилған болса, аял ағзидин чиқарған вәдә бериш
вә өз-өзини чәкләп туруш тоғрилиқ қилған барлиқ вәдилириниң һеч қайсиси инавәтлик
болмайду; униң ери буларни рәт қилған болғачқа, Пәрвәрдигар уни кәчүриду.
[14] Аялниң бәргән вәдисини вә униң чидап туруп өзәмни чәкләймән дәп қилған қәсәм-вә-
дисини униң ери инавәтликму қилалайду, инавәтсизму қилалайду.[15] Әгәр униң ери
һәркүни униң алдида шүк турувелип гәп қилмиса, ундақта униң бәргән барлиқ қилған
қәсәмлирини вә өз-өзини чәкләп туруш тоғрилиқ қилған һәммә вәдилирини инавәтлик
қилғанлиғи һесаплиниду; чүнки ериниң аңлап турған күнидә гәп қилмай шүк турған-
лиғи униң аялиниң қәсәм-вәдилирини күчкә егә қилғанлиғидур.[16] Лекин ери аялиниң
қәсәм-вәдилирини аңлап наһайити узақ вақитлардин кейин андин униң қәсәм-вәдили-
рини инавәтсиз қилса, ундақта у аялиниң гунайини өз үстигә алған болиду.
[17] Жуқириқилар Пәрвәрдигарниң Мусаға буйруғанлири, йәни ери билән аяли, ата билән
өз өйидә туруватқан, техи яшлиғида болған қизи оттурисидики низам-бәлгүмиләрдур.

Мидиянларға җәң қилиш вәзиписи

31 [1] Пәрвәрдигар Мусаға сөз қилип: —
[2] Сән Мидиянлардин Исраилларниң интиқамини ал, андин өз хәлиқлириңгә қо-
шулисән, — деди.
[3] Муса хәлиққә мундақ деди: — Араңлардин җәңгә чиқишқа бир түркүм адәмләрни қу-
ралландуруңлар; андин улар Мидиянлардин Пәрвәрдигар үчүн интиқам елишқа ат-
лансун.[4] Силәр Исраилларниң һәр бир қәбилисидин җәң қилишқа миңдин адәм маң-
дуруңлар.
[5] Шуниң билән түмәнлигән Исраил хәлқиниң һәр қәбилисидин миңдин, җәмий он икки
миң адәм җәң қилишқа қуралландурулди.[6] Муса һәр қәбилидин миңдин адәмни җәң
қилишқа маңдурди һәмдә Әлиазарниң оғли Финиһасни улар билән биллә маңдурди,
Финиһасниң қолида муқәддәс әсваплар вә агаһ канай бар еди.
[7] Улар Пәрвәрдигарниң Мусаға буйруғини бойичә Мидиянлар билән соқушқили чиқип, әр-
кәкләрниң һәммисини өлтүрүвәтти;[8] мошу өлтүрүлгәнләрдин башқа, йәнә Мидиянниң
Әви, Рәкәм, Зур, Хур вә Рәба дегән бәш падишасини өлтүрди; йәнә Беорниң оғли Балаамни
қилич билән чепип ташлиди.[9] Исраиллар Мидиянларниң хотун-қизлири вә балилирини
тутқун қилип кәтти, йәнә уларниң пүтүн чарва маллири, қой падилири вә мал-мүлүкли-
рини олжа қилди;[10] улар туруватқан йәрләрдики барлиқ шәһәр вә барлиқ баргаһлириға от
қоювәтти;[11] улар адәм болсун мал болсун барлиқ ғәниймәт, барлиқ олҗини елип кәтти;
[12] улар тутқан әсирләрни һәм олжа-ғәниймәтни Моаб түзләңликлиригә, Иордан дәрияси
бойиға җайлашқан Йерихониң удулидики баргаһқа әкилип, Муса билән каһин Әлиазарға,
шундақла Исраилларниң җамаитигә тапшурди.[13] Муса, каһин Әлиазар вә җамаәтниң бар-
лиқ әмирлири баргаһниң сиртиға чиқип уларни қарши алди.
[14] Лекин Муса җәңдин қайтқан һәрбий сәрдарларға, йәни миң беши, йүз бешиларға хапа
болуп: —

31:2 Чөл. 25:17; 27:13

31:6 **«муқәддәс әсваплар»** — немә екәнлиги һазир ениқ әмәс. «урим» вә «туммим» болуши мүмкин. «Агаһ канай» бәлким 10:2дә тилға елинған икки канай еди.

31:7 **«Мидиянлар билән соқушқили чиқип, әркәкләрниң һәммисини өлтүрүвәтти»** — Пәрвәрдигарниң Мидиянлар тоғрилиқ бу буйруғи 25:16-18диму хатирилиниду. «Әркәкләрниң һәммиси» — җәңгә қатнашқан әркәкләр, әлвәттә.

31:8 Йә. 13:21, 22

31:11 Қан. 20:14

[15] Силәр аялларниң һәммисини тирик қалдурдуңларму?[16] Қараңлар, дәл шулар Балаам-
ниң һейлә-мәслиһәти билән Пеордики ишта Исраилларни Пәрвәрдигар алдида гунаға
патқузуши билән, Пәрвәрдигарниң җамаитигә ваба яғдурулған әмәсму? [17] Әнди силәр
барлиқ оғул балиларни өлтүрүветиңлар, әрләр билән мунасивәт өткүзгән аялларни
қоймай өлтүрүветиңлар. [18] Бирақ яш қизлар, йәни әрләр билән мунасивәт өткүзмигән-
ләрни болса, өзлириңларға тирик қалдуруңлар.
[19] Силәр баргаһ сиртида йәттә күн чедир тикип туруңлар; адәм өлтүргән вә өлүккә
тәккән һәр ким үчинчи күни вә йәттинчи күни өзини паклисун; силәр вә силәр әсир
қилған кишиләрниң һәммиси шундақ қилсун. [20] Барлиқ кийим-кечәк, терә әсвап үскү-
ниләр, тивитта тоқулған барлиқ нәрсиләр һәм яғач әсвап-үскүниләрниң һәммисини
пакланлар, — деди.
[21] Каһин Әлиазар җәңгә чиқип қайтқан ләшкәрләргә:
— Мана Пәрвәрдигар Мусаға буйруған қанун-бәлгүлимә:[22] алтун, күмүч, мис, төмүр,
қәләй, қоғушун қатарлиқ[23] отқа чидамлиқ нәрсиләрниң һәммисини оттин өткүзүңлар,
шундақ қилсаңлар пак һесаплиниду; шундақтиму, йәнила «напаклиқни чиқарғучи су»
билән пакизлаңлар; отқа чидамсиз нәрсиләрни шу судин өткүзүңлар. [24] Йәттинчи күни
кийимлириңларни жуюңлар, андин силәр пак һесаплинисиләр; андин кейин барғаһқа
кирсәңлар болиду, — деди.

Җәң ғәниймәтлиринин тәқсим қилиниши

[25] Пәрвәрдигар Мусаға сөз қилип мундақ деди: —
[26] Сән каһин Әлиазар вә җамаәт ичидики қәбилә каттилири билән бирликтә елинған
олҗа-ғәнимәтниң, адәм болсун, чарпай болсун, шуларниң умумий санини һесаплап
чиққин; [27] олҗа-ғәниймәтни иккигә бөл, йеримини җәңгә чиққанларға бәр, қалған йе-
римини барлиқ җамаәткә бәр. [28] Сән йәнә чиқип җәңгә қатнашқан ләшкәрләр алидиған
адәм, кала, ешәк яки қой падилиридин бәш йүздин бирини Пәрвәрдигарға аталған үлүш
болсун дәп айриғин;[29] силәр шуни ләшкәрләргә тәвә болған йеримидин елип Пәрвәр-
дигарға аталған «көтәрмә һәдийә» сүпитидә каһин Әлиазарға тапшуруңлар.[30] Исраил-
ларға тәвә болған йериминиң адәм, кала, ешәк, қой падилири, шундақла һәр хил һай-
ванлардин әлликтин бирини Пәрвәрдигарниң җамаәт чедириға қарашқа мәсъул болған
Лавийларға бериңлар.
[31] Шуниң билән Муса билән каһин Әлиазар Пәрвәрдигарниң Мусаға буйруғинидәк қилди.
[32] Әнди олҗа-ғәниймәт, йәни җәңгә чиққан ләшкәрләр еливалған нәрсиләрдин қалғи-
ни қой җәмий алтә йүз йәтмиш бәш миң,[33] кала йәтмиш икки миң,[34] ешәк атмиш бир
миң,[35] әркәкләр билән мунасивәт өткүзмигән қизлар оттуз икки миң чиқти.[36] Җәңгә
чиққанларниң үлүши, йәни уларға тәвә йерими, қой җәмий үч йүз оттуз йәттә миң бәш
йүз;[37] бу қой падилиридин Пәрвәрдигарға аталғини алтә йүз йәтмиш бәш болди;[38] кала
оттуз алтә миң, бунiндин Пәрвәрдигарға аталғини йәтмиш икки болди.[39] Ешәк оттуз
миң бәш йүз чиқти, буниңдин Пәрвәрдигарға аталғини атмиш бир болди.[40] Адәм он алтә

31:16 « *Мидиянлиқ аяллар ...* **Исраилларни... гунаға патқузуши билән, Пәрвәрдигарниң җамаитигә ваба яғдурулған әмәсму?»** — бу ваба тоғрилиқ 25:1-3ни көрүң.
31:16 Чөл. 25:1, 2, 18; 2Пет. 2:15; Вәһ. 2:14
31:17 Һак. 21:11
31:18 **«яш қизлар»** — яки «қиз балилар».
31:19 **«Силәр барғаһ сиртида йәттә күн чедир тикип туруңлар... үчинчи күни вә йәттинчи күни өзини паклисун»** — яки «һәр ким адәм өлтүргән вә өлүккә тәккән болса, силәр барғаһ сиртида йәттә күн чедир тикип туруңлар; һәр ким үчинчи күни вә йәттинчи күни өзини паклисун».
31:23 Чөл. 19:9
31:27 1Сам. 30:24

миң чиқти, буниңдин Пәрвәрдигарға аталғини оттуз икки адәм болди.[41] Муса Пәрвәр-
дигар өзигә буйруғини бойичә Пәрвәрдигарға сунулидиған «көтәрмә һәдийә» болған
үлүшни каһин Әлиазарға тапшуруп бәрди.
[42] Исраилларға тәвә болған йерими, йәни Муса җәңгә чиқип кәлгәнләрдин елип бөлүп
бәргини —[43] җамаәткә тәвә болған шу йерими — қой үч йүз оттуз йәттә миң бәш
йүз,[44] кала оттуз алтә миң,[45] ешәк оттуз миң бәш йүз,[46] адәм он алтә миң еди.[47] Муса
Пәрвәрдигар өзигә буйруғини бойичә, Исраилларға тәвә болған шу йериминиң, мәйли
адәм яки һайван болсун, әлликтин бирини айрип елип Пәрвәрдигарниң ибадәт чеди-
риға қарашқа мәсъул болған Лавийларға тапшурди.
[48] Пүткүл қошунниң сәрдарлири, миң беши, йүз бешилири Муса билән көрүшкили ке-
лип,[49] Мусаға: — Хизмәткарлириниң қол астида җәң қилған ләшкәрләрниң умумий са-
нини санақтин өткүзсәк бириму кам чиқмиди.[50] Шуңа, мана Пәрвәрдигарниң һозури-
да өзимизниң гунайиниң кафарити үчүн һәр қайсимиз еришкәнләрни Пәрвәрдигарға
аталған һәдийә қилимиз — алтун буюмлар, пут-қол зәнҗирлири, биләйүзүк, мөһүр
үзүк, зирә-һалқа, марҗанларниң һәммисини елип кәлдуқ, — деди.
[51] Шуниң билән Муса билән каһин Әлиазар улар әкәлгән алтунларни, йәни алтун-
да ясалған һәр хил буюмларни алди.[52] Уларниң миң беши вә йүз бешилиридин алғи-
ни Пәрвәрдигарға аталған «көтәрмә һәдийә» сүпитидә сунулди; барлиқ алтун җәмий
он алтә миң йәттә йүз әллик шәкәл чиқти[53] (ләшкәрләрниң һәр бири өзлири үчүн
мал-мүлүкни булаң-талаң қилишқан еди).[54] Муса билән каһин Әлиазар миң беши вә йүз
бешилириниң қолидин алтунни елип, җамаәт чедириниң ичигә әкирип, уни Пәрвәрди-
гарниң һозурида Исраиллар үчүн яднамә қилди.

Икки қәбилиниң дәрияниң күн чиқиш тәрипидики зиминни тәләп қилғанлиғи

32 [1] Рубәнниң әвлатлири билән Гадниң әвлатлириниң кала падилири толиму
көпәйгән еди; уларниң Яазәрниң зимини билән Гилеадниң зиминиға көзи чүшти;
вә мана, шу зимин чарва беқишқа мас келидиған йәр еди.[2] Шуңа улар Муса, каһин
Әлиазар вә җамаәтниң әмирлириниң алдиға келип уларға: —
[3] Атарот, Дибон, Яазәр, Нимраһ, Һәшбон, Әләаләһ, Сәбам, Небо, Бәон дегән йәрләр,
[4] йәни Исраил җамаити алдида Пәрвәрдигар мәғлуп қилип бәргән йәрләр болуп, чарва
беқишқа бап йәрләр екән, қуллириниңму чарва мели бар, — деди[5] вә йәнә: — Әгәр сили-
ниң алдилирида илтипатлириға еришкән болсақ, бизни Иордан дәриясидин өт демәй,
бу йәрни бизгә мирас қилип бәрсилә, — деди.
[6] Муса Гадниң әвлатлири билән Рубәнниң әвлатлириға: — Қериндашлириңлар җәң-
гә чиққан вақтида силәр мошу йәрдә турамтиңлар?[7] Силәр немә үчүн Исраилларниң
дәриядин өтүп Пәрвәрдигар уларға ата қилип бәргән зиминға киришигә көңуллирини
совутисиләр?[8] Илгири мән Қадәш-Барнеадин ата-бовилириңларни шу зиминни чарлап
келишкә әвәткинимдә уларму шундақ қилишқан еди.[9] Улар Әшкол җилғисиға чиқип,
у зиминни көрүп, Исраилларниң көңлини Пәрвәрдигар ата қилип бәргән зиминға ки-
риштин совутқан.[10] Шу чағда Пәрвәрдигарниң аччиғи келип қәсәм қилип:[11] «Мисир-
дин чиққан жигирмә яштин жуқурилар чин көңлидин Маңа әгәшмигәчкә, улар Мән

31:41 Чөл. 18:8,19
31:53 Қан. 20:14
32:1 **«Изаһат»** — «Қан.» 3:12-22ниму көрүң.
32:3 **«Сибмаһ»** — яки «Сибмаһ».
32:8 Чөл. 13:3; Қан. 1:22

Ибраһим, Исһақ, Яқупларға «Силәргә ата қилимән» дәп қәсәм қилған зиминни көрсә,
Мән Пәрвәрдигар болмай кетәй! 12 Пәқәт кәниззийләрдин болған Йәфуннәһниң оғли Каләб
билән Нунниң оғли Йәшуала Маңа чин көңлидин әгәшкән болғачқа, зиминни көрәләй-
ду», дегән еди. 13 Шуниң билән Пәрвәрдигарниң Исраилларға аччиғи қозғалғачқа,
Пәрвәрдигарниң алдида рәзил болғанни қилған әшу бир әвлат өлүп түгигичә, у улар-
ни чөл-баяванда қириқ жил сәргәрданлиқта жүргүзди. 14 Әнди мана, гунакарларниң
әвлатлири болған силәрму ата-боваңларниң изини бесип Пәрвәрдигарниң Исраилларға
болған қаттиқ ғәзивини техиму қозғимақчи бопсиләр-дә! 15 Әгәр силәр униңға әги-
шиштин бурулуп кәтсәңлар, ундақта У *Исраилларни* йәнә чөл-баяванға ташливетиду, бу
һалда силәр бу барлиқ хәлиқни харап қилған болисиләр, — деди.
16 Икки қәбилиниң адәмлири Мусаниң алдиға келип униңға: —
Биз бу йәрдә маллиримизға қотан, балилиримизға қәлә-шәһәр салайли. 17 Биз болсақ қу-
раллинип, Исраилларни өзигә тәвә җайлириға башлап барғичә сәпниң алдида маңимиз;
бу зиминдики ят хәлиқләр сәвәплик, бизниң кичик балилиримиз мустәһкәм шәһәр-
ләрдә туруши керәк. 18 Исраиллар өз мираслириға егә болмиғичә биз өйимизгә һәргиз
қайтмаймиз. 19 Чүнки биз улар билән Иордан дәриясиниң күн петиш тәрипидики зи-
минға яки униңдинму жирақтики зиминға тәң егидар болмаймиз, чүнки мирасимиз
Иордан дәриясиниң бу тәрипидә, йәни күн чиқиштидур, — деди.
20 Муса уларға: — Әгәр шундақ қилсаңлар, йәни Пәрвәрдигарниң алдида қуралли-
нип җәңгә чиқип, 21 силәрдин қуралланғанларниң һәммиси Иордан дәриясидин өтүп,
Пәрвәрдигар Өз дүшмәнлирини уларниң зиминидин қоғлап чиқирип болғанда, 22 шу
зимин Пәрвәрдигар алдида бойсундурулуп болғанда андин қайтсаңлар, силәр Пәрвәр-
дигар вә Исраиллар алдида гунасиз һесаплинисиләр; бу зиминму Пәрвәрдигар алдида
силәргә мирас қилип берилиду. 23 Лекин бундақ қилмисаңлар, мана, Пәрвәрдигар алди-
да гунакар болисиләр; шуни убдан билишиңлар керәкки, гунайиңлар өзәңларни қоғлап
бешиңларға чүшиду. 24 Әнди силәр ағзиңлардин чиққан гепиңлар бойичә иш тутуңлар,
балилириңлар үчүн шәһәр, қой падилириңлар үчүн қотан селиңлар, — деди.
25 Гадниң әвлатлири билән Рубәнниң әвлатлири Мусаға: —
Қуллири ғоҗам ейтқинидәк қилиду. 26 Хотун-бала чақилиримиз, калилар вә барлиқ чар-
пайлиримиз Гилеадниң һәр қайси шәһәрлиридә қалиду; 27 Лекин қуллири, җәңгә тәйяр-
линип қуралланғанларниң һәр бири ғоҗам ейтқандәк *дәриядин* өтүп Пәрвәрдигарниң
алдида җәң қилиду, — деди.

28 Шуниң билән Муса улар тоғрилиқ каһин Әлиазар билән Нунниң оғли Йәшуаға вә Исра-
илниң барлиқ қәбилә башлиқлириға тапилап, 29 уларға: — Әгәр Гадниң әвлатлири билән
Рубәнниң әвлатлири қураллинип Пәрвәрдигарниң алдида җәңгә чиқишқа силәр билән
бирликтә Иордан дәриясидин өтсә, у зимин силәрниң алдиңларда бой сундурулса, ун-
дақта силәр Гилеад зиминини уларға мирас қилип бериңлар. 30 Әгәр улар қураллинип
силәр билән биллә өтмәймиз десә, ундақта уларниң мираси араңларда, йәни Қанаан
зиминида болсун, — деди.
31 Гадниң әвлатлири билән Рубәнниң әвлатлири: —
Пәрвәрдигар қуллириға қандақ буйруған болса, биз шундақ қилимиз. 32 Биз қураллинип
Пәрвәрдигарниң алдида дәриядин өтүп Қанаан зиминиға киримиз, андин Иордан дәри-
ясиниң бу йеқидики зимин бизгә мирас қилип берилидиған болиду, — дейишти.
33 Шуниң билән Муса аморийларниң падишаси Сиһонниң падишалиғи билән Башанниң

32:11 Чөл. 14:28; Қан. 1:35
32:28 Йә. 1:13; 4:12

падишаси Огниң падишалиғини, зимин вә тәвәсидики шәһәрләрни, әтрапидики шәһәр-
ләр билән қошуп, һәммисини Гадниң әвлатлириға, Рубәнниң әвлатлириға вә Йүсүпниң
оғли Манассәһниң йерим қәбилисигә бәрди. 34 Гадниң әвлатлири Дибон, Атарот, Ароәр,
35 Атрот-Шофан, Яазәр, Йогбихаһ, 36 Бәйт-Нимраһ, Бәйт-Һаран қатарлиқ мустәһкәм
шәһәрләрни салди вә шундақла қотанларни салди.
37 Рубәнниң әвлатлири *йеңидин* Һәшбон, Әләаләһ, Кириатайим, 38 Небо, Баал-меон (жуқуриқи
исимлар өзгиртилгән) вә Сибмаһни салди; һәм улар салған шәһәрләргә йеңидин нам бәрди.
39 Манассәһниң оғли Макирниң әвлатлири Гилеадқа жүрүш қилип, у йәрни елип, шу
йәрдә турушлуқ Аморийларни қоғливәтти. 40 Шуниң билән Муса Гилеадни Манассәһ-
ниң оғли Макирға беривиди, у шу йәрдә туруп қалди.
41 Манассәһниң оғли Яир Аморийларниң йеза-қишлақлирини һуҗум қилип елип, бу йе-
за-қишлақларни Һавот-Яир дәп атиди.
42 Нобаһ Кинат вә униңға қарашлиқ йеза-қишлақларни һуҗум қилип елип Кинатни өз
исми билән Нобаһ дәп атиди.

Мисирдин Абәл-Шитимғичә болған қириқ жиллиқ сәргәрданлиқ сәпәр

33 1 Төвәндикиләр өз қошунлири бойичә, Муса билән Һарунниң йетәкчилиги
астида Мисир зиминидин чиққан Исраилларниң маңған йоллиридур; 2 Муса
Пәрвәрдигарниң әмри бойичә, өзлириниң сәпәр қилған йоллирини пүтүп қойди,
уларниң сәпәр қилған йоллири мундақ: —
3 Биринчи айниң он бәшинчи күни *Исраиллар* Рамсәс шәһиридин сәпәргә чиқти; өтүп ке-
тиш һейтиниң әтиси улар барлиқ Мисирлиқларниң көз алдида мәртанилик билән йолға
чиқти. 4 Бу чағда Мисирлиқлар уларниң арисидики Пәрвәрдигар тәрипидин өлтүрүлгән-
ләрни, йәни барлиқ тунҗа оғуллирини дәпнә қиливатқан еди; Пәрвәрдигар Мисирлиқлар-
ниң мәбудлириниң үстидин һөкүм чүшәрди. 5 Исраиллар Рамсәстин йолға чиқип Сук-
котқа берип чедир тикти. 6 Улар Суккоттин йолға чиқип чөл-баяванниң айиғидики Етамға
берип чедир тикти. 7 Етамдин йолға чиқип, айлинип Баал-Зефонниң удулидики Пи-Хахи-
ротқа берип Мигдолниң алдида чедир тикти. 8 Пи-хахироттин йолға чиқип, деңизниң от-
турисидин өтүп, Етам чөлидә үч күн йол жүрүп Мараһда чедир тикти. 9 Мараһдин йолға
чиқип Елимгә кәлди; Елимдә он икки булақ билән йәтмиш хорма дәриғи бар еди; улар
шу йәрдә чедир тикти. 10 Елимдин йолға чиқип Қизил Деңиз бойида чедир тикти. 11 Қизил
Деңиздин йолға чиқип Син чөлидә чедир тикти. 12 Син чөлидин йолға чиқип Дофқаһқа
келип чедир тикти. 13 Дофқаһдин йолға чиқип Алушқа берип чедир тикти. 14 Андин кейин
Алуштин йолға чиқип Рифидимға келип чедир тикти, у йәрдә хәлиққә ичидиған су тепил-
май қалди. 15 Рифидимдин йолға чиқип, Синай чөлигә берип чедир тикти.

32:33 Қан. 3:12; Йә. 13:8; 22:4
32:39 Яр. 50:23
32:41 **«Һавот-Яир»** — «Яирниң йезилири» дегән мәнада.
33:3 **«мәртанилик билән»** — ибраний тилида «қолини жуқуриға көтәргән һалда».
33:3 Мис. 12:37
33:4 **«Пәрвәрдигар Мисирлиқларниң мәбудлириниң үстидин һөкүм чүшәрди»** — «Мис.» 12:12ни вә изаһатини көрүң.
33:6 Мис. 13:20
33:7 Мис. 14:2
33:8 Мис. 15:22, 23
33:9 Мис. 15:27
33:11 Мис. 16:1
33:14 Мис. 17:1
33:15 Мис. 19:1

Чөлдә сәргәрдан болуш

[16] Синай чөлидин йолға чиқип Қиброт-Һаттаваһқа келип чедир тикти. [17] Қиброт-Һатта-
ваһдин йолға чиқип Һазиротта чедир тикти. [18] Һазироттин йолға чиқип Ритмаһда чедир
тикти. [19] Ритмаһдин йолға чиқип Риммон-Пәрәздә чедир тикти. [20] Риммон-Пәрәздин
йолға чиқип Либнаһда чедир тикти. [21] Либнаһдин йолға чиқип Риссаһда чедир тик-
ти. [22] Риссаһдин йолға чиқип Кәһәлатаһда чедир тикти. [23] Кәһәлатаһдин йолға чиқип
Шафир теғида чедир тикти. [24] Шафир теғидин йолға чиқип Һарадаһта чедир тикти. [25] Һа-
радаһдин йолға чиқип Макһилотта чедир тикти. [26] Макһилоттин йолға чиқип Таһатта
чедир тикти. [27] Таһаттин йолға чиқип Тәраһда чедир тикти. [28] Тәраһдин йолға чиқип
Митқаһда чедир тикти. [29] Митқаһдин йолға чиқип Һашмонаһта чедир тикти. [30] Һаш-
монаһтин йолға чиқип Мошәротта чедир тикти. [31] Мошәроттин йолға чиқип Бәнә-Яа-
канда чедир тикти. [32] Бәнә-Яакандин йолға чиқип Хор-Һагидгадқа берип чедир тик-
ти. [33] Хор-Һагидгадтин йолға чиқип Йотбатаһқа келип чедир тикти. [34] Йотбатаһтин йолға
чиқип Абронаһқа келип чедир тикти. [35] Абронаһтин йолға чиқип Әзион-Гәбәргә келип
чедир тикти. [36] Әзион-Гәбәрдин йолға чиқип Зин чөлидә, йәни Қадәштә чедир тикти.
[37] Қадәштин йолға чиқип Едом зимининиң чегарисидики Һор теғида чедир тикти.
[38] Исраиллар Мисир зиминидин чиққандин кейинки қириқинчи жили бәшинчи айниң
биринчи күни, каһин Һарун Пәрвәрдигарниң әмри бойичә Һор теғиға чиқип шу йәрдә
өлди. [39] Һарун Һор теғида өлгән чеғида бир йүз жигирмә үч яшта еди.

[40] У чағда, Қанаан зимининиң җәнубида турушлуқ Қананийларниң падишаси Арад Исра-
иллар келиветипту дәп аңлиған еди. [41] Исраиллар Һор теғидин йолға чиқип Залмонаһда
чедир тикти. [42] Залмонаһдин йолға чиқип Пунонға келип чедир тикти. [43] Пунондин
йолға чиқип Оботқа келип чедир тикти. [44] Оботтин йолға чиқип Моабниң чегарисиди-
ки Ийә-Абаримға келип чедир тикти. [45] Ийимдин йолға чиқип Дибон-Гадқа келип чедир
тикти. [46] Дибон-Гадтин йолға чиқип Алмон-Диблатайимға келип чедир тикти. [47] Ал-
мон-Диблатайимдин йолға чиқип Небониң алдидики Абарим тағлиғиға келип чедир
тикти. [48] Абарим тағлиғидин йолға чиқип Йерихониң удулида Иордан дәриясиниң бой-
идики Моаб түзләңликлиридә чедир тикти. [49] Моаб түзләңликлиридә Иордан дәриясини
бойлап тиккән чедирлири Бәйт-Йәшимоттин тартип Абәл-Шиттимғичә барди.

[50] Пәрвәрдигар Моаб түзләңликлиридики Иордан дәрияси бойида Йерихониң удулида
Мусаға сөз қилип мундақ деди: —
[51] Сән Исраилларға сөз қилип мундақ буйруғин: — «Силәр Иордан дәриясидин өтүп Қа-
наан зиминиға кәлгән чеғиңларда, [52] зиминдики барлиқ туруватқанларни алдиңлардин
һайдиветиңлар, уларниң барлиқ ойма, қуйма бутлирини чеқип ташлаңлар һәм барлиқ

33:16 Чөл. 11:34, 35
33:30 Қан. 10:6
33:36 Чөл. 20:1
33:37 Чөл. 20:22
33:38 Чөл. 20:25; Қан. 32:50
33:40 Чөл. 21:1
33:41 Чөл. 21:4
33:43 Чөл. 21:10
33:45 **«Ийим»** — «Ийә-Абарим» дегәнниң қисқартилған шәкли.
33:49 **«Абәл-Шиттим»** —— «Акатсийә чимәнзарлиғи» дегән мәнада.
33:49 Чөл. 25:1; Йә. 2:1

«жуқури җай»лирини вәйран қилип ташлаңлар.[53] Силәр шу зиминни егиләп маканлишиңлар, чүнки Мән у зиминни силәргә мирас қилип бәргәнмән.[54] Силәр җамәт бойичә чәк ташлап, зиминни өзәңләргә мирас қилип елиңлар; адими көпрәкләргә көпрәк мирас бөлүп бериңлар; адими азрақларға азрақ мирас бөлүп бериңлар; чәк ташланғанда кимләргә қәйәр чиққан болса, шу йәр униң мираси болсун; силәр мирасқа ата қәбилә-җәмәт бойичә варислиқ қилиңлар.[55] Һалбуки, әгәр у зиминда туруватқанларни алдиңлардин һайдивәтмисәңлар, улардин қелип қалғанлар чоқум көзүңларға тикән, биқиниңларға янтақ болуп санчилиду, турған зиминиңларда силәрни паракәндә қилиду;[56] вә шундақ болидуки, Мән әслидә уларға қандақ муамилә қилмақчи болған болсам, силәргә шундақ муамилдә болимән».

Қанаан зимининиң чегараси

34 [1] Пәрвәрдигар Мусаға сөз қилип мундақ деди: —
[2] Сән Исраилларға сөз қилип мундақ буйруғин: «Силәр Қанаан зиминиға киргән
чағда, силәргә мирас болушқа тәқсим қилинидиған зимин Қанаан зимини болиду; зиминниң бекитилгән җай-чегаралири мундақ болиду: —
[3] силәрниң җәнуп тәрипиңләр Зин чөлидин башлап Едом чегарисиға тақалсун; андин
җәнуп тәрәптики чегараңлар «Шор деңизи»ниң җәнуп тәрипиниң әң айиғиға йәтсун;
[4] шу йәрдин чегараңлар «Сериқ Ешәк давини»ниң җәнуп тәрипидин бурулуп зинға өтсун; униң айиғи топтоғра Қадәш-Барнеаниң җәнубида болиду; андин у йәрдин йәнә Һазар-Аддарға берип, Азмонға тутишиду;[5] андин чегара Азмондин бурулуп меңип, Мисир
еқиниға бариду вә деңизғичә тутишиду.

[6] Күн петиш тәрәптә чегараңлар «Улуқ деңиз»ниң өзи болиду, йәни униң бойлири болиду; мана бу силәрниң күн петиш тәрәптики чегараңлар болиду.
[7] Шимал тәрәптики чегараңлар мундақ болиду: — «Улуқ деңиз»дин башлап Һор теғиғичә
пасил сизилсун;[8] пасил сизиғи Һор теғидин башлап Хамат еғизиға созулуп, андин чегара Зәдадға туташсун;[9] чегара йәнә Зифронға өтүп Һазар-Енанда ахирлашсун; мана бу силәрниң шималий чегараңлар болиду.
[10] Андин шәрқий чегарайиңларниң пасил сизиғи Һазар-Енандин Шефамғичә сизилсун.[11] Бу чегара Шефамдин Айинниң күн чиқиш тәрипидики Риблаһқа чүшиду; андин чегара шу йәрдин чүшүп Киннәрәт деңизиниң давинидин өтүп күн чиқиш тәрәпкә тутишиду.[12] Андин чегара төвәнләп Иордан дәриясини бойлап чүшүп, Шор Деңизиғичә йәтсун. Мана бу чегаралар билән бекитилгән зиминиңлар болиду».

33:52 **««жуқури җай»лар»** — әслидә бутпәрәсләр мәбудлириға чоқунидиған, тавап қилидиған тағ чоққилири қатарлиқ җайлар еди. Исраиллар кейинки вақитларда шу йәрләрдә Пәрвәрдигарға ибадәт қилатти, бирақ узун өтмәйла бутпәрәс хәлиқләргә әгишип шу йәрләрни бутпәрәслик қилидиған җайлар қиливалди. «Лав.» 26:30ни вә изаһатини көрүң.
33:52 Қан. 7:2-26
33:54 Чөл. 26:54-65
33:55 Йә. 23:13; Һак. 2:3
34:3 **«Шор деңизи»** — йәнә «Өлүк деңиз» дәпму атилиду.
34:3 Йә. 15:1
34:4 **«Сериқ Ешәк давини»** — ибраний тилида «Акраббим давини».
34:6 **«Улуқ деңиз»** — һазир «Оттура деңиз» дәп атилиду.
34:8 **«Хамат еғизи»** — яки «Либо-Хаматқа».
34:11 **«Киннәрәт деңизи»** — яки «Киннәрәт көли» кейин «Галилийә деңизи», «Тибериус деңизи» дәпму аталған. «Киннәрәт»ниң мәнаси «чилтар» — көлниң шәкли чилтарсимандур.

[13] Муса Исраилларға сөз қилип мундақ дәп буйруди: — «Мана бу Пәрвәрдигар тоққуз қәбилә вә йерим қәбилигә тәғдим қилинсун дәп буйруған, чәк ташлиниш арқилиқ өзәңлар варислиқ қилидиған зиминиңлар болиду;[14] чүнки Рубән қәбилисидикиләр ата җәмәти бойичә вә Гад қәбилисидикиләр ата җәмәти бойичә өз мирасиға аллиқачан варислиқ қилип уни егилигән, Манассәһниң йерим қәбилисиму өз мирасиға варислиқ қилип уни егилигән;[15] Бу икки қәбилә вә йерим қәбилә Йерихониң удулида, Иордан дәриясиниң шәрқий қирғиқидики күн чиқиш тәрәптә өз мираслирини елип болған».

Зиминни тәқсим қилишқа назарәт қилғучи хадимлар

[16] Пәрвәрдигар Мусаға сөз қилип мундақ деди: —[17] Төвәндикиләр зиминни силәргә тәқ-
сим қилип бәргүчиләрниң исимлиғи: — Каһин Әлиазар вә Нунниң оғли Йәшуа.[18] Силәр-
му йәнә зимин тәқсим қилишқа ярдәмлишиш үчүн һәр қәбилидин бирдин әмир таллап бериңлар.
[19] Буларниң исми мундақ: — Йәһуда қәбилисидин Йәфуннәһниң оғли Каләб.[20] Шимеон
қәбилисидикиләрдин Аммиһудниң оғли Шәмуәл.[21] Бинямин қәбилисидин Кислонниң
оғли Әлидад.[22] Дан қәбилисидикиләрдин Йоглиниң оғли, әмир Букки еди.[23] Йүсүпниң
әвлатлиридин: — Манассәһ қәбилисидикиләрдин Әфодниң оғли әмир Һаннийәл[24] һәм
Әфраим қәбилисидикиләрдин Шифтанниң оғли әмир Кәмуәл.[25] Зәбулун қәбилисиди-
киләрдин Парнақниң оғли әмир Әлизафан;[26] Иссакар қәбилисидикиләрдин Аззанниң
оғли әмир Палтийәл;[27] Ашир қәбилисидикиләрдин Шеломиниң оғли әмир Ахиһуд;
[28] Нафтали қәбилисидикиләрдин Аммиһудниң оғли әмир Пәдаһәл еди.
[29] Мана булар Пәрвәрдигар әмир қилип Исраилларға Қанаан зиминидики мираслирини тәқсим қилишқа бекиткәнләр еди.

Лавийларниң шәһәрлири

35 [1] Пәрвәрдигар Йерихониң удулида, Иордан дәриясиниң бойидики Моаб түзләңликлиридә Мусаға сөз қилип мундақ деди: —
[2] Сән Исраилларға мундақ әмир қил, улар мирас қилип еришкән зиминдики бәзи шәһәрләрни Лавийларниң олтиришиға бәрсун; у шәһәрләрниң әп-чөрисидики яйлақларниму Лавийларға бәрсун.[3] Шундақ қилип уларниң туридиған шәһәрлири болиду вә шу шәһәрләргә тәвә яйлақларға уларниң чарпайлири, башқа мал-мүлүклири һәмдә барлиқ һайванлири орунлаштурулиду.
[4] Силәр Лавийларға беридиған шәһәрләрдики яйлақлар сепилидин башлап һесаплиғанда миң гәз болсун.[5] Силәр йәнә шәһәр сиртидин күн чиқиш тәрәпкә қарап икки миң гәз, җәнуп тәрәпкә қарап икки миң гәз, күн петиш тәрәпкә қарап икки миң гәз, шимал тәрәпкә қарап икки миң гәз өлчәңлар, шәһәр оттурида болсун; шәһәрләр әтрапидики мошу йәрләр улар үчүн яйлақлар болсун.[6] Силәр Лавийларға бәргән шәһәрләр ичидә алтә шәһәр «панаһлиқ шәһири» болсун; силәр шуларни адәм өлтүрүп қойған кишиләрниң шу шәһәрләргә қечип беривелишиға бикитиңлар; булардин башқа уларға йәнә

34:17 Йә. 14:1
34:19 **«Йәһуда Йәһуда қәбилисидин»** — яки «Йәһуда қәбилиси үчүн».
34:20 **«Шәмуәл»** — яки «Самуил».
35:2 Йә. 21:2
35:4 **«гәз»** — Муқәддәс Китапта ишлитилгән «гәз»ни бәлким бир «җәйнәк» дейишкә тоғра келиду — йәни адәмниң җәйнигидин бармақлириниң учиғичә болған арилиқ (*тәхминән 45 сантиметр*).
35:5 **«айәтниң шәрһи»** — мошу айәттики «икки миң гәз» бәлким шу яйлақларниң узунлуғи болуши мүмкин. Демәк, Лавийларниң улар туридиған шәһәр әтрапида уларға яйлиқ қилип айрилған төрт парчә йери бар еди; һәр бир парчә йәр сепилға яндаш болуп, узунлуғи икки миң гәз, кәңлиги бир миң гәз келәтти.

қириқ икки шәһәр бериңлар. [7] Силәр Лавийларға беридиған шәһәрләр җәмий қириқ
сәккиз болуп, шу шәһәрләр билән уларға тәвә яйлақлар уларға берилсун. [8] Силәр уларға
беридиған шу шәһәрләр Исраиллар мирас қилған тәвәликләрдин болсун; адими көпрәк
болғанлардин көпрәк, адими азрақ болғанлардин азрақ елиңлар; һәр бир қәбилә өзигә
тәқсим қилинған мирасқа асасән шәһәрләрдин бәзилирини елип Лавийларға тәқсим
қилип бәрсун.

Панаһлиқ шәһирлири
«Қан» 19:1-13; «Йәшуа» 20:1-9ни көрүң

[9] Пәрвәрдигар Мусаға сөз қилип мундақ деди: —
[10] Сән Исраилларға мундақ дегин: «Силәр Иордан дәриясидин өтүп Қанаан зиминиға
киргиниңларда, [11] тәсадипийлиқтин адәм өлтүрүп қойғанларниң панаһлиниши үчүн
қечип беривелишиға бир нәччә шәһәр таллап бекитиңлар. [12] Шундақ қилғанда бу шәһәр-
ләр адәм өлтүргүчи таки җамаәт алдида сорақҡа тартилғичә, қисаскарниң өлтүрүп
қоюшидин панаһлинидиған шәһәрләр болиду. [13] Силәр бекиткән бу шәһәрләр силәргә
панаһлинидиған алтә шәһәр болиду. [14] Панаһлиқ шәһири үчүн Иордан дәриясиниң күн
чиқиш тәрипидә үч шәһәр, Қанаан зиминидиму үч шәһәрни айрип қоюңлар. [15] Бу алтә
шәһәр Исраиллар, ят әлдикиләр вә уларниң арисида арилишип олтарған мусапирлар
үчүн панаһлиқ шәһәрлири болсун; тәсадипийлиқтин адәм өлтүрүп қойған һәр бир
киши шу йәрләргә қечишқа болиду.
[16] — Әгәр бирәв төмүр әсвап билән уруп адәм өлтүрүп қойған болса, у қәстән адәм өл-
түргән қатил болиду; қәстән адәм өлтүргүчи җәзмән өлтүрүлүши керәк. [17] Әгәр бирәв
қол көтирип адәм өлтүргидәк таш билән уруп адәм өлтүрүп қойған болса, у қәстән
адәм өлтүргән қатил болиду; қәстән адәм өлтүргүчи җәзмән өлтүрүлүши керәк. [18] Әгәр
бирәв адәм өлтүргидәк калтәк билән уруп адәм өлтүрүп қойған болса, у қәстән адәм
өлтүргән қатил болиду; қәстән адәм өлтүргүчи җәзмән өлтүрүлүши керәк. [19] Қан қисас
алғучи киши шу қатилни өлтүрсун; у қатилни учратқан йеридә өлтүрсун. [20] Әгәр бирәв
өчмәнлик билән бирисини иштирип жиқитиветип яки мөкүп туруп бирәр нәрсә етип
өлтүрүп қойған болса, [21] яки өчәкишип мушт билән уруп өлтүрүп қойған болса, адәм
урғучи җәзмән өлтүрүлүши керәк, чүнки у қатил болиду; қан қисас алғучи киши қатил-
ни учриған йәрдә өлтүрүвәтсун.
[22] Лекин у адәмниң өчи йоқ, тәсадипий иштиривәтиш яки мәхсәтсизла бирәр нәрсә
етип, [23] яки адәм өлтүргидәк һәр қандақ бир ташни адәмни көрмәй етип селип, адәм
өлтүрүп қойған болса, униң әслидә униңға һеч қандақ өчи болмиса, униңға зиянкәшлик
қилиш нийитиму болмиса; [24] бундақ әһвалда, җамаәт шу қанун-һөкүмләргә асасән адәм
өлтүргүчи билән қан қисас алғучи оттурисида кесим қилсун. [25] Җамаәт тәсадипий адәм

35:6 **«чүшәнчиси»** — төвәндики 10-34-айәтләрдики қанунни көрүң.
35:6 Йә. 21:21
35:8 **«панаһлиқ шәһәрлири»** — Лавийлар ялғуз бу шәһәрләрдә турған әмәс; бирақ бәлким өзлири шу шәһәрләрдин турушқа халиған өйләрни әтраптики қәбилидикиләрдин авал таллаш һоқуқи болуши мүмкин. Мәсилән, «Һак.» 9:1дә «Шәқәм» *(Лавийларниң бир шәһири)*дә йәнә «Абимәләк вә қериндашлири» туратти.
35:10 Қан. 19:2; Йә. 20:2
35:12 **«Қисаскар» яки «қисас алғучи»** — *(ибраний тилида «гоел»)* мошу йәрдә өлтүрүлгүчиниң йеқин бир туққинини көрситиду. Бириси башқа бирисини *(мәйли қәстән яки қәстән болмисун)* өлтүргән болса, өлтүрүлгүчиниң аилисидин бириси «қан қисаси алимән» дегән бир киши өлтүргүчиниң қенини елиш һоқуқи бар еди. «Панаһлиқ шәһәрләр» дегән низам-түзүм өлтүрүш ишниң қатиллиқ яки тәсадипийлиқтин болғанлиғини ениқлашқа йитәрлик вақит болсун дегән мәхсәт билән бекитилгән. «Гоел» тоғрилиқ йәнә «Аюп» 19:25 вә изаһатини көрүң.
35:14 Қан. 4:41; Йә. 20:8
35:20 Қан. 19:11
35:22 **«мәхсәтсизла»** — ибраний тилида «мөкүнгән һалда әмәс болуп...».

өлтүрүп қойғучини қан қисас алғучи кишиниң қолидин җәзмән қутқузувалсун; улар уни қечип беривалған панаһлиқ шәһиригә *аман-есән* қайтуруп бәрсун; андин муқәддәс май билән мәсиһләнгән баш каһин өлүп кәткичә у шу шәһәрдә турсун.[26] Лекин тәсадипийлиқтин адәм өлтүрүп қойған киши әгәр қечип беривалған панаһлиқ шәһириниң тәвәсидин чиқип кәткән болса,[27] шундақла қан қисас алғучи киши уни панаһлиқ шәһириниң пасиллириниң сиртида учритип келип өлтүрүвәткән болса, ундақта қан қисас алғучи қан төкүш гунайини тартмайду;[28] чүнки тәсадипийлиқтин адәм өлтүрүп қойған киши әслидә баш каһин өлүп кәткичә панаһлиқ шәһиридә туруши керәк еди; баш каһин өлүп кәткәндин кейин өз тәвәлиги болған зиминға қайтип барса болиду.

[29] — Булар силәр турушлуқ һәммә йәрдә әвлатму-әвлат қанун-бәлгүлимиләр болсун.

[30] Башқа бирисини өлтүргән қатилни болса, бир нәччә гувачиниң гувалиғидин кейин андин өлтүрүшкә болиду; лекин пәқәт бирла гувачиниң гувалиғи болса, у уни өлтүрүшниң сәвәви болмайду.

[31] Өлүмгә лайиқ гуна өткүзгәнләргә, йәни қәстән адәм өлтүргәнләр үчүн силәр һеч қандақ төләм пулини қәтъий қобул қилмаңлар; ундақ киши җәзмән өлтүрүлүши керәк. [32] Шуниңдәк панаһлиқ шәһәргә қечип беривалған киши үчүн баш каһин өлүп кетиштин илгири өз йеригә қайтип келивелишиға һеч қандақ төләм пулини қәтъий қобул қилмаңлар.

[33] Шундақ қилсаңлар, өзәңлар турған зиминни булғиған болмайсиләр, чүнки қан зиминни булғайду; зиминда төкүлгән қанға дәл шу қанни төккән кишиниң өз қенидин башқа һеч қандақ кафарәт кәлтүрүшкә болмайду.[34] Өзәңлар олтарған зиминни, йәни Мән Өзәм макан қилған зиминни булғимаңлар; чүнки Мән Пәрвәрдигар Исраиллар арисида макан тутқучидурмән.

Аял мирасхорниң турмуш қуруши тоғрисидики низам

36 [1] Йүсүп әвлатлириниң җәмәтлиридин Манассәһниң нәвриси, Макирниң оғли Гилеадниң әвлатлириниң җәмәт башлиқлири Муса вә Исраилларниң каттилири болған әмирләрниң алдиға келип мундақ деди: —[2] «Пәрвәрдигар илгири ғоҗамға чәк ташлап зиминни Исраил хәлқигә мирас қилип тәқсим қилип беришни буйруған; ғоҗамму Пәрвәрдигарниң қериндишимиз Зәлофиһадниң мирасини униң қизлириға тәқсим қилип бериш тоғрисидики буйруғиниму алған. [3] Лекин, улар Исраилларниң башқа қәбилисидикиләргә ятлиқ болуп кәтсә, уларниң мирасиму ата-бовилиримизниң мирасидин чиқип уларниң әрлириниң қәбилисиниң мирасиға қошулуп кетиду; ундақ болғанда биз чәк ташлап еришкән мирас түгәйду.[4] Исраилларниң «азатлиқ жили» кәлгәндә уларниң мираси уларниң әрлириниң қәбилисиниң мирасиға қошулуп кетиду; бундақ болғанда уларниң мираси бизниң ата-бовилиримизниң мирасидин елип кетилиду».

[5] Муса Пәрвәрдигарниң сөзи бойичә Исраилларға сөз қилип мундақ әмир қилип: — Йүсүп қәбилисидикиләр тоғра ейтиду.[6] Зәлофиһадниң қизлири тоғрисида Пәрвәрдигарниң буйруғини мундақ: «Улар өзлири халиған әргә ятлиқ болса болуверидy, лекин өз җәмәти, өз ата қәбилисидин болған биригә ятлиқ болуши керәк.[7] Шундақ болғанда Исраилларниң мираси бир қәбилидин йәнә бир қәбилигә йөткилип кәтмәйду; Исра-

---

35:30 Қан. 17:6; 19:15
36:2 Чөл. 26:55, 56; 27:7; 33:54; Йә. 17:3, 4
36:4 **«азатлиқ жили»** — әслидә ибраний тилида «бурға *(челиш)* жили» дәп атилатти. Кейин, униң чүшәнчиси тезла «азатлиқ жили», «шатлиқ жили» дегәнгә өзгәрди. «Лав.» 25-бап, болупму 25:10 вә изаһатини көрүң.

илларниң һәр бири өз ата-бовилириниң қәбилисиниң мирасини чиң тутуп қоюп бәр-
мәслиги керәк.[8] Исраилларниң һәр бири өз ата-бовилириниң мирасини егиләш үчүн
Исраил қәбилилиридин мирасқа варислиқ қилған һәр бир қиз-аял өз ата-бовилириниң
қәбилисидин болған бирисигә ятлиқ болуши керәк.[9] Мошундақ болғанда, Исраиллар-
ниң мираси бир қәбилидин йәнә бир қәбилигә йөткилип кәтмәйду; чүнки Исраил қәби-
лилири өз мирасини қолидин бәрмәслиги керәк, — деди.
[10] Пәрвәрдигар Мусаға қандақ әмир қилған болса, Зәлофиһадниң қизлириму шундақ
қилди.[11] Зәлофиһадниң қизлиридин Маһлаһ, Тирзаһ, Һоглаһ, Милкаһ вә Ноаһлар өз
тағилириниң оғуллириға ятлиқ болди. [12] Улар Йүсүпниң оғли Манассәһниң әвлатлири-
ниң җәмәтидикиләргә ятлиқ болди; уларниң мираси йәнила атисиниң қәбилиси ичидә
қалди.
[13] Булар Пәрвәрдигар Йерихониң удулида, Иордан дәриясиниң бойидики Моаб түзләң-
ликлиридә Мусаниң вастиси билән Исраилларға буйруған әмирләр вә һөкүмләрдур.

36:11 Чөл. 27:1

Қошумчә сөз

Биз «Чөл-баявандики сәпәр»дин қайси савақ, қайси ибрәтләрни алимиз?

«Кириш сөз»имиздә ейтқинимиздәк, «Чөл-баявандики сәпәр» дегән китап Худаниң тохтавсиз көрсәткән шапаәтлири вә мөҗизилик тәминләшлиригә мухалип келидиған шүкүрсизлик, ишәшсизлик вә асийлиқни хатирилигән бир тарихтур. Буниңдин Исраилниң әшу дәвридики адәмләрни зиядә рәзил яки шу дәвирни интайин қәбиһ бир дәвир екән, һечболмиғанда биз улардин яхшикәнмиз, дегән хуласигә келәмдуқ?

Биз шундақ бир хуласигә қәтъий кәлмәслигимиз керәк. Ким билиду, биз охшаш әһваллар астида немә ишларни қилаттуққкин? Дәрвәқә, биз Йәрәмия Пәйғәмбәрниң тәлимидин шундақ чүшинишимиз керәкки, «**Қәлб һәммидин алдамчи, униң даваси йоқтур. Кимму уни чүшинәлисун?**» («Йәр.» 17:9). Исраил өз гунайида көрүнгинидә башқа инсанлардин бәттәр болған әмәс, бәлки «Худаниң қанун-әмирлириниң синашлири вә тәкшүрүшлири астида (паш қилинған) инсанийәтниң бир әвришкиси болған, халас» дегинимиз түзүк. Уларниң көңлидә йошурун болуп кәлгән нурғун гуна вә ишәшсизлик әслидә бар еди, шундақла «нормал әһвалда» улар давамлиқ йошурун қалатти; Худаниң Исраилға тапшурған қанун әмирлири болса шу йошурун гуна вә ишәшсизликни паш қилиш қурали болған, халас («Рим.» 7:13, «Гал.» 3:24-25). Әгәр Худаниң һеч қандақ синиқи болмиса, мошундақ гуналар йошурун қеливериду, әлвәттә. Уларниң пажиәлик тарихидин пайдилинип, һәр биримиз өзимизниң гунакар тәбиитимизниң Исраил хәлқиниң ишлирида әкс етилгәнлигини билишимиз керәк.

Қедимки замандики бир алим мундақ деди: — «Худа үчүн Өз хәлқини Мисирдин чиқириш асан гәп, лекин Өз хәлқиниң қәлбидин Мисирни чиқириш (Мисирға бағлиқ арзу-һәвәсләр, гуналар вә бутпәрәсликни чиқириш) интайин тәс болди!». Өз хәлқини Мисирдин қутқузушта пәқәт җисманий мөҗизиләрла керәк еди. Лекин қәлбимиз, роһумизни өзгәртип паклап сап қилиш роһий мөҗизидиндур; буниң әмәлгә ешишида Рәб Әйса Мәсиһниң өлүши вә өлүмдин тирилиши керәк еди. Худаға миң тәшәккүр, бу улуқ иш барлиқ етиқат қилғанлар үчүн әмәлгә ашурулған реаллиқтур!

Етиқат қилған болсақ, расул Павлусниң мәзкур китапта хатириләнгән вақиәләр үстидә тохталған сөзлиригә көңүл бөләйли: —

«**Чүнки, и қериндашлар, мән силәрниң ата-бовилиримизниң һәммисиниң булут астида жүргәнлигидин вә һәммисиниң деңиздин өтүп маңғанлиғидин хәвәрсиз жүрүшүңларни халимаймән; уларниң һәммиси булутта һәм деңизда Мусаниң йетәкчилигигә чөмүлдүрүлгән; уларниң һәммиси охшаш роһий таамни йегән, һәммиси охшаш роһий ичимликни ичкән; чүнки улар өзлиригә һәмраһ болуп әгишип жүргән роһий уюлташтин ичәтти (әмәлийәттә, мошу уюлташ Мәсиһниң Өзи еди); шундақтиму, Худа уларниң көпинчисидин рази болмиған еди; чүнки Худаниң җазаси билән «уларниң җәсәтлири чөл-баяванда чечилип қалған».**

Амма бу ишлар уларниң бешиға бизләргә мисал-бешарәт болсун үчүн чүшкән еди; буниңдин мәхсәт бизниң уларниң яман ишларға һәвәс қилғинидәк һәвәс қилмаслиғимиз үчүндур. Силәр йәнә уларниң бәзилиригә охшаш бутқа чоқунидиғанлардин болмаңлар;

булар тоғрилиқ: «хәлиқ йәп-ичишкә олтурди, андин кәйп-сапаға турди» дәп пүтүлгән. Биз йәнә уларниң бәзилириниң бузуқлуқ қилғинидәк бузуқлуқ қилмайли; чүнки шу вәҗидин улардин жигирмә үч миң киши бир күндила өлди. Йәнә уларниң бәзилириниң Мәсиһни синиғинидәк Мәсиһни синимайли; чүнки шу сәвәптин улар иланлар чеқиши билән һалак болди. Йәнә уларниң бәзилири ағриниғандәк ағринип қақшимаңлар — нәтиҗидә, улар җан алғучи пәриштә тәрипидин өлтүрүлди. Әнди бу вақиәләрниң һәммиси уларниң бешиға бешарәтлик мисаллар сүпитидә чүшкән вә ахирқи заманлар бешимизға келиватқан бизләрниң улардин савақ-ибрәт елишимиз үчүн хатириләнгән еди. Шуниң билән «Мән чиң тирәп турмақтимән» дегән киши өзиниң жиқилип кетишидин һези болсун!» («1Кор.» 10:1-12).

Зина қилди дәп әрз қилинған аялни «ләнәт кәлтүридиған әләм сүйи» билән синаш усули вә низамида (5:11-31) — бараварсизлик барму-йоқ?

Бәзиләр бу низам бөлгүлимини оқуп: «Немишкә бундақ синаш пәқәт аял кишиләргила ишлитилгән? Аял киши өз ери тоғрилиқ «У зина қилди» дәп гуманланған болса, бу синаш усулини немишкә әргә тәтбиқлашқа болмайду» дәп ойлиши мүмкин.

Әмәлийәттә болса бу соал «Тәврат-Инҗилға асасән, әр-аяллиқ мунасивәт қандақ болуши керәк?» дегән техиму кәң соалниң бир қисмидур; мошу йәрдә биз униңға пәқәт бир қисмән җавап берәлишимиз мүмкин. Һәммидин авал шуни ениқ баян қилишимиз керәкки, Тәврат һәм Инҗилдики тәлимгә асасән «Аял киши әр кишиниң бир хил тәәллуқати, халас», дегән уқум қәтъий чәткә қеқилиду. Қиз-аял кишиниң салаһийити вә қиммити Мусаға чүширилгән муқәддәс қанун алдида, Инҗилдики тәлим алдида әр кишиниңкигә оп-охшаш. Мәсилән, Тәврат бойичә аял кишини өлтүргән қатил вә әр кишини өлтүргән қатил охшашла өлүм җазасини тартатти.

Инҗилда әр-хотунлуқ тоғрисидики берилгән тәлим бойичә аял киши Мәсиһгә әгишәй десә, биринчи мәсъулийити Рәбниң Өзигә бойсунуш, иккинчидин ериге бойсунуштур; еригә бойсунмаслиқниң пәқәт бир тоғра сәвәви бар; мабада ери өзидин бирәр наәхлақ яки сәмимәйәтсизлик қилишни тәләп қилса, ундақта у бойсунмайду. Башқа нормал әһвалларда бойсунуш униң бурчидур. Бу ишлар биз «Коринтлиқларға»(1)»дики изаһатлар вә «қошумчә сөз»дә сәл тәпсилийрақ тохтилимиз. Мана бу һазирқи соалдин кәңрәк соалдур.

Мошу йәрдә «**қарғиш кәлтүргүчи әләм сүйи**» дегән мәсилидә иккинчи бир мәсилини, йәни Муса Пәйғәмбәрниң вастиси билән тапшурулған қанунниң мәхсити вә чәклимилири тоғрилиқ бир мәсилини учритимиз. Мәсилән, Инҗилда Рәббимиз Өзигә әгәшкәнләргә, әр-хотунлуқ тоғрилиқ пәқәт вапасизлиқ, бузуқлуқ қилиш сәвәвидин башқа, өз җорисиға талақ беришкә болмайду, дәп тәлим бериду. Шуңа Пәрийсиләр буни билип униңдин «**Ундақта, Муса Пәйғәмбәр немә үчүн Тәврат қанунида әр киши өз аялиға талақ хетини бәрсила, уни қоюветишкә болиду, дәп буйруған?**» — дәп сорашти. җававән Рәббимиз Тәвраттики қанунниң чәклимилирини тилға елип мундақ деди: —

«**Таш жүрәклигиңлардин Муса Пәйғәмбәр аяллириңларни талақ қилишқа рухсәт қилған; лекин аләмниң башлимида бундақ әмәс еди**» («Матта» 19:8).

Муқәддәс қанун Муса Пәйғәмбәрниң вастиси билән тапшурулған чағда Худаниң Мәсиһдә болған толуқ нижати техи назил қилинған әмәс — шу чағда Мәсиһ техи өлмигәчкә, Муқәддәс Роһ техи кәлмигән. Биз һазир башқичә бир дәвирдә болуп, Худаниң шапаәтлик Роһи етиқат қилғучиларда ишлигәчкә: «**Худаниң гөзәл хаһиши бойичә силәрниң ирадә тиклишиңларға вә уни әмәлгә ашурушуңларда ичиңларда ишлигүчи Униң Өзидур**» («Фил.» 2:13). Етиқат қилсақ, Худа биздин «**таш жүрәк**»имизни елип ташлап бизгә «**меһриван бир қәлб**» ата қилиду («Әз.» 11:19, 36:26). Шуниң билән Худаға миң тәшәккүр, униң барлиқ, толуқ әмирлиригә әмәл қилишқа күч-қудритимиз бардур.

Һалбуки, Худа Муса арқилиқ шу қанунни тапшурған Исраил шундақ әмәс еди. Худа уларниң қәлблириниң қаттиқлиғини убдан биләтти; әр кишиләргиму охшаш бир синақ усули бекитилгән болса толиму адил болатти, лекин у шундақ бекиткән болсиму, Исраил охшашла шундақ бәлгүлимигә қәтъий риайә қилмайтти вә яки уни бурап барлиқ мәнасини вә мәзмунини униңдин мәһрум қилидиғанлиғини убдан биләтти («Зәбур» 119:126, «Маркус» 7:13). Көп сәвәпләр ичидә мана бу шундақ бәлгүлимә берилмигәнликниң аддий бир сәвәви болиду.

Гәрчә аял кишиләргә бағланған 5:11-31дә тапшурулған бәлгүлимә жуқурида ейтқинимиздәк чәклик болғини билән, униңда Худаниң даналиғи толиму күчлүк еди. Чүнки бу бәлгүлимә аял кишиләрни әр-аяллиқ оттурисидики әң зәһәрлик вә хәтәрлик амиллардин бири болған һәсәтхорлуқтин, шундақла һәсәтхорлуқтин дайим чиқидиған зораванлиқ муамилидин қоғдаш тәдбири еди. Пәрвәрдигарниң шапаити һәм вәдисидә турғанлиғиға толиму ишәнгән ихласмән бир аял киши адаләтсизлиқтин «зина қилған» дәп әрз қилинған болса, өзи шундақ бир синақни өткүзсун дәп тәләп қилатти. Униң ери рәт қилса («**күндашлиқ «ашлиқ һәдийәси»**» үчүн ун чиқарғучи шу әр киши болатти, әлвәттә) ундақта униң аяли шәһәрдики ақсақал-сотчилардин еринлиң шикайәтни тохтитишини тәләп қилатти. Мабада әр киши: «Вай-вуй, чөлдики азрақ топа арилашқан суни ичкәнгә, униңға һеч зиян йәтмәйду, бу синақ һесапланмайду!» десә, ундақта у өзиниң Худаға ишәнмигүчи капир екәнлигини испатлиған болиду. Чүнки Худа Өзи бекиткән синаққа «кимниң гунайи бар, кимниң гунайи йоқлуғини испатлаймән» дегән вәдисини қошқан еди.

Муса Пәйғәмбәр су чиқириш үчүн қорам ташни урғанда, Худа уни әйипләп: «Мени җамаәтниң алдида муқәддәс дәп һөрмәтлимидиңлар» дәп, униң гунайиға бәргән җаза немишкә шундақ қаттиқ болди? («Чөл.» 20:1-13)

Биз бу ишни хатирилигән муну айәтләрни қайтидин оқуйли: —

«**Пәрвәрдигар Мусаға сөз қилип мундақ деди: — Һасини қолуңға ал, андин сән акаң Һарун билән бирликтә җамаәтни жиғип, уларниң көз алдидила қорам ташқа буйруқ қил; шундақ қилсаң қорам таш өз сүйини чиқириду; шу йол билән сән уларға су чиқирип, җамаәт вә чарпайлири ичидиған су берисән.**

Шуниң билән Муса Пәрвәрдигарниң әмри бойичә Пәрвәрдигарниң һозуридин һасини алди. Муса билән Һарун иккиси җамаәтни қорам ташниң алдиға жиғди вә Муса уларға: — Гепимгә қулақ селиңлар, и асийлар! Биз силәргә бу қорам таштин су чиқирип берәйлиму?! — деди. Андин Муса һасиси билән қорам ташни икки қетим урувиди, наһайити көп су еқип чиқти, судин җамаәтму, чарва чарпайларму ичишти. Пәрвәрдигар

Муса билән Һарунға: —

Силәр Маңа ишәнмәй, Исраиллар алдида Мени муқәддәс дәп һөрмәтлимигиниңлар үчүн, силәрниң бу жамаәтни Мән уларға тәғдим қилип бәргән зиминға башлап киришиңларға йол қоймаймән, — деди».

Муса Пәйғәмбәр мошу йәрдә қайси тәрәпләрдә Пәрвәрдигарға итаәтсизлик қилған? Биринчидин, Худа («Мис.» 17:6дә хатириләнгән) илгәрки шуниңға охшап кетидиған бир әһвал астида униңға «**Қорам ташни урғин**» дегән әмәс, бәлки «**Униңға сөз қилғин**» дәп буйруған. Муса ундақ қилмиди. Буниңға қарап Худа униңға «**Силәр Маңа ишәнмидиңлар**» дәп әйиплиди.

Иккинчидин, гәрчә хәлиқ шундақ қақшап ағринған вә Өзидин гуманланған болсиму, муқәддәс язмилардин қариғанда Худа шу вақитта уларға ғәзәпләнгән әмәс. Гәрчә шундақ болсиму, лекин Муса өзи ғәзәпләнди («Зәб.» 106:32).

Униң үстигә Пәрвәрдигарниң: «**Силәр Маңа ишәнмәй, Исраиллар алдида Мени муқәддәс дәп һөрмәтлимигәнсиләр**» дегән сөзлиридин қариғанда Мусаниң итаәтсизлигидә жуқурики икки иштин техиму еғир бир гунайи болған болуши керәк. Бу сөзләр Муса билән Һарунға ейтилған, болупму Мусани көрситиши керәк. Әнди Пәрвәрдигарни «**муқәддәс дәп һөрмәтләш**» дегән уқумниң немә екәнлигини соришимиз керәк. Тәвратниң башқа йәрлиридә көрсәткинимиздәк, «муқәддәс» дегәнниң бир нәччә тәрәплири бардур. Худаниң Өз шәхсидә барлиқ яратқан мәвжудатлиридин мутләқ үстүн қандақтур бир хил саплиқ, паклиқ, мукәммәллик бардур, У һәрдайим «айрим» туриду. У Йәшая Пәйғәмбәргә мәбудлар тоғрилиқ гәп қилғанда:

«**Мән Пәрвәрдигардурмән; мениң намим шудур;**
Шан-шәривимни башқа бирисигә,
Яки Маңа тәвә болған мәдһийини оюлған мәбудларға бәрмәймән» дегән («Йәш.» 42:8).

Бутларни чәткә қақидиған бу сөз Худаниң шан-шәривини Өзиниңки қилмақчи болған инсанларниму охшаш чәткә қақиду. Муқәддәс Роһ Худа қилған улуқ ишларни инсанларниң «Мән қилған» дегәндәк мәғрурлуғиға қәтъий йол қоймайду. Лекин бизниң көзқаришимизчә Муса Пәйғәмбәр мошу йәрдә дәл шу ишни қилған охшайду. У: «**Гепимгә қулақ селиңлар, и асийлар! Биз силәргә бу қорам таштин су чиқирип берәйлиму?!**» деди.

У қандақсигә: — (1) өзи билән Һарунларни «су бәргүчиләр» дәп көрсәтсун? (2) өзини вә бәлким Һарунниму Худаниң Өзигә шерик қилип «биз» десун? Бу «шерик қилиш» күпүрлүк гунайи әмәсму? Мана бу, Муса вә Һарунниң «**Мени муқәддәс дәп һөрмәтлимигән**»лиги еди.

Роһий йетәкчилик мәсъулийити барлар Худаниң падиси болған аддий мөмин бәндилири билән селиштурулғанда, Худа тәрипидин еғирраң жаза-тәрбийиләрни көриду («Яқ.» 13:1). Шу жаза-тәрбийиләрниң бир қисми бәзи вақитларда Худаниң қозилири путлаштурулмаслиғи үчүн уларниң көз алдида чүширилиду. Мошу йәрдиму шундақ. Мусаниң начар үлгиси билән Исраиллар гунаға патқузулмаслиғи үчүн, Пәйғәмбәр очуқ жазалиниду.

Гәрчә шу вақитта Мусаға зиминға киришкә йол қоюлмиған болсиму, Худа кейин униң көңлидики тәләп-тәшнани иҗабәт қилған. Бир миң бәш йүз жилдин кейин Мусаниң роһи «**жулалиқта көрүнүш**» теғи (бәлким Пәләстиндики «Һәрмон теғи»)да Мәсиһ Әйсаниң Өзи билән көрүштүрүлди. Шүбһисизки, шу чағда Муса халиған болса, у Худа вәдә қилған зиминға яхши қаривалған болатти. Амма барлиқ шәриви ичидә көрүнгән Худаниң Өз Оғли билән робиро дидарлишиш һәм сирдишиштәк қиммәтлик пурсәткә муйәссәр болғачқа, бизниңчә шу чағда униң шу зиминға қарғуси йоқ дейәрлик болушиму мүмкин еди («Матта» 17:1-13, «Маркус» 9:1-12, «Луқа» 9:26-36).

«**Худаға шан-шәрәп бәрмәслик**»тики йәнә бир қорқунучлуқ мисал «Рос.» 12:21-23дә учрайду.

(22-24-баплар) Беорниң оғли Балаам — У ким? Худа уни немишкә шундақ еғир җазалиди?

Балаамниң тарихи, Балақ Падишаниң уни Исраилларни қарғаш үчүн яллиғини Тәвраттики әң ғәлитә баянлардин бири болуши керәк. Униңда биринчи сир — Балаам өзидур, — У зади қандақ адәм?

«Йәшуа» 13:22дә Балаам «палчи» дәп атилиду. У пәйғәмбәр әмәс, бәлки бутпәрәсләр үчүн пал-дәм салидиған сеһиргәр еди. Шу дәвирдики бутпәрәсләрниң көзқаришичә, һәр хил илаһларниң өз тәсир даириси яки башқуридиған зимини болған (көп йәрләрдә хәнзуларниң тутқан буддизми дәл шундақ уқумдидур); хәлиқләрниң қаришичә, Балаамдәк бир күчлүк палчи һәр хил илаһларға тәсир көрситәләйду, дәп ойлайтти. Бириси башқиларни қарғашни яки башқиларға тәсир көрситишни ойлиса, шу кишигә панаһ яки муһапизәтчи болған илаһ билән алақә қилип, шу илаһни шундақ қилишқа майил қилиш керәк; болмиса қарғаш йоли карға кәлмәйтти. «Майил қилиш» җәрияни түрлүк һайванларни қурбанлиқ қилиш, шундақла Балаам тоғрисидики баянда оқуғинимиздәк (23:1-4ни көрүң), шуни қилишта мувапиқ җайни тепиш керәк еди. Балаам Исраилниң Худаси Пәрвәрдигар екәнлигини убдан биләтти, шуңа у Исраилни қарғап пул тапмақчи болса, Пәрвәрдигарни шу ишни қилишқа майил қилиш керәк дәп чүшинәтти. Балаамниң тарихидин қариғанда, у дәсләптә Пәрвәрдигарни көплигән илаһларниң ичидики бириси халас, дәп билгән; униң асман-зиминни яратқан Пәрвәрдигардин башқа һеч қандақ илаһниң йоқлуғи тоғрисида хәвири йоқ еди. Инҗилда аян қилинғандәк, Пәрвәрдигардин башқа «илаһлар» болса, пәқәт адәмләрни өзлиригә илаһ сүпитидә чоқунушқа алдайдиған җинлардин ибарәт, әлвәттә. Дәрвәқә Балаам Исраилни қарғаштики йолни издигинидә, у тезла Пәрвәрдигарниң бирдин-бир «Илаһларниң илаһи» екәнлигини тонуп йәткән еди (22:18дә у «Пәрвәрдигар Худайим» дәйду).

Балақниң әлчилири иккинчи қетим уни әкелишкә барғанда (арилиқ 150 километр еди) Худа уни синайду. У йәнә бир қетим Исраилни қарғаш йолини издәмду-йоқ? Худа аллиқачан униңға Исраил хәлқини қарғашқа болмайдиғанлиғини рошән аян қилғандин кейин, у дәрвәқә йәнила Худадин йәнә шу иш тоғрилиқ сорайду. Бу иштин кейин униң өз ағзидин муну сөзләр чиқиду: «**Худа инсан әмәстур, У ялған ейтмайду, яки адәм балисиму әмәстур, пушайман қилмайду**» (23:19). Униң шуни билип туруп Худадин қарғаш йолини сориши Худаниң ғәзивини қозғайду; амма Худа униңға иҗазәт

тәриқисидә: «**У кишиләр сени тәклип қилип кәлгән болса, улар билән билләә барғин, лекин сән Мениң саңа ейтидиғанлирим бойичә иш қилишиң керәк**» — дәйду. Худа әмәлийәттә уни вә Балақни очуқ җазалап, Өз қудритини, шундақла Исраилға болған муһәббитини көрсәтмәкчи еди. Шуңа бу пәқәт бир иҗазәт, әмир әмәс еди. Пулға көзи қизирип, өз мәнпәитини көзләп Худадин: «Өз нийитиңдин янғайсән» дәп тиләш интайин хәтәрлик иш болиду. Чүнки Балаамниң көңлидә пулпәрәсликтин башқа һеч қандақ нәрсә йоқ еди. У Худаниң хизмәткари әмәс. Шуңа Инҗил бизгә «**Балаамниң йоли**» («2Пет.» 2:15) вә «**Балаамниң азған йоли**» («Йәһ.» 11) тоғрилиқ қаттиқ агаһландуриду. Мошу «йол» «Худаниң йолида маңимән» дәп туруп, пул-мәнпәәтни көзләштин башқа нәрсә әмәстур. Бундақ йолда меңиш Рәббимизниң нәзиридә интайин еғир гуна болиду. Шуниң билән Пәрвәрдигарниң Пәриштиси Балаам Балақ билән көрүшүшкә кетиватқинида, униң ешигини зуванға кәлтүрүп, Балаамниң шу гунайини қаттиқ әйипләйду. Бу вақиә арқилиқ Балаам Худаниң униңға «Ешигиңниң роһий көзлири бар, лекин сениңдә йоқ!» дегәндәк агаһини қобул қилиши керәк еди (ешәк Пәрвәрдигарниң Пәриштисини көриду, Баалам көрмәйду).

Балаам Балақ тәрипидин қарши елинғандин кейин Худаниң Роһиниң тәсири астида Исраил тоғрилиқ төрт қетим бешарәт берип, уларни Худа тәрипидин нурғун бәхит-бәрикәт көриду, дәйду. Төртинчи қетимлиқ бешаритидә у һәтта ахирқи заманлар вә Мәсиһниң келиши тоғрилиқ сөзләйду. Балақ Балаамға қаттиқ аччиқлинип, һәр иккиси өз йолиға маңиду. Һалбуки, кейин Моабий қиз-аяллар билән Мидияний қиз-аяллар бирлишип Исраил әркәклирини бузуқлуққа, андин бутпәрәсликкә езиқтурғанлиғини байқаймиз (25:1-3). Шуниң билән Худаниң ғәзиви Исраилниң бешиға чүшиду. Мәзкур китапта, 31:8дә Балаамниң Мидиянлар арисида турғанлиғини байқаймиз. Мидиянларниң болса, жуқурида байқиғинимиздәк Моабийлар билән мунасивити бар еди. 31:16дә Мидияний қиз-аялларниң Исраилларни езиқтурушини әслидә Балаамниң әқли екән, дәп уқимиз: —

«**Қараңлар, дәл шулар Балаамниң һейлә-мәслиһити билән Пеордики ишта Исраилларни Пәрвәрдигар алдида гунаға патқузуши билән, Пәрвәрдигарниң җамаитигә ваба яғдурулған әмәсму?**»

Бу әһвалға қариғанда, Балаам өзиниң Исраилни қарғалмайдиғанлиғини тонуп йәткән болсиму (чүнки Худа улар үчүн бәхит-бәрикәт бекиткән еди), у йәнила уларға зиян йәткүзүшкә рәзил бир тәдбирни ойлап чиқти. Әгәр Исраиллар өзлири Худаға итаәтсизлик қилишқа, шундақла Униң муқәддәс намини булғашқа езиқтурулса, ундақта өзлирини Худаниң қарғиши астида қойған болатти. Мәлум бир вақитта у мошу тәшәббусини оттуриға қоюшқа Балақниң йениға қайтқан болса керәк, вә шүбһисизки, у мунасип бир тартуққа егә болди. Шуңа ахир берип, Муса Мидиянийлардин Худа буйруған интиқамни алғанда Балаамниң уларниң арисида өлтүрүлүши толиму мувапиқ еди (31:8).

Рәббимиз Әйса Инҗилниң «Вәһий» дегән ахирқи қисми билән ахирқи сөзини расули Юһаннаға йәткүзгән чағда «**Балаамниң йоли**» әмәс, бәлки «**Балаамниң тәлими**» тоғрилиқ агаһландуриду: —

«**Лекин саңа шу бир нәччә етиразим барки, араңларда Балаамниң тәлимигә әгәшкәнләрдин бәзиләр болмақта — Балаам болса Балаққа Исраилларни бутқа атап қурбанлиқ қилинған гөшни йейиш вә җинсий бузуқлуқ қилишқа аздурушни үгәткән еди**» («Вәһий» 2:14).

Шуңа «**Балаамниң тәлими**» пәқәт Худаниң йолидин пайдилинип, Худаниң падисидин мал-дуниясини алдап еливелиш болупла қалмай, йәнә уларға: — «Бузуқлуқ вә бутпәрәслик өткүзүш гуна әмәс, һечвәқәси йоқ» дәп үгитиштинму ибарәт болиду. Бундақ әһвал һәтта Жуңго зиминидиму, көз алдимизда болмақта (мәсилән «Шәриқтин чиққан чақмақ» дегән мәзһәптикиләрниң тәлими шундақтур). Бундақ ләнәтлик ишларни үгитидиғанларниң бешиға Рәббимизниң әң қаттиқ җазаси чүшмәй қалмайду.